

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Första kammaren.

Nr 29.

Onsdagen den 15 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 8 och den 10 innevarande månad.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle fyllas innan nästa lagtima riksdag.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att minister *David Bergström* på grund av halskatarr med feber från dato och tills vidare är oförmögen infinna sig till arbetet, intygas härmed.

Djursholm d. 15 maj 1929.

Märta Fahlborg,
leg. läkare.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner angående upphävande av förbudet mot skatteköp; samt

nr 39, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående stärkande av skogs- och flottledshärbärgeslagarnas samt den i samband därmed utövade yrkesinspektionens effektivitet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag jämte en i ämnet väckt motion;

nr 57, i anledning av väckt motion om ett räntefritt lån till föreningen för svenska havsfiskets befrämjande u. p. a.; samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byggande av nybyggesvägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändringar i villkoren för kolonatupplåtelser å kronoparker i Norrland och Dalarna m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

*Ang.
villkoren för
kolonatupp-
låtelser i
Norrland och
Dalarna.*

Ang.
villkoren för
koloniatupp-
låtelse i
Norrländ och
Dalarna.
(Forts.)

I en till riksdagen den 25 februari 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 143, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

a) medgiva att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt, ändringar finge vidtagas i upplåtelsevillkoren beträffande å kronoparker i Norrland och Dalarna utlagda kolonat;

b) för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 165,000 kronor.

I en inom andra kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 390, av herr *Edberg*, hade hemställts, att riksdagen måtte, med bifall till vad i motionen anförts angående kolonisationsverksamheten i Norrland och Dalarna, nedsätta det av Kungl. Maj:t i proposition nr 143 begärda extra reservationsanslaget med 51,750 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning

a) medgiva att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt, ändringar finge vidtagas i upplåtelsevillkoren beträffande å kronoparker i Norrland och Dalarna utlagda kolonat;

b) för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra reservationsanslag av 165,000 kronor;

2) i anledning av motionen II: 390 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande lämpligaste sättet för avveckling av de nuvarande kolonisationsnämnderna samt för riksdagen förelägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr Rosén: Herr talman! Det är mig alldeles omöjligt att stillatigande låta detta ärende passera med hänsyn till vad som förekommit under flera år i pressen och eljest, när det gällt Norrlands kolonisation. Rekordet slogs häromdagen av en skånsk tidning, som bland annat skriver: »Men även de redan befintliga kolonat, som faktiskt äro hopplösa såsom försörjning, böra nedläggas. Hellre än att göra deras innehavare till permanenta understödstagare, borde de beredas arbete på andra håll. Det är ren grymhet att låta dem vara bundna vid en jordlott, som aldrig kan bereda dem självförsörjning utan degraderar dem till det allmännas försörjningshjon. Det kan då icke hjälpas, att övergivna byggnader och på nytt till vildmark förvandlade odlingar stå såsom minnen av en förolyckad jordbruksromantik.» Varifrån författaren av dessa rader hämtat sitt vetande känner jag inte till, men jag är absolut övertygad om, att han aldrig sett något norrländskt kolonat och aldrig något norrländskt jordbruk.

Frågan om Norrlands kolonisation är inte alldeles ny. Redan för 200 år sedan förekom inte blott kolonisation, utan även sådana skribenter i norrlandsfrågor, som i våra dagar ha ordet i Sydsvenska Dagbladet Snällposten och i »Sunt förnuft». För åtskilliga år sedan hölls här i staden en småbrukarkonferens. Jag blev där bekant med en smålänning, som hade fullt klart för sig, att det var galenskap med denna kolonisation. Han hade läst det i tidningarna, och förresten kunde man ju själv förstå, att det vore så. Jag tror inte att den åsyftade smålänningen blir ledsen på mig, om jag säger vem han är. Han är gammal soldat och småbrukare och har på sista tiden vunnit mycket erkän-

nande som författare. Han heter J. A. Göth. Ett år eller två efter detta samtal träffade jag honom i riksdagshuset. Då berättade han, att han på grund av vårt samtal hade gjort en resa till Norrland och besökt bland annat en plats så långt norrut som Vittangi. Han förklarade att så god jord, som man hade i Vittangi, fanns inte i Småland. Om de, som skriva i tidningar i Malmö och annorstädes, ville vara så snälla och följa den gamle soldatens exempel och göra en upptäcktsfärd, så kanske de skulle få en annan och riktigare uppfattning om förhållandena.

Kolonisationen i dess under några år bedrivna former kom till för att skaffa staten tillgång till en fast arbetarstam i statens skogar. För att dessa arbetare skulle få en mera tryggad bärning och få en god bostad, uppläts jord och uppfördes byggnader, i vissa fall av kolonisterna själva, men i flertalet fall av staten. Att det förelåg behov av arbetskraft finner man i domänstyrelsens årsberättelser, från den tiden, där det klagas över att bristen på arbetskraft medfört att skogsodling och dikning eftersatts i flera år och där det säges, att stora kulturarbeten inom den närmaste framtiden måste utföras. Detta skrevs 1918. År 1920 meddelades i samma styrelses årsredogörelse, att dikningsarbetena kommit i gång och kunnat bedrivas i nära nog normal omfattning. 1922 förklarades, att arbetsprisen varit låga och tillgången på arbetskraft god, men på grund av nödvändigheten att begränsa utgifterna hade dikningsarbeten icke bedrivits i större utsträckning. En stor del arbeten hade bekostats av nödhjälpsmedel. Nu är det så, att staten ställde i utsikt skogsarbeten åt kolonisterna, men när kolonisterna kommit i ordning på sina kolonat, så blev det nödvändigt för domänstyrelsen att begränsa de nödvändiga stora kulturarbetena, som under en följd av år hade eftersatts. Man letade efter arbetskraft och betalade höga pris för denna, när det var högkonjunktur, men när lågkonjunkturen kom, så befanns det nödvändigt att inställa arbetet! Det är ett av våra affärsdrivande verk, som har handlat på detta upp- och nervända sätt. Ett faktum är, att kolonisterna icke fingo de arbetstillfällen i kronoparkerna, som ställts i utsikt. En medverkande orsak härtill var den agitation, som från vissa skogsstatstjänstemäns sida bedrevs mot hela kolonisationsrörelsen. Dessa herrar kände sig förmäddade över att rörelsen inte lagts i domänverkets hand, och det förtörnade dem, att regering och riksdag anlade kolonat inom deras påvedömen, utan att först be dem om lov. Mot denna olämpliga agitation och obstruktion ha myndigheterna inte vidtagit några åtgärder, och de som i dag triumfera över det beslut, riksdagen kommer att fatta, är den sortens tjänstemän.

Hur ser det då ut med statens skogsvårdsåtgärder i Norrland och Dalarna å ena sidan och i mellersta och södra Sverige å andra sidan? För att inte trötta med många eller stora siffror, så har jag räknat ut utgifterna i vartdera fallet för sådana arbeten per hektar kronomark. 1920 uppgingo utgifterna för skogsvårdsåtgärder i Norrland och Dalarna till 43 öre per hektar, i den övriga delen av landet till kronor 1: 90. 1922 voro utgifterna 28 öre per hektar i Norrland och Dalarna och kronor 1: 75 i övriga delen av landet. 1926 var det 38 öre i Norrland och Dalarna och kronor 2: 75 i södra och mellersta Sverige. I Norrland och Dalarna ha skogsvårdsutgifterna sänkts från 1920 till 1926 med 5 öre per hektar, men i de övriga landsdelarna ha de höjts med 85 öre. Man kan inte värja sig för det intrycket, att bakom en sådan åtgärd ligger någon avsikt. För min del har jag den uppfattningen, att man avsett att försvåra tillvaron för kolonisterna. Det bör anmärkas, att staten på ett år hade en bruttoinkomst av kronoskogarna i Norrland och Dalarna på 35 miljoner kronor, men från de övriga landsdelarna 18 miljoner. Om man räknar ut efter det belopp, som för skogsvårdsåtgärder utgivits i Norrland och Dalarna, hur mycket folk, som skulle kunna tagas i anspråk hela året för dylika arbeten, så finner man, att på

Ang.
villkoren för
kolonatupp-
lätelser i
Norrland och
Dalarna.
(Forts.)

Ang.
villkoren för
kolonatupp-
lätelser i
Norrland och
Dalarna.
(Forts.)

varje mans lott skulle komma 5,400 hektar skog. Då bör ju var och en förstå, vad för slags skogsvård, som det skulle kunna bli tal om. Det är inte brist på arbetstillfällen, som vållat kolonisternas svårigheter, utan det är statens bristande intresse för infriande av sina utfästelser och dess bristande intresse för skogsvården, som åstadkommit svårigheterna.

Talet om att jordbruk inte kan bedrivas i kronoparkerna i Lappmarken är obegripligt för den som sett, vad den jorden kan frambringa. Det är sant, att åtskilliga kolonister misslyckats. I en del fall ha kolonaten varit illa utlagda, men det är att märka, att staten bekostat undersökning av kolonisationsområdena av framstående experter från Stockholm, och de borde väl duga. I vissa fall ha kolonisterna inte varit sin uppgift vuxna. Det har bland dem funnits lättingar och oduglingar, men de hade vackra rekommendationer av kommunala förtroendemän, när de sökte kolonat. Jag har som statsrevisor gått igenom nästan vartenda fall, då det gällt antagning av kolonister, och kan vitsorda, att den dåvarande kolonisationsnämnden förför med ganska stor stränghet vid gallringen. Men den hade det stora felet, att den litade på de intyg, som utfärdats av kommunala förtroendemän, vilka i vissa fall befunnits vara vilseledande, tydligen i syfte att vederbörande kommuner skulle bli av med dylika personer. Ett mycket stort antal kolonister har emellertid lyckats ganska väl som jordbrukare. För dem, som utan att känna förhållandena äro övertygade om, att detta inte är riktigt, skall jag be att få nämna, att jag för några dagar sedan läste en tidningsnotis, att Västerbottens läns hushållningssällskap hade tillstyrkt ett av Svenska mosskulturföreningen framlagt förslag att tilldela kolonisten Tyko L. Jonsson i Metseken, Lycksele, silvermedalj för mossodling samt att utdela premie jämte diplom till kolonisten A. Karlsson i Abborrträskliden, Lycksele, för liknande odling. Jag har sett båda dessa mäns odlingar och vet att de äro väl värda denna belöning. Men de äro inte ensamma, det finns många andra, som äro i det närmaste lika goda som dessa, och det är den sortens folk, som man i pressen behagar beteckna som det allmännas försörjningshjon.

Ingen bestrider, att det är mycket pengar, som utgivits för kolonisationen — jag tror det är 6,5 miljoner kronor — men man handlar inte ärligt, när man säger, att varje kolonat kostar 13,000 kronor. I detta belopp ingå väganläggningar, vilka i många fall behövs, även om inte ett enda kolonat utlagts; i detta belopp ingå även kostnaderna för all dikning, således även för sådan dikning, som hade behövs, även om inga kolonat kommit till, därför att dikning behövs för skogens del. Tar man hänsyn därtill, så blir kostnaden per kolonat måttlig. Men är 6,5 miljoner så ofantligt mycket pengar, då det gäller flera hundra jordbruk förutom andra arbeten, som jag nämnde, med vägar och dikning? Det är ju bara en vecka sedan riksdagen beslöt att offra över 7 miljoner kronor till ett enda hus i denna stad för att gömma gamla föremål i. Kolonatbyggnaderna kosta i genomsnitt i verkligheten omkring 5,000 kronor, men om golvytan i en kolonatbostad skulle kosta lika mycket som golvytan i det där museet, skulle den kosta 40,000 kronor, men det gör den guskelov inte.

Det har klandrats, att man måste nedskriiva värdena på kolonaten. Är det så ovanligt, att staten nedskriver värden? Staten har rätt nyligen nödgats bereda lindring i villkoren åt tjänstemannasamhället i Mörby, fast jag saknar kännedom om, att staten gjort några utfästelser åt tjänstemannasamhället därute, såsom staten gjort åt kolonisterna. Det finns även andra lindringar, som riksdagen oupphörligt beslutar, men aldrig väsnas man om dem som nu, då det gäller byggnader, som helt och hållet äro uppförda under den allra dyraste tiden. Kolonisterna i Norrland äro ingalunda våra största »understödstagare»; den sortens folk finns i den andra ändan av landet. För de senares uppehålle

och försörjning på jordbruket få även de fattiga kolonisterna lämna avsevärda årliga bidrag. Kolonaten i Norrland äro visst inte den sämsta affär, som staten har hand om. Ojämförligt mycket sämre äro statens jordbruksdomäner, men de ligga inte i Norrland, och därför får denna förlustbringande rörelse fortgå oanmärkt. I detta sammanhang bör det ju kunna intressera kammaren att få ett par uppgifter om, hur givande den rörelsen är. Statens inkomster på jordbruksdomänerna utgjorde för två år sedan $1\frac{1}{4}\%$ på taxeringsvärdet, som var 93 miljoner. Behållningen var 1,170,000 kronor. Då man väl bör räkna med 5 %, eftersom 3,6 för kolonaten anses för litet, så gör det en årlig förlust på 3,5 miljoner kronor, vilket belopp staten offrar på arrendatorerna av dessa s. k. kungsgårdar. Men i det fallet klagar man inte. Bara på två år gör staten en större förlust på den sortens jordbruk än vad hela kolonisationsrörelsen hittills har kostat.

Då den nuvarande organisationen för kolonisationen infördes, jag tror det var 1925, så var det min övertygelse, att detta var början till slutet. Den enda överraskningen för mig har varit, att detta slut kunde komma så snart. Att inrätta fyra nämnder för att ta hand om och hålla ihop en rörelse, med domänstyrelsen som femte — eller kanske det är tre nämnder och domänstyrelsen fjärde, det minns jag inte — har naturligtvis inte varit möjligt. Det har inte funnits någon, som uppträtt till kolonisationsrörelsens försvar under hela denna tid mot den förtalskampanj, som bedrivits, och rörelsen har saknat egentlig ledning. Men när man nu avlivar denna rörelse för att återgå till kronotorpsystemet, så är det visserligen till stort behag för alla de herrar inom skogsstaten, som ha bedrivit sabotage mot kolonisationsrörelsen, men att denna övergång liksom eftergiften för den sortens folk kommer att lända till skada, därom är jag livligt övertygad.

Mot Kungl. Maj:ts förslag, i vad det ayser en nedsättning av värdena på kolonaten och en ändring i villkoren, har jag naturligtvis intet att erinra. I den delen är förslaget både rättvist och lämpligt; det har inte kommit en dag för tidigt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av kronotorp å vissa kronoparker m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 61, i anledning av väckt motion angående åtgärder för stödjande av fiskeriräringen;

nr 62, i anledning av väckt motion angående lagstiftning om märkning av konserverade ägg och kylhusägg;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till svenska betes- och vallföreningen av tomplats för institutionsbyggnad å Ultuna egendom i Uppsala län; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 225 angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avläten, den 16 april 1929 dagtecknad proposition, nr

Ang.
villkoren för
kolonatu
pp-
låtelser i
Norrland och
Dalarna.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

229, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 10 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 5 procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker,

dels ock besluta att såsom kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 för budgetåret 1929/1930 anvisa, utöver i statsverkspropositionen äskat anslag av 5,000,000 kronor, ett belopp av ytterligare 2,000,000 kronor.

Ifrågavarande proposition hade hänvisats, i vad den avsåg ytterligare anslag till kapitalökning för fonden för mötande av förluster å Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

I samband härmed hade bankoutskottet till behandling förehaft följande irom riksdagen i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 292 av herr *Björnsson* m. fl.,

nr 293 av herr *Åkerberg*; och

nr 294 av herr *Hellberg* och fröken *Hesselgren*; samt

inom andra kammaren:

nr 443 av herr *Laurin*,

nr 444 av herrar *Andersson* i Rasjön och *Björling*,

nr 445 av herrar *Carlström* och *Hamrin*,

nr 446 av herr *Paulsen*,

nr 447 av herr *Olsson* i Mora,

nr 448 av herr *Wigforss* m. fl. (likalydande med motionen I: 292),

nr 449 av herrar *Höglund* i Göteborg och *Andersson* i Katrineholm,

nr 450 av herr *Bengtsson* i Kullen,

nr 451 av herr *Johansson* i Edsbyn,

nr 452 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl.,

nr 453 av herr *Lundquist* i Rotebro,

nr 454 av herr *Anderson* i Linköping m. fl.,

nr 455 av herrar *Olsson* i Mellerud och *Olovson* i Västerås,

nr 456 av herr *Andersson* i Igelboda och fru *Nordgren*,

nr 457 av herr *Mogård* (likalydande med motionen I: 293), och

nr 458 av herr *Dahlén* m. fl.

I motionen II: 453 (av herr *Lundquist* i Rotebro) hade föreslagits, att riksdagen ville i fråga om av Kungl. Maj:t föreslaget stöd till enskilda insättare i vissa sparbanker besluta,

dels att insättare, som fyllt 60 år, i hjälpavseende skulle jämföras med skolbarn och alltså tillförsäkras full betalning,

dels att för utfående av statsbidrag varje insättare skulle styrka sig hava erlagt honom påförd krono- och kommunalskatt under de 2 sist tilläandagångna åren och dessutom skulle i vederbörlig ordning hava deklarerat det innestående kapitalet till såväl taxeringsnämnd som i ifrågakommande fall vederbörande folkpensionsmyndighet, samt

att riksdagen dessutom ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till nästa års riksdag, i vad anginge ersättning i ömmande fall åt kommuner.

I motionen II: 458 (av herr *Dahlén* m. fl.) hade hemställts, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte besluta,

att full ersättning för insatta medel måtte beredas sådana insättare som kommuner, arbetarorganisationer, fackföreningar, sjukkassor, sparkassor bland grupper av arbetare och anställda, folketshusföretag, nykterhetsföreningar och understödsfonder för fattiga, sjuka eller arbetslösa samt för medel, som placerats å motböcker för omyndigas räkning och å så kallade skolsparböcker,

att full ersättning skulle lämnas för belopp, som insatts av numera medellösa personer, som av ålderdom eller sjukdom saknade möjlighet att sig själva försörja,

att full ersättning för insatta medel måtte beredas enskilda insättare till ett belopp av två tusen kronor, dock under förutsättning att de icke hade en förmögenhet eller årlig inkomst, som, sammanlagt med det erhållna beloppet, överstege åtta tusen kronor.

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning, dels ock ifrågavarande motioner I: 292, II: 443, II: 445, II: 447, II: 448, II: 449, II: 452, II: 455, II: 456 och II: 458 samt med bifall till motionerna II: 444 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 294, II: 450, II: 451, II: 453 och II: 454, måtte medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 11 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 4 $\frac{1}{2}$ procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med av utskottet i utlåtandet angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

b) att motionerna I: 293 och II: 457 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anförde.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Gustafsson* i Stensholm, *Lindgren*, *Winkler*, *Svensson* i Bettingetorp och *Leffler*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning, dels ock ifrågavarande motioner I: 292, II: 445, II: 447, II: 448, II: 452 och II: 458 samt med bifall till motionerna II: 444 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 294, II: 443, II: 449, II: 450, II: 451, II: 453, II: 454, II: 455 och II: 456, i vad de skiljde sig från Kungl. Maj:ts förslag, måtte medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 10 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 4 $\frac{1}{2}$ procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med i reservationen angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

b) att motionerna I: 293 och II: 457 måtte anses besvarade genom vad reservationerna förut anförde; samt

2) av herrar *C. E. Svensson*, *Ström*, *Berling*, *Borggren*, *Bäcklund* och *Löven*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

a) att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning, dels ock ifrågavarande motioner I: 292, II: 443, II: 445, II: 447, II: 448, II: 449, II: 452, II: 455, II: 456 och II: 458 samt med bifall till motionerna II: 444 och II: 446 ävensom med avslag å motionerna I: 294, II: 450, II: 451, II: 453 och II: 454, måtte med-

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

giva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 17 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 4 1/2 procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med i förevarande reservation angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

b) att motionerna I: 293 och II: 457 måtte anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört.

Herr Svensson, Carl: Herr talman, mina herrar! Jag hade väntat, att här först skulle uppträda en representant för de reservanter inom utskottet, som närmast ha anslutit sig till Kungl. Maj:ts proposition. Då emellertid så inte blivit fallet, skall jag be att få yttra några ord och sluta med att yrka bifall till den reservation, som jag och några andra ledamöter av utskottet fogat till utskottets betänkande. Dessförinnan vill jag emellertid säga något om den del av frågan, där vid behandlingen inom utskottet man varit ense, och det är ju förresten ett ganska långt stycke.

Till en början har man ju varit ense därom, att en stödaktion från statens sida bör göras. Den mening, som har kommit till uttryck i den offentliga diskussionen och som även fått ett uttryck i en i andra kammaren väckt motion, att det hela skulle avslås, har således inte haft någon företrädare inom bankoutskottet. Man har varit ense om, att vissa av de insättare, som genom dessa krascher i sparbankerna skulle förlora större eller mindre delar av sitt där insatta kapital, borde skyddas fullt ut till hela det insatta beloppet. Det är fallet med den skolsparverksamhet, som i vissa av dessa banker har ägt rum, det är fallet med förmyndarmedel och liknande medel. Man har vidare varit ense om, att den stödaktion, som staten bör gå in för, måste läggas efter ganska grovt schematiska linjer. Enligt utskottets förmenande finns det inte någon möjlighet att lägga det hela såsom en nödhjälp, där man skulle i varje särskilt fall med hänsyn till de speciella omständigheterna verkställa en individuell prövning.

Man har i motioner yrkat, att det stöd, som staten skulle ge, skulle graderas efter vissa ömmande omständigheter, exempelvis efter vederbörandes ålder. Utskottet har emellertid varit ense om, att en sådan utväg varken vore lämplig eller knappast framkomlig. Det är många andra omständigheter än åldern, som konstituera att fallen äro ömmande, nämligen sådana omständigheter som förmögenhetsförhållanden, vederbörandes arbetsförmåga, tillgången till arbete, familjens storlek, etc. Att beteckna någon av dessa omständigheter såsom enbart utslagsgivande, när det gäller att avgöra, om vederbörande fall är ömmande, låter sig icke göra. Det skulle medföra lika stora orättvisor som en helt schematisk anordning av understödet. Det går heller icke enligt utskottets förmenande för sig att draga upp normer, som skulle kunna anses tillfredsställande vid en individuell prövning. Man har också inom utskottet varit ense om att avvisa ett förslag att det såsom villkor för erhållande av statsunderstöd i nu förevarande fall skulle krävas, att vederbörande kunde uppvisa fullgjord skatteplikt och fullgjord deklarationsplikt. Utskottet anser, att detta är områden där kontrollen måste helt överlämnas till vederbörande skattemyndigheter. Sådana villkor som de nu nämnda hava heller icke uppställts i den kungl. propositionen, och jag erinrar om att aldrig tidigare, när det gällt att skydda insättare i kullbyttrade banker, har det uppställts villkor av detta slag, helt enkelt därför att det icke låter sig göra.

I två avseenden ha emellertid vid frågans behandling inom utskottet kommit att råda delade meningar. Den ena punkten avser frågan om vilka kategorier av insättare, som borde komma i åtnjutande av stöd från statens sida, och den andra är frågan om storleken av det statsunderstöd som lämpligen bör beredas.

I den första punkten eller den, som avser vilka kategorier av insättare som böra komma i fråga till understöd, äro jag och mina medreservanter ense med utskottet därom att, i motsats mot vad det kungl. förslaget i den delen innehåller, det stöd, staten skall giva, bör utgå till såväl enskilda som samfälligheter. Det har på föranstaltande av utskottet gjorts en utredning om i vilken omfattning insättare i de här ifrågavarande sparbankerna äro juridiska personer. Jag hänvisar till sid. 15 i utskottets betänkande, där resultatet av denna undersökning redovisas. Det framgår av denna utredning, att totalbeloppet av insättningar, verkställda av juridiska personer och omfattande samtliga de av fallissemanget berörda bankerna, utgör cirka 3.800,000 kronor. De insättare, som äro juridiska personer, uppgå till ungefär 3,000 stycken och de insatta beloppen fördela sig på följande sätt: kommuner 540,000 kronor, bolag 290,000 kronor, föreningar 2,700,000 kronor och andra juridiska personer 270,000 kronor. Detta belopp 3,800,000 kronor, som insatts av juridiska personer, utgör således cirka 8 procent av hela det belopp, som står inne uti ifrågavarande sparbanker. De juridiska personer, jag åsyftar, äro av den mest skiftande karaktär. Vad föreningarna beträffar — och det är ju den kategori, som har att uppvisa den största sammanlagda insättningen bland nämnda juridiska personer — skall jag göra en axplockning ur det utredningsmaterial, som föreligger i utskottet. Bland föreningarna märkas sjukkassor, begravningskassor, sparkassor, änke- och pupillkassor, nykterhetsföreningar, fackföreningar, byggnadsföreningar, bostadsföreningar, kulturhistoriska föreningar, understödsföreningar, skattekassor, kyrkliga syföreningar, hembygdsgillen, idrotts- och gymnastikföreningar, hästförsäkringsföreningar, koförsäkringsföreningar, svinföreningar, koloniträdgårdsföreningar, missionsföreningar, skytteföreningar, svenska röda korset, Odd fellow, folkbiblioteksföreningar, folkhögskoleföreningar, lantmannaföreningar, etc. Hela skalan inom det livligt pulserande föreningslivet, som existerar överallt ute i bygderna i vårt land, är således här representerad med större eller mindre insättningar. De insatta kommunala medlen hänföra sig till nästan alla slags ändamål: det är skolkassor, fattigkassor, sjukhusmedel, donationsfonder och för välgörenhet avsedda medel av olika slag.

Beträffande de olika samfälligheter, som här äro representerade, säger nu utskottet, att utskottet »icke kunnat undgå att finna de skäl, som tala för bistånd åt enskilda insättare, vara i avsevärd mån giltiga även beträffande flertalet juridiska personer». Utskottet uppräknar här efter några slag av sådana såsom i särskild grad ägnade att likställas med enskilda, nämligen »kommuner och kommunala inrättningar, sjuk- och begravningskassor, s. k. skattekassor, vissa sammanslutningar med huvudsakligen socialt eller välgörande syfte o. s. v.». Vidare tillägger utskottet, att »då stora svårigheter föreligga att med avseende å juridiska personer uppdraga gränslinjer, som medföra en rättvis avvägning av understödet, har utskottet ansett sig böra förorda att alla slag av juridiska personer berättigas till understöd för gjorda insättningar i samma utsträckning, som kan bli medgiven beträffande huvudparten av enskilda insättare».

För min del anser jag, att denna synpunkt är alldeles riktig, och då i själva verket denna sak inte spelar någon större roll i ekonomiskt avseende, eftersom ju insättningarna från dessa juridiska personer, såsom redan nämnts, utgöra relativt liten del av de totala insättningarna, och då vidare vissa av dessa insättare hava insatt rätt stora belopp och följaktligen enligt alla de olika föreliggande förslagen till gradering av understöd komma att erhålla procentuellt sett mycket ringa understödsbelopp, synas alla skäl tala för att man på denna punkt går den väg, utskottet föreslagit. Jag måste säga, att ett utelämnande särskilt av föreningarna skulle faktiskt för stora trakter av landet komma att

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

medföra, att detta föreningsliv, varom jag talade, och som ur sociala, ideella och praktisk-ekonomiska synpunkter har stor betydelse, åtminstone för en tid framåt avsevärt förlamas. Och vad beträffar kommunerna, synes det mig som om det skulle vara särskild mannamån att utelämna dem. Jag tror också, att det är skäl att taga dem med särskilt ur den synpunkten, att i många av här föreliggande fall är det fråga om mycket fattiga kommuner.

När det gäller dessa juridiska personer, vill jag emellertid inte förbigå en punkt, som på vissa håll synes vara en mycket öm punkt, nämligen frågan om fackföreningarnas insättningar. På sina håll — dock inte inom utskottet, där ingenting yttrats i den delen — tycks man anse, att fackföreningarna böra såsom insättare betraktas och behandlas på ett helt annat sätt än alla andra kategorier. Jag vet inte, på vilka grunder man stöder en sådan uppfattning. Jag anser i varje fall, att den inte är riktig, utan att den är oberättigad. Fackföreningarna äro tillåtna föreningar, och jag vill tillägga, att enligt min uppfattning äro de också nödvändiga i det moderna samhället. Ty utan fackföreningarna, mina herrar, vad få ni då om inte ren anarki på arbetsmarknaden inom näringslivet? De medel, fackföreningarna förfoga över, och som de i viss utsträckning insatt i dessa sparbanker, äro fattigt folks hopsparade medel, och dessa människor äro i lika hög grad som andra insättare berättigade till det stöd, staten anser sig böra giva de senare. För att emellertid ge ett begrepp om betydelsen i detta sammanhang av denna fråga, skall jag meddela, att vid genomgående av de uppgifter beträffande av juridiska personer verkställda insättningar, som föreligga i utskottet, har jag kommit till det resultat, att uti Stockholms allmänna sparbank — den är ju den största av de ifrågavarande sparbankerna — hava insatts fackföreningsmedel till ett belopp av cirka 270,000 kronor. Om för dessa insättningar på 270,000 kronor erhöles den stödaktion, som föreslås i utskottets utlåtande, kommer av statsmedel att utgå ett bidrag till fackföreningar på 70,000 kronor. Om riksdagen i stället skulle komma att bifalla det av mig och mina medreservanter framställda ersättningsförslaget, kommer det att utgå ett bidrag av 85,000 kronor. Detta är således storleksordningen. Jag har inte verkställt någon undersökning beträffande de övriga sparbankerna, men det belopp, det i den delen är fråga om, är väsentligt mindre än det av mig nu nämnda. I varje fall spelar det beloppet inte så stor roll, ty huvudparten av statens understöd, om det än lägges på ena eller andra linjen, kommer att utgå till Stockholms allmänna sparbanks klientel, eftersom den är den största av de i kraschen invecklade bankerna och eftersom det är den bank, som kommer att lämna den minsta utdelningen till insättarna. Jag har velat nämna dessa siffror för att de herrar, som till äventyrs kunna vilja diskutera frågan om fackföreningarna, skola ha klart för sig den storleksordning och de ekonomiska intressen, det här är fråga om.

Jag övergår slutligen till den del av det föreliggande betänkandet, där jag och mina medreservanter inte kunnat enas med utskottet i övrigt. Utskottet uttalar för sin del den meningen, att »starka skäl tala för att staten träder hjälpande emellan i syfte att i skälig utsträckning och på lämpligt sätt skydda insättarna i förevarande sparbanker. För ett sådant ingripande», fortsätter utskottet, »talar med styrka även det allmännas intresse av att förtroendet till landets sparbanker såsom penninginrättningar ej för framtiden rubbas samt att den betydelsefulla sparverksamhet, för vilken dessa penninginstitut närmast äro avsedda, icke tillfogas ett ur flera synpunkter menligt avbräck». Detta uttalande är efter min mening riktigt, och jag vill tillägga att för min personliga del är det ett absolut dominerande motiv för att jag överhuvud skall kunna biträda en stödaktion från statens sida.

Men jag anser, att utskottet inte har tillräckligt kraftigt utdragit konsekvenserna av detta sitt uttalande. Det gäller efter mitt förmenande framför allt

att träda kraftigt in för de stora grupper av insättarna, där de egentliga spararna i huvudsak befinna sig. Det är de personer, som hava några tusen kronor på banken. Det är de, som under många år hava lagt den ena slanten till den andra och som så småningom hava sammanbragt ett kapital, som i deras ställning och för deras livsföring har en mycket stor betydelse. I reservationen hava vi föreslagit en annan avvägning, i syfte att kraftigare än vad utskottet gör stödja dessa grupper av sparare. Jag hänvisar till den jämförelse beträffande verkningarna av de olika förslagen, vilken som bilaga återfinnes i slutet av utskottets utlåtande, och av vilken sammanställning framgår, att särskilt insättare av dessa smärre belopp på exempelvis 4,000—7,000 kronor få ett starkare stöd. Detta vårt förslag kostar 5.5 miljoner mera än utskottets; det är alltså beräknat att kosta 15.5 miljoner kronor. Det är mycket pengar, det innebär ett mycket stort offer av statsmedel. Men är det för stort? De samhällsvärden, för vilkas bevarande detta offer skulle göras, kunna icke uppskattas i penningar. Ingen kan säga, vad det är värt att bevara förtroendet till sparverksamheten i möjligaste mån orubbat, men att detta är ett nationalekonomiskt värde, ett samhällsvärde av långt större mått än de miljoner, om vilka vi nu här tvista, det är i varje fall min bestämda övertygelse.

Det är i den övertygelsen, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den av mig med flera ledamöter avgivna, vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr Johansson, Johan: Herr talman, mina herrar! Såsom man finner av föreliggande utskottsbetänkande har man inom utskottet icke kunnat uppnå någon samlande linje i detta ärende. Reservationer föreligga såväl från högern som från de socialdemokratiska ledamöterna inom utskottet. Innan jag går att angiva skälen för att jag anslutit mig till det föreliggande utskottsförslaget, anser jag mig först böra framhålla, att den punkt, där meningarna gått isär inom utskottet, har varit frågan angående *omfattningen* av den stödaktion eller hjälp till insättarna, som staten borde åtaga sig beträffande deras i dessa banker placerade medel. Det problem, som varit förelagt utskottet, har enligt min mening varit mycket invecklat och av ömtålig art, och tiden har också varit synnerligen knapp, så att det mött betydande svårigheter att få saken tillräckligt allsidigt belyst. Utöver vad som kunnat inhämtas av den avgivna propositionen, har utskottet emellertid införskaffat ett omfattande utredningsmaterial av den beskaffenhet, att det, så långt görligt är, kunnat vara vägledande vid den sakliga prövningen av frågan, särskilt ur billighetssynpunkt. De svårigheter, som ha förelegat vid utskottsbehandlingen, skulle enligt min mening lättare ha kunnat bemästras, om utskottet kunnat uppnå större enighet, i varje fall skulle det ha varit en styrka, och det hade kanske även låtit sig göra, om man icke hade förspilt de möjligheter, som syntes föreligga härför. De, som nu bilda utskottsmajoriteten, ha emellertid från början velat komma till en sådan mera enhetlig linje. Vi, som nu stå för detta utskottets betänkande, ha i varje fall försökt gå så varsamt och försiktigt fram som möjligt, och vi ha efter möjligast omsorgsfulla prövning kommit till den ståndpunkt vi nu intaga.

Att förslaget sådant det nu föreligger icke kommer att undgå kritik, ha vi nog väntat, men vi tro, att vid ett moget överbäggande skall det befinnas så väl grundat, att utskottets förslag bland de förslag, som föreligga till prövning, befinnes vara det, som går den rättvisaste vägen, kanske den gyllene medelvägen.

Till grund för utskottsförslaget ligger ju Kungl. Maj:ts proposition, och departementschefen yttrar där, bland annat: »Orsaken till de nämnda fallismangen är att söka däri, att de ifrågavarande sparbankerna, bland vilka ingen

Ang.
beredande av
stöd at in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Any.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

av våra äldre sparbanker befinner sig, i sin verksamhet frångått de sunda grundsatser, som sedan gammalt tillämpats inom det svenska sparbanksväsendet.» Detta uttalande är ju fullkomligt riktigt, och departementschefen yttrar i fortsättningen ungefär detsamma som utskottet anför, då utskottet säger: »Vad som inträffat bör därför utgöra en allvarlig maning för övriga sparbankers ledningar att vid verksamhetens handhavande och särskilt då det gäller kreditgivningen iakttaga nödig varsamhet och tillbörlig hänsyn till insättarnas intressen.» Utskottet understryker med ännu större skärpa genom dessa ord departementschefens uttalande och tillägger, att orsaken till att den iråkade situationen kunnat fortfaara under en följd av år — vilket fört med sig, att bankkraschen blivit så ödesdiger till sina verkningar som den blivit — har varit »att den hittillsvarande genom länsstyrelserna och av dem förordnade allmänna ombud utövade tillsynen över sparbanksväsendet icke fungerat tillfredsställande».

Av denna utredning framgår oförtydligt och på ett ganska klart sätt, att de allmänna ombuden i vissa sparbanker brustit i sin kontrollerande verksamhet och detta på ett sätt, som utskottet har haft synnerligen stark anledning att beteckna såsom i högsta grad anmärkningsvärt. Dessa allmänna ombud, som icke känt sitt ansvar, de ha sett mellan fingrarna med ledning och styrelser, vilka emot givna föreskrifter inriktat lånerörelsen på lån emot högt liggande eller toppinteckningar å tomter och råmark, som icke givit ränta. Man har här givit sig in på rentav ekonomiska vanvettigheter, som förr eller senare måste leda till en fullständig krasch. Av handlingarna i detta ärende är det fullt klart, att de nämnda personerna, styrelser och allmänna ombud, icke kunna fränsäga sig sitt ansvar för olyckan. Det enda, som det enligt min mening kan skyllas på i detta stycke, lär då vara deras oförmåga att kontrollera denna sparbanksrörelse.

Under sådana förhållanden är det självfallet, att kraftåtgärder böra vidtagas från statens sida i form av skärpt kontroll, liksom ock allmänheten bör, det vill jag framhålla, se om sina besparingar med större omsorg än den har gjort hittills. Jag syftar härvid på, att det är av stor vikt, att till styrelse, till ledning och huvudmän utses fullt dugliga och ansvarskännande personer, som ha känsla av sitt ansvar och vilja att göra sitt bästa för att tillgodose insättarnas intressen. Inom utskottet har det rått enighet om, att ett statligt stöd borde givas åt sparbankernas insättare. Kungl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger, går ju ut på, att staten skulle ställa garanti för vissa minimibelopp av insättarnas fordringar vid tiden för bankens betalningsinställelse. Utskottet har dessutom haft till prövning en hel del motioner, som i huvudsak anslutit sig till samma principer utom i frågan om understödets avpassande. Vidare har det väckts motioner, som ha gått ut därpå, att staten skulle garantera en viss del av insättarnas förluster i följd av fallissemang. I fråga om huvudgrunden för det statliga stödet har utskottet ansett, att starka skäl tala för Kungl. Maj:ts förslag, d. v. s. garantilinjén, dock med en jämkning av garantiregelns tillämpning. Beträffande de motioner, vari man av olika skäl har förordat förlustlinjen, varmed också i viss mån följer ett fastslående av, att staten skulle garantera uppkommen förlust, vill jag säga, att den linjen förefaller olämplig och skulle kunna medföra vittgående konsekvenser. Någon skyldighet har staten givetvis icke. Att staten efter vissa grunder utfäster sig till en viss garanti får uteslutande ses ur skälighetens och billighetens synpunkt.

Beträffande omfattningen av den statliga hjälpverksamheten åt insättarna, så är det ju på denna punkt, som meningsskiljaktigheter föreligga inom utskottet. Vi, som ha att bära ansvaret för detta utskotts förslag, ha icke i likhet med reservanterna, vilka anslutit sig till Kungl. Maj:ts proposition, an-

sett, att statens garanti till insättarna skulle inskränkas till 1,600 kronor vid belopp av 5,000 kronor, eller att juridiska personer, föreningar och samfälligheter helt borde uteslutas från den statliga garantien. Som skäl för, att utskottet här har gått längre än vad Kungl. Maj:t har föreslagit, tillåter jag mig framhålla, att vid en avvägning av det statliga stödet till insättarna har under ärendets gång inom utskottet, i den mån införskaffat material kunnat öka möjligheten att tränga in i frågan för dess sakliga och objektiva prövning, oförtydligt blivit klarlagt, att Kungl. Maj:ts förslag, sådant det föreligger, ger för litet åt insättarna. Särskilt vill jag peka på, att spårren vid femtusenkronorsgränsen verkar alltför hårt, då insatta medel till högre belopp under alla förhållanden icke ha att räkna med någon större statsgaranti än 1,600 kronor. Nu vill man från visst håll i huvudsak lägga ansvaret för vad som skett på de allmänna ombuden och deras kontrollerande verksamhet. Man resonerar kanske mest på insättarhåll, som om staten genom kontrollen iklätt sig en viss borgen för bankerna, varför insättarna skulle vara i sin fulla rätt att kräva borgensmannen Staten. Så långt har icke utskottet kunnat gå, utan utskottet har ansett, att insättarna själva i princip måste bära en del av risken för sin penningplacering. Med hänsyn härtill och ur kostnadssynpunkt har utskottet icke ansett tillräckliga skäl föreligga att utsträcka denna statliga hjälpverksamhet så långt, som föreslås i den socialdemokratiska reservationen. Såväl utredningen som på annat sätt erhållna upplysningar giva vid handen, att insättarna visserligen varit i god tro, när de placerat sina pengar i dessa allmänna sparbanker, men detta kan ju inte konstituera någon rätt till statsersättning. Dock kan icke förbises, att allmänheten av gammal vana hyst och väl ännu fortfarande hyser förtroende till sparbankerna och givetvis även litat till kontrollen. För att förebygga all misstro och insöva insättarna i tron, att allt vore väl beställt, har man också systematiskt hänvisat till den kontrollerande myndigheten. Man kan därför med hänsyn till vad som här har förekommit icke undgå att tillmäta de allmänna ombudens sätt att handhava kontrollen en viss betydelse vid denna frågas bedömande. Spararna ha med full avsikt förts bakom ljuset, och den tillit man haft till de allmänna ombuden har svikits. Ombuden ha här illa fyllt sin uppgift att fullgöra den övervakning, som de ha åtagit sig, och man kan inte komma ifrån, att allmänheten överhuvud taget bibringats den uppfattningen, att de allmänna sparbanker, som drivit rena svindellaffärer, varit lika bra skötta som de gamla hederliga och välkända sparbankerna här i riket. Ser man nu efter, hur det har gått till vid bankernas kontor ute på landsbygden, så skall man finna, att insättarna där icke haft någon som helst möjlighet att få reda på den verkliga ställningen. Man vill göra gällande, att högre räntesatser skulle ha inverkat och gjort, att ett spekulationsmoment spelat in i fråga om penningplaceringen. Ja, nu kan man ju säga, att det är mänskligt, att den, som placerar medel, vill ha ränta och så god ränta, som han kan få, men om man granskar det här litet närmare, så skall man finna, att vad som mest har inverkat på att sparmedlen placerats i dessa allmänna sparbankers kontor det har varit det, att dessa kontor varit de enda, som funnits på platsen. Man har ej haft några andra att välja på, och då har man vänt sig till det kontor, som har funnits närmast. Att så har skett är ju helt naturligt. Man har ej haft någon vetskap om, att det var förenat med några särskilda risker att placera pengar där, och inte ens föreståndarna vid bankkontoren ha märkt någonting särskilt, som varit ägnat att rubba deras tilltro till dessa banker. Ty kreditgivningen inom landsortskontorens område har, så långt man kunnat få del av upplysningar, skett ytterst försiktigt och under betryggande garantier. Utlåningen har, såga en del föreståndare, skett mycket sparsamt och i allmänhet under form

Ang.
beredande av
stöt åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

av primärkredit. Att allmänheten under sådana förhållanden och med hänsyn till den lokalt förda försiktiga kreditpolitiken varit böjd för att tro, att även affärerna i övrigt sköttes efter sunda principer, må icke förvåna. Man kunde ju icke veta hur de pengar, som icke utlånats i bygden, använts, och ju mer det har varit möjligt att tränga in i denna bedrövliga bankhistoria, desto mer övertygad blir man om, att menige man i bygderna varit okunniga om det verkliga läget i dessa sparbanker. Det vore därför hårt, anse vi, som stå bakom utskottets utlåtande, att lämna insättarna en så svag statsgaranti, som Kungl. Maj:t har föreslagit. De, som ha besparats olyckan att råka in i härvan, de böra försöka att sätta sig in i de små spararnas belägenhet. Dessa ha ju utan egen förskyllan i ett enda slag hotats med förlusten av vad de kanske under många år, ja ofta nog under en hel livstid ha lyckats att genom strävsamt och sparsamt arbete samla ihop och detta för att det skulle bli ett stöd för deras försörjning, när de ej längre orka arbeta eller sörja för sitt uppehälle. Även om utskottets förslag vinner riksdagens bifall få insättarna givetvis en kraftig läxa, och jag kan inte komma ifrån den övertygelsen, att om riksdagen skulle i huvudsak bifalla Kungl. Maj:ts förslag och högerreservationen, så skulle denna läxa bli alltför hård. Å andra sidan kan jag icke vara med om att gå längre än vad utskottet föreslagit, och jag tror, att med det förslaget har hela denna statsgaranti, hela detta stöd fått så att säga karaktären av en skäligen hjälp åt insättarna, åt dem, som ha råkat i denna olycka. Av flera skäl har det under arbetet inom utskottet visat sig omöjligt att gå in för en behovsprövning och träffa avgörandet från fall till fall. Det kan därför icke undgås, att hjälpen i ett eller annat fall kommer att gå till personer, vars ställning strängt taget icke motiverar något statligt inskridande, medan å andra sidan ömmande fall finnas, där ett kraftigare handtag hade varit väl berättigat och grundat. Som saken nu ligger till och med det stora antalet insättare läser det möta alltför stora svårigheter att gå en annan väg, och utskottet har därför — jag betonar det — nödgats föreslå hjälpens utgående efter förenklade och schematiska linjer. Efter ett noggrant övervägande av de olika möjligheterna har utskottet stannat inför en glidande skala efter samma princip, som Kungl. Maj:t har föreslagit, men funnit starka skäl tala för en höjning av den av Kungl. Maj:t föreslagna beräkningsgrunden på så sätt, att utskottet har föreslagit 60 procent garanti upp till 2,000 kronor, 50 procent mellan 2,000 och 5,000 kronor och 40 procent mellan 5,000 och 10,000 kronor samt slutligen 30 procent mellan 10,000 och 20,000 kronor. På så sätt blir den hjälp, som här beredes, avsevärt effektivare än Kungl. Maj:ts förslag. Inom utskottet har dessutom rätt enighet om, att full ersättning skulle utgå till insättare å skol-sparböcker, vidare i fråga om omyndigas medel, som äro under förmyndares förvaltning, ävensom medel som förvaltas av god man samt underhållsbidrag, som står under förvaltning av barnavårdsnämnd.

Beträffande de juridiska personerna, kommuner, kassor o. s. v., så ha dessa enligt utskottsförslaget likställts med de enskilda insättarna. Ja, här föreligger det ju ganska olika meningar, och otvivelaktigt göra sig skälighet och billighet i dessa fall inte gällande i samma grad som beträffande enskilda personer. Jag måste medgiva, att jag varit betänksam och tveksam om, huruvida den statliga hjälpen borde omfatta även dessa föreningar eller om de bort uteslutas. Emellertid är det litet svårt att utesluta vissa föreningar, såsom t. ex. sjukkassor, och dessutom en hel del kommuner, som placerat alla sina pengar i olika kassor hos dessa sparbankskontor ute på landsbygden. De komma ju här ovillkorligen i en ytterst prekär och svår belägenhet. Därför bör hjälp utgå även åt dessa kommuner. Det har dessutom visat sig praktiskt svårt att draga en gräns mellan juridiska personer, som borde med-

tagas, och sådana, som lämpligen icke borde komma med. Jag ser, som saken här ligger till, faktiskt ingen möjlighet att skilja mellan värdiga och ovärdiga, och därtill kommer, som ju tidigare här blivit av en ärad talare framhållet, att ur kostnadssynpunkt spelar detta ingen avgörande roll med avseende å den stora summa, som statshjälpen i övrigt och i sin helhet uppgår till.

Av vad jag har anfört torde framgå, att jag anser det vara ett svårlost problem, som nu föreligger till prövning. För min del hoppas jag, att utskottsförslaget trots att, som jag nämnde, det icke kommit rättvisan och billigheten så nära, som man skulle ha önskat, må segra, och jag tror, att vilket förslag man än lägger fram, så är det ganska svårt att få något, som är fullt rättvist. Jag är inte blind för den avsevärda kostnad, som detta förslag innebär. Det rör sig om en summa på omkring 10 miljoner kronor, och jag vet alltför väl att vi, som ha gått in för detta förslag, vi taga inte dessa pengar ur våra egna fickor, utan de tagas från skattebetalarna i gemen. Jag förstår också, att på det hållet känner man kanske en viss förvåning över och anser, att vi gått väl långt i fråga om den statliga hjälpverksamheten, och anmäler sitt missnöje. Men jag kan inte anlägga sådana ensidiga synpunkter. Det går väl knappast att säga: det här befatta vi oss inte med vidare, alldenstund vi själva inte ha drabbats av någon förlust. Jag tror, att det är staten mera värdigt att se till, att de svårigheter, som så många människor ha oförskyllt råkat i, bliva lindrade i möjligaste mån.

Jag skulle till sist i detta sammanhang vilja erinra om, att staten tidigare har trätt emellan, och jag tror, att man inte kan säga annat än att sådana beslut varit till stort gagn och nytta icke minst för hela vårt ekonomiska liv här i detta land. Jag tror, med det försök till en måttfull avvägning ur skälighets- och billighetssynpunkt som utskottsförslaget innebär, att om riksdagen följer utskottet, så skall beslutet bli till allmänt gagn och nytta, inte minst när det gäller de ekonomiska förhållandena i vårt land. Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Wohlin: Jag har i dag på morgonen i andra kammaren så utförligt utvecklat skälen för den kungl. propositionen, att jag här i första kammaren kan inskränka mig till ett något mera kortfattat återgivande av mitt anförande i andra kammaren.

Jag kan respektera och förstå deras uppfattning, som av principiella skäl motsätta sig varje statsaktion till stöd för insättarna i banker, som stupat, om denna uppfattning konsekvent tillämpats under de år, som gått efter världskriget. Emellertid har regeringen icke hyst denna uppfattning, utan uttalade redan omedelbart efter det, att denna bankkrasch blev bekant, sin avsikt att överväga åtgärder i syfte att stödja vissa grupper av insättare, och som av propositionen framgår har regeringen också ställt sig på denna ståndpunkt. Jag är visserligen icke blind för att den nu inträffade bankkatastrofen i väsentliga avseenden skiljer sig från de bankkatastrofer, som i början av detta årtionde föranledde statsmakterna till ingripanden. På den tiden hade som bekant en betydande försämring av det svenska penningvärdet ägt rum, vartill statsmakterna på olika sätt medverkat. Denna inflation var som bekant en huvudorsak till den kris, som därefter följde, och redan i denna omständighet låg en uppfordran till statsmakterna att ingripa vid de därefter inträffande bankfallissemangen. Då var det också fråga om en deflationskris av enorma dimensioner, som gick över hela världen, som drabbade alla de stora nationerna och även oss och som spridde fördöelse inom bankvärlden i olika länder. Den bankkrasch, varom nu är tal, har inträffat åtskilliga år efter krisens avveckling, sedan valutan genom statsmakternas beslut stabiliserats och sedan näringslivet

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

åter kommit i normala gånger, och bakom denna bankkatastrof ligga manipulationer och spekulationer i fastighetsaffärer av en sådan beskaffenhet, att de icke kunna nog allvarligt brännmärkas i den offentliga diskussionen. Det är rena svindelföretag, som orsakat den bankkrasch, som här inträffat, och den omständigheten måste också beaktas vid ersättningsfrågans bedömande. Likväl har regeringen, som jag nyss antydde, icke ansett sig kunna i det inträffade läget ställa sig passiv och den har härvid väglett av uppfattningen, att ehuru väl staten ej har några som helst juridiska förpliktelser att ingripa till insättarnas skyddande, starka billighetsskäl ändock tala för en stödaktion i viss begränsad omfattning. Särskilt måste man härvid fästa sig vid det mycket stora antal insättare i svaga ekonomiska villkor, vilka kanske i de flesta fall saknat de personliga förutsättningarna för att bedöma soliditeten av de bankinrättningar, vari de insatt sina medel, och slutligen kan man icke undgå att reflektera över vad följden skulle ha blivit av ett uteblivet statsingripande i denna situation. Tiotusentals småfolk, spridda på skilda platser i våra land, skulle då ha gripits av stämningar och känslor, som utgjort eller kunnat komma att utgöra en viss fara för de ordnade samhällsinstitutionerna i detta land — som jag i andra kammaren uttryckte det: en viss risk för en bolsjevisering av tänkesätten inom stora grupper av insättare kunde ha befarats uppstå. Med utgångspunkt från denna uppfattning har alltså regeringen föreslagit en stödaktion, men regeringen har velat lägga denna stödaktion på sådant sätt, att den komme att innebära en hjälpaktion, en barmhärtighetsåtgärd i ordets egentliga mening, d. v. s. företrädesvis omfatta det stora antalet ekonomiskt svagare insättare, och regeringen har icke velat utsträcka gränsen för denna stödaktion på sådant sätt, att aktionens karaktär av nödhjälp komme att förvandlas till en karaktär av ersättning från statens sida jämväl till insättare i mindre svåra ställningar och allra minst till insättare av kollektiv natur, där ömmande skäl i de flesta fall icke föreligga.

Regeringens förslag har nu i det föreliggande utskottsutlåtandet gjorts till föremål för övervägande och omarbetning. Men ser jag på utskottsförslaget, sådant det föreligger på kammarens bord, så konstaterar jag likväl med en viss tillfredsställelse, att utskottsförslaget i fråga om den statliga stödaktionens allmänna konstruktion i huvudsak ansluter sig till regeringspropositionen. I propositionen föreslås, att Aktiebolaget Kreditkassan av 1922 skall bli den institution, som tar hand om denna hjälpverksamhet, med stöd av en grundfond i statsobligationer av viss storlek. Denna allmänna uppläggning av problemet har av utskottet godkänts. I propositionen föreslås vidare, att man nu icke principiellt skall slå in på samma vägar som man gjorde vid bankkatastroferna i början av detta årtionde, d. v. s. att Kreditkassan icke i större utstäckning skall övertaga de fastighetskomplex, om vilka här är tal, för att under en följd av år ligga och hålla på dem i och för exploatering och försäljning. Med hänsyn till de stora administrationskostnader, som skulle vara förenade med ett sådant förfarande, med aktgivande ytterligare på en dylik princip konsekvenser — eftersom sådan verksamhet ligger ganska främmande för statsmakternas organ — och med hänsyn slutligen till att man på den vägen i allmänhet icke torde kunna räkna på någon bättre utdelning i konkurserna och likvidationerna, så innebär regeringsförslaget att ett dylikt förfarande visserligen i särskilda undantagsfall skulle kunna äga rum, men att konkurserna och likvidationerna i regel borde avslutas på naturlig väg. Utskottet har i sitt betänkande i stort sett godkänt denna tankegång, ty om också utskottet ger uttryck åt vissa sympatier för att staten i särskilda fall skall beträda den väg, om vilken jag nu talar, så begränsar utskottet likväl starkt denna form av statsverksamhet. Jag finner sålunda på denna punkt ingen större divergens föreliggande mellan regeringspropositionen och utskottsförslaget och konstaterar alltså,

att den allmänna läggningen av hjälpaktionen jämväl i detta avseende i stort sett godkänts av utskottet.

Utskottet har vidare följt regeringspropositionens grundlinjer för stödaktionen då utskottet, under avvisande av åtskilliga förslag, gående ut på en statlig garanti, anslutande sig till insättarnas förluster, i stället godkänt Kungl. Maj:ts princip om en statsgaranti för viss del av den fordran, som respektive insättare hade vid tiden för betalningsinställelserna. Hela uppläggningsen av stödaktionen i form av en statsgaranti, som skall slutgiltigt utbetalas, då kurserna eller likvidationerna äro slutförda, och som under mellantiden allenast skall föranleda möjliggörandet av belåning i viss omfattning av sparbanksböckerna i andra penninginstitut, har jämväl av utskottet principiellt godkänts. Utskottet har ytterligare så till vida anslutit sig till den kungl. propositionen, att utskottet funnit det ogörligt att beträffande den stora massan av små insättare verkställa en individuell granskning av varje insättares personliga förhållanden, och utskottet har i anslutning härtill — ehuru mycket tänkvärt kan ligga bakom åtskilliga motioner, som i det syftet framkommit — icke kunnat biträda förslagen om att vederbörande insättares ålder, hans förmögenhetsförhållanden eller hans försörjningsskyldighet skulle kunna komma i betraktande vid statsgarantiens utmätande. I likhet med vad i regeringspropositionen föreslås, finner utskottet det vara praktiskt sett nödvändigt att tillämpa en mera schematisk regel, när det gäller insättare med fordringar under en viss gräns, men i likhet med regeringen finner utskottet jämväl nödvändigt, att insättningar över en viss gräns underkastas en dylik individuell prövning, i främsta rummet i syfte att undanröja varje risk för statsgaranti åt insättningar av s. k. luftboks-karaktär och därmed likställda, men jämväl i syfte att tillse, att endast den insättare får statsgaranti, bakom vilkens sparbanksbok ligger en faktisk insättning. Det förslag, som motionsvis framkommit, att vederbörande insättares fullgjorda skatteplikt skulle vara ett villkor för åtnjutande av statsgarantien, har utskottet i förbigående berört, och vissa utskottsreservanter, herr Gustafsson i Stensholm m. fl., ha jämväl understrukit det principiellt riktiga i ett dylikt betraktelsesätt. För min del får jag förklara, att jag i det avseendet ansluter mig till den principuppfattning, som i herr Gustafssons i Stensholm m. fl. reservation framkommit, men i likhet jämväl med dessa reservanter finner jag stora praktiska svårigheter möta att tillämpa en sådan regel i den nu ifrågasatta stödaktionen. Än vidare har utskottet anslutit sig till den kungl. propositionens förslag om full ersättning till innehavare av s. k. skolsparböcker samt utvidgat propositionens förslag på denna punkt till att omfatta full ersättning jämväl för förmyndarmedel m. fl. medel, utvidgningar, som jag för min del finner rimliga och riktiga och mot vilka jag icke har att göra någon erinran. Till sist har utskottet — och det är icke det minst viktiga — principiellt godkänt den kungl. propositionens tankegång, att staten går in för denna stödaktion av billighets-skäl och icke i sådan omfattning, att insättarnas förluster bli till fullo täckta, vilken princip ju är grundläggande för den kungl. propositionen och jämväl måste sägas vara en huvudprincip i utskottets betänkande.

Sammanfattar jag vad jag nu anfört, kan jag icke komma till annat resultat än det, som jag vid detta ärendes remiss till bankoutskottet i andra kammaren uttalade för några veckor sedan, nämligen att den kungl. propositionen icke varit utan nytta i och för riksdagens behandling av detta ärende. Den kungl. propositionen har i fråga om hela konstruktionen av stödaktion och beträffande åtskilliga detaljer blivit accepterad av utskottet. Och jag tillfogar ytterligare anmärkningen, att skulle det ha suttit en regering vid detta tillfälle, som haft en annan principiell uppfattning om statens understöd i ett fall som det föreliggande, nämligen den, att staten i denna bankkatastrof lämpligen

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banks-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

bort förhålla sig fullständigt passiv, så är jag för min del — på sätt jag uttalat i andra kammaren — ganska övertygad om att en dylik regering fått motse en störtflod av motioner i ämnet på grund av en under riksdagen inträffad händelse samt att frågan sedermera kommit att beträffande både hjälpaktionens allmänna konstruktion och dess materiella innehåll lösas efter linjer, ännu sämre än vad som framkommit i utskottsutlåtandet, för att icke tala om den enligt min uppfattning ännu mera betänkliga linje, som ligger i den av herr Svensson m. fl. avgivna reservationen. Jag tror alltså icke, att om det vid detta tillfälle suttit en regering, som principiellt hade avvisat varje förslag till stödaktion, den regeringen efteråt skulle ha kunnat anse sig inom det parlamentariska livet här i landet besitta en större auktoritet och ha i högre grad tagit ledningen vid frågans handläggning än vad nu har blivit fallet genom regeringens framläggande av dess proposition.

Utskottet har emellertid på vissa viktiga punkter föreslagit avvikelser från och ändringar i den kungl. propositionen. Den första punkt, där detta har skett, gäller storleken av den statliga garanti, som skulle ges åt den stora massan av enskilda insättare. Kungl. Maj:ts förslag har en utpräglad karaktär av hjälpaktion framför allt genom maximeringen av statsgarantien vid en insättarbehållning av 5,000 kronor, men det berör dock det vida övervägande flertalet av enskilda insättare, eftersom bland omkring 88,000 insättare det vida övervägande flertalet haft behållningar under denna gräns. Utskottets förslag, som väsentligt förskjuter skalan utan att likväl rubba grundprocenten — 60 procent — för de lägsta beloppen, innebär, kan man möjligen säga, allenast en på grund av annat omdöme om vad som skall vara en rimlig och riktig stödaktion i detta fall fotad skala. Å andra sidan kan jag icke undertrycka reflexionen, att genom denna avsevärda utökning av den statliga garantien för enskilda insättare hela stödaktionen mera fått karaktären av en ersättningsaktion jämväl åt insättare, vilkas ställning icke alltid är sådan, att de med fog kunna anses vara hjälpbehövande i ordets egentliga mening. Man kan med andra ord enligt min uppfattning göra gällande, att denna avsevärda utbyggnad av den ifrågavarande skalan och därmed av den statliga garantien ger hela stödaktionen en annan karaktär, nämligen en karaktär jämväl av statsersättning till grupper av insättare utan de ömmande omständigheter, som man tänkt på i regeringspropositionen.

Emellertid vill jag säga, att det likväl icke är detta, som för mig framstår som det mest betänkliga i utskottsförslaget, utan det mest betänkliga är, som var och en förstår, att utskottet utsträckt den statliga garantien till att gälla ej endast enskilda personer utan jämväl juridiska personer av alla slag, samt att utskottet för dessa juridiska personer föreslagit enahanda grunder för statsgarantiens utgående, som utskottet föreslagit med avseende å enskilda insättare. Regeringen har icke kunnat finna, att då det gällt kollektiva samman slutningar av skilda slag — kassor, bolag eller kommuner — samma billighets skäl, i varje fall icke med tillnärmelsevis samma styrka, kunna göras gällande, som då det är tal om enskilda insättare, och detta icke minst därför att medelsförvaltarna för sådana kassor, bolag och kommuner i regel, för att icke säga så gott som undantagslöst, måste anses besitta en högre grad av bildning och omdömesförmåga, då det gäller medelsplacering i bankinrättningar, än vad fallet är med de tiotusentals personerna i fattiga omständigheter, som regeringsförslaget särskilt tar sikte på. Det kan knappast med fog göras gällande, att en dylik medelsförvaltare icke borde i likhet med varje annan förvaltare av andras medel se sig för och taga under övervägande säkerheten av den placering, som han beslutar att göra, och det kan ytterligare icke bortses från, att dessa s. k. allmänna sparbanker i åtskilliga fall och under lång tid hållit räntesatser högre än dem, som tillämpats av andra sparbanker, samt att den-

na sistnämnda omständighet väsentligen bidragit till många dylika medelsförvaltares beslut att placera pengarna just i de nu stupade sparbankerna. Kan det vara riktigt — jag vänder mig icke minst till den siste ärade talaren, herr Johansson i Friggeråker, vars yttrande jag här hade tillfälle att åhöra — kan det vara riktigt, att man på det sättet utvidgar stödaktionen i de svagare insättarnas intresse till att jämväl omfatta kollektiva sammanslutningar av alla slag, inklusive alla aktiebolag och handelsbolag, som placerat sina medel i dessa sparbanker? Kan det vara riktigt, att ett aktiebolag i Göteborg eller annorstädes skall få en högst väsentlig ersättning för på dessa krascher lidna förluster i penningar, som utbetalas av de svenska skattebetalarna i gemen, skattebetalarna av alla samhällsklasser? Ty det är faktiskt innebörden av förslaget; förslaget innebär, att det är skattemedel, som tagas för detta ändamål. Dessa skattemedel sammansätts av skatter som inflyta både på den direkta vägen och på den indirekta, och dessa skatter uttagas sålunda icke endast av dem, för vilka den direkta beskattningen är en avgörande faktor, utan även av dem, som företrädesvis eller uteslutande ha kännning av den indirekta beskattningen, och hela Sveriges fattigare befolkning bidrar sålunda till att betala den hjälp, som nu ges åt detta visserligen ganska stora, men dock i förhållande till landets folkmängd relativt begränsade antal insättare i dessa speciella sparbanker. Kan det vara principiellt riktigt, att man — såsom utskottet gör — går in för en linje, som likväl innebär, att dessa skattebetalare av alla slag runt om i landet få ersätta förlusterna hos ett vanligt industribolag eller handelsbolag, som har satt in sina penningar i en sådan bank, och bör det icke förefalla en smula motbjudande att gå in för en sådan princip? Nu sade visserligen den siste ärade talaren, och jag uppmärksammade särskilt hans uttalande på den punkten, att anledningen till detta utskottets ställningstagande varit den, att utskottet velat i stödaktionen inbegripa vissa slag av kollektiva sammanslutningar, och jag förmodar, att han därmed avsåg vissa slag av kassor, samt att det sedermera visat sig svårt för att icke säga omöjligt att draga en gräns mellan vad han i detta sammanhang kallade värdiga och ovärdiga juridiska personer. Förvisso ligger det åtskilligt i denna reflexion, men skulle icke just den svårigheten ha kunnat leda honom in på tanken, att man vid sådant förhållande rätteligen borde ha gått en försiktigare väg, d. v. s. ställt jämväl dessa kassor och övriga kollektiva sammanslutningar, vilkas »värdighet» att erhålla den ifrågavarande statshjälpen dock icke i alla fall kan vara så alldeles oomstridd, utanför hela denna stödaktion? Jag vill vidare fråga, om det verkligen är så särdeles tungt för en kassa av något slag med kanske hundratals eller tusentals medlemmar att vid en uppkommen förlust verkställa en något ökad utdebitering på sina medlemmar för att inom kort åter uppnå den gamla ställningen? Tror man icke, att åtminstone i de flesta fall, varom det här är tal, sådana kassor ganska lätt skulle kunna genom ett dylikt förfaringsätt återigen sanera sina finanser? Tror man icke slutligen, att kommuner, som drabbats av denna bankkatastrof, ganska lätt eller i varje fall utan alltför stora svårigheter skulle kunna genom en något ökad uttaxering samt under tiden genom kommunala obligationslån på relativt kort tid återställa vad som förlorats? I varje fall tycker jag för min del, att det principiellt är betänkligt att slå in på den linjen, att statsverket, d. v. s. statens skattebetalare i gemen runt om i landet skola ersätta bolags och kommuners medlemmar för förluster, som uppstått på den grund att deras förtroendemän i fråga om medelsplaceringen icke iakttagit tillbörlig försiktighet. Jag kan alltså sammanfattningsvis icke finna annat än att utskottsutlåtandet i fråga om de juridiska personernas medtagande i stödaktionen, gått utöver den gräns, som såväl av principiella som jämväl av billighetsskäl bort dragas för stödaktionen, och jag kan så mycket mer göra detta uttalande till ett uttalande av principiell inne-

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

börd, som jag ju i likhet med utskottets ledamöter väl vet, att den statsfinansiella uppoffring, som tillkommer på grund av de juridiska personernas medtagande i stödaktionen, är jämförelsevis ringa.

Innan jag slutar, ber jag att få erinra kammarens ledamöter om de statsfinansiella konsekvenserna av de olika förslag, som här föreligga. Regeringen, som icke velat undandraga stora grupper av dessa insättare en statlig garanti och som sålunda gått in för att låta landets skattebetalare betala ett visst belopp till insättare i dessa sparbanker, har — såsom den kungl. propositionen upplagts — dock velat begränsa de statsfinansiella konsekvenserna till en rimlig summa. Med utgångspunkt från vad man då visste om de sannolika utdelningarna i dessa bankers konkurser och likvidationer beräknades denna summa i propositionen komma att avsevärt understiga 10 miljoner kronor. Med utgångspunkt från de sedermera tillkomna siffrorna för de sannolika utdelningarna visar det sig, att Kungl. Maj:ts förslag troligen skulle draga en kostnad, d. v. s. en utgift för skattebetalarna, på omkring $5\frac{1}{2}$ miljoner kronor, en siffra, som måhända är räknad något i underkant, så att stödaktionens sluteffekt möjligen till sist bleve något större. Utskottets förslag återigen kostar skattebetalarna i runt tal 10 miljoner kronor, vilken siffra likaledes kan förmodas ligga i underkant, en möjlighet som ju också kommer till uttryck i att utskottet föreslår den till Kreditkassans förfogande ställda fondens storlek till 11 miljoner kronor. Jag kan icke, då jag överblickar detta ärende, underlåta att säga, att jag tycker, att utskottet här har gått för långt och att utskottet har på skattebetalarna inom landet lagt en för stor uppoffring i förhållande till den, som varit rimlig och skälig, och jag kan icke heller underlåta att ännu en gång upprepa, vad jag nyss anförde, nämligen att det för skattebetalarna i landet måste förefalla ganska egendomligt att finna ett förslag, som av dem uttager ett så stort belopp som 10 miljoner kronor eller något därutöver, varav — om också endast i mindre utsträckning — en del går till företag på näringslivets område, vilka skäligen icke alls bort komma i fråga vid en statlig hjälpaktion av denna natur.

Jag slutar därför detta anförande med att förklara, att jag finner den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som i några detaljer, som jag kan acceptera, skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, vara väl ägnad att läggas till grund för ett riksdagens beslut i detta viktiga och ömtåliga ärende.

Herr Lindgren: Herr talman! Allmänna sparbanken började för cirka 13 år sedan sin verksamhet med huvudkontor i Stockholm och filialkontor på olika platser i landet, och det dröjde inte länge, förrän uppmärksamma iakttagare märkte, att banken icke arbetade efter samma sunda principer som de äldre sparbankerna utan i tydlig avsikt att suga in sparkapital huvudsakligen från landsorten för att tjäna spekulativa syften och rena jobberier i Stockholm och orterna närmast däromkring. Redan från början betalade Allmänna sparbanken högre ränta än andra sparbanker, och en kraftig, jag vore frestad säga, hänsynslös propaganda igångsattes omedelbart för att stimulera till insättningar av penningar i Allmänna sparbanken. För detta ändamål och särskilt för att förmå arbetarmassorna att insätta sitt sparkapital i Allmänna sparbanken engagerades framstående socialdemokrater såväl i Stockholm som å de orter i landsorten, där banken öppnat kontor eller på annat sätt bedrev inlåning, att knyta sina intressen till och att arbeta för denna bank.

Det dröjde icke länge, förrän varnande röster höjdes dels från pressen och dels från andra håll, där man börjat genomskåda svindeln, men dessa varnande röster bemöttes med indignation och stämplades såsom uttryck för illvilja och konkurrensavund. Själv gav jag redan år 1919, alltså för 10 år sedan, inom

bankoutskottet uttryck åt den uppfattningen, att Allmänna sparbanken arbetade efter osunda och äventyrliga principer, som förr eller senare måste leda till krasch och skandal, men jag fick härför uppbära mycket skarpa förebräelser och tillrättavisningar från socialdemokratiskt håll. Genom lagändring år 1920 fingo de flesta av Allmänna sparbankens filialkontor i olika delar av landet en mera självständig ställning, men nödgades på samma gång övertaga stora och äventyrliga engagement i tvivelaktiga tomt- och fastighetsaffärer i Stockholm och trakten däromkring. Självständigheten synes också hava varit mera skenbar än verklig, alldenstund de ifrågavarande f. d. filialkontoren icke sedan synas hava kunnat frigöra sig vare sig från de övertagna äventyrliga stockholmsengagementen eller från ett fortsatt starkt inflytande från ledningen av stockholmskontoret. De i landsorten upplånade penningarna hava också i fortsättningen i stor utsträckning gått till Stockholm och där insatts i de svindelartade tomt- och fastighetsaffärer, som stått under samma ledning som Allmänna sparbanken i Stockholm.

Provisioner lära härvid också i stor utsträckning hava förekommit. Och nu, sedan kraschen, större och skandalösare än någon vågat förutsäga, inträffat, vill man övervältra hela skulden på de allmänna ombuden samt fordrar, att staten skall betala en mycket stor del av insättarnas förluster. Vare det långt ifrån att jag skulle vilja fritaga de allmänna ombuden från ansvar, vare sig deras underlåtenhet att tidigare ingripa grundar sig på okunnighet i ekonomiska ting eller andra, måhända brottsliga orsaker. Vissa av dem hava handlat i hög grad ansvarslost, och jag hoppas, att ansvar i full utsträckning kommer att av dem utkrävas såväl i ekonomiskt som kriminellt hänseende.

Då man emellertid vill på de allmänna ombuden övervältra hela skulden för vad som inträffat, tvekar jag icke att beteckna detta som oförstånd eller rent hyckleri, ty det är ju dock de genom huvudmännen i resp. banker valda styrelserna, som äro ansvariga för, huru insättarnas medel placerats, och de genom samma huvudmän valda revisorererna måste väl anses i minst lika hög grad som de allmänna ombuden vara ansvariga för, att de skandalösa placeringarna icke tidigare påtalats. Flertalet av insättarna torde icke ens hava haft kännedom om, att det fanns allmänna ombud i resp. banker, eller hava känt dessa, och det borde i varje fall icke i främsta rummet vara förtroendet till dessa allmänna ombud utan till resp. styrelser, revisorer och huvudmän, som föranlett dem, d. v. s. insättarna, att anförtro sina penningar åt resp. banker.

Om jag vill anförtro ett större eller mindre penningbelopp åt en person eller en bank för att göra detsamma räntebärande, så måste det väl i all rimlighets namn vara mitt omdöme om och mitt förtroende till personen eller banken, som i främsta rummet blir utslagsgivande. Och om staten för att i möjligaste mån förhindra eller tidigast möjligt upptäcka och avbryta svindlerier tillsätter övervakande ombud i banken, så fritages, så vitt jag kan förstå, icke därmed den enskilde individen från skyldigheten att bruka sitt omdöme och förstånd, och ej heller konstitueras därigenom någon skyldighet för staten att ersätta förluster, som staten velat men ej förmått förhindra.

Nu har emellertid Kungl. Maj:t av billighetsskäl och av medkänsla för de små insättarna föreslagit, dels att skolspärverksamhet skall hållas skadeslös och dels att statsgaranti upp till 1,600 kronor skall lämnas åt enskilda insättare för belopp intill 5,000 kronor, och herr Gustafsson i Stensholm och jag samt tre utskottsledamöter från andra kammaren hava anslutit oss till detta Kungl. Maj:ts förslag samt därutöver, på grund av motionsvis framställda önskingar, föreslagit, att full statsgaranti skall lämnas för myndlingars och vissa andra därmed jämförligas medel. Detta huvudsakligen av den anledning att statsmakterna genom lagstadganden givit anvisning om, att ifrågavarande medel lämpligen kunde och borde insättas i sparbank.

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Utskottet, representerat av endast fem ledmöter, har gått vida längre och föreslagit statsgaranti upp till 7,700 kronor för insättningar intill 20,000 kronor samt att sådan garanti skall lämnas jämväl till banker, bolag, fackföreningar, sjukkassor och andra juridiska personer.

En storbank med ett tillfälligt tillgodohavande av — låt mig säga 7,000 kronor — skulle enligt utskottets förslag få ett statsbidrag av 2,450 kronor till minskande av sin förlust, och ett bolag, som under en lång följd av år varit och fortfarande är i tillfälle att lämna hög utdelning till sina aktieägare och som av en eller annan anledning insatt — låt mig säga 21,000 kronor — i samma bank, skulle få ett statsbidrag av 4,700 kronor till minskande av sin förlust. Fackföreningar och sjukkassor samt andra juridiska personer skulle enligt utskottsförslaget erhålla statsbidrag efter samma grunder. Och dock hava dessa banker, bolag, fackföreningar och övriga juridiska personer ansvariga styrelser, som borde och i många fall även torde hava insett, att allmänna sparbankerna bedrivit en äventyrande och halsbrytande både in- och utlåningspolitik, som måste sluta med krasch.

Man torde ej heller böra förbise, att förlusterna i de nu antydda fallen — i den mån resp. styrelser icke kunna åläggas att täcka desamma — skulle komma att fördelas på en mängd aktieägare eller föreningsmedlemmar och sålunda bleve mindre kännbara.

De socialdemokratiska reservanterna gå emellertid ännu längre än utskottet och fordra en statsgaranti av icke mindre än 75 procent för insättningar upp till 10,000 kronor och 38,7 procent för 20,000 kronor, oavsett om det gäller enskilda insättare, banker, bolag, fackföreningar eller andra juridiska personer. Att allmänna sparbankerna startats och utvecklats under beskydd och medverkan av framstående socialdemokrater torde i icke ringa grad hava föranlett dessa reservanter att framställa ett så långt gående förslag, som skulle komma att kosta staten $15\frac{1}{2}$ till 17 miljoner kronor. Det skulle säkerligen ej skada, om såväl dessa sistnämnda reservanter som representanterna för utskottsförslaget ville söka sätta sig in i de skattebetalares tankar och känslor, som hållit sig obesmittade av allmänna sparbankernas och Bergslagernas sparbanks svindlerier och som man nu fordrar skola bidraga till täckandet med skattemedel av så stora belopp, som nämnda reservanter och utskottsrepresentanter föreslagit.

Herr talman! Jag yrkar avslag å såväl utskottsförslaget som herr C. E. Svenssons m. fl. reservation samt bifall till den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. avgivna reservationen.

Herr Larsson, Johan: Herr talman! Då man betraktar denna fråga, får man ett starkt intryck av en inträffad större olycka och ej av något som borde betraktas som partifråga. Här ha tusentals människor, som i god tro insatt sina penningar i dessa allmänna sparbanker, genom några samvetslösa personers åtgärder blivit frånrovade sina insatta medel. Betrakta vi frågan som en inträffad olycka, torde det vara statens skyldighet och plikt att träda till och hjälpa.

Det har på landsbygden varit en gammal god sed, att om någon eller några råkat ut för en olycka, ha de kringboende som regel trätt till och gemensamt sökt hjälpa. Vi böra i denna fråga handla på samma sätt och visa prov på verkligt samförstånd och samhörighetskänsla. Men jag vill icke underlåta att anföra andra, verkligt starka skäl för hjälp.

Sparbankerna ha av ålder alltid betraktats som synnerligen säkra penninginrättningar, där allmänheten med fullaste förtroende kunnat lämna sina sparmedel att förvaltas. Man har vetat, att de stått under statens kontroll, och förtroendet till denna statens kontroll genom dess tjänstemän har varit så stort,

att allmänheten ansett, att det ej förefunnits någon risk att placera sina sparmedel i sparbänkerna. Jag är övertygad, att därest det icke funnits någon sådan laglig inspektion och kontroll, som allmänheten litat till, hade nog ej många anförtrott sina besparingar till dessa allmänna sparbänker.

Jag har mottagit flera skrivelser angående denna sak, och jag kan ej underlåta, att låta kammaren taga del av en. Den är undertecknad av bland andra en mycket känd kontraktsprost och kommunalnämndsordförande, som skriver: »Här å platsen finnes ett tillgodohavande i Allmänna sparbanken å sammanlagt c:a 179,000 kronor, fördelade på 514 insättare, av vilka 458 hava ett mindre belopp än 1,000 kronor vardera inestående. Bland insättarna finnas såväl omyndiga som ålderstigna, vilkas enda lilla sparpenning nu är i fara att försvinna.

Vi hava i denna sak intet annat att förebrå oss, än att vi litat på kontrollen från det allmännas sida, varför vi våga anse rättmätigt, att det allmänna nu träder emellan för att skydda insättarna från förlust. Om icke kraftig statshjälp gives, frukta vi, att lusten att spara betänkligt förminskas.»

Ett annat skäl för hjälp är, att vi med alla till buds stående medel måste medverka till att förtroendet till sparbänkerna ej rubbas och allmänhetens sparsvilja ej minskas.

Utgå vi således från att insättarna handlat i god tro och förlitat sig på statens kontroll, synes det icke orimligt, att staten deltagar i risken och åtager sig garantera insättarna en viss procent, och insättarna själva få stå en viss riskprocent. Betraktas frågan från denna synpunkt, synes det svårt att tillmötesgå kravet, att statens garanti lämpas efter prövning av insättnarnas behov, vilket ju också stöter på praktiska svårigheter, ty hur skall grunden för denna prövning se ut? De efter sådana behovsgrunder erhållna medlen erhöles också prägel av fattigunderstöd, låt vara att hemortsrätten ej beröres. Någon rättvisa i olika åldersstreck kan ej heller påvisas, då en yngre kan vara i mycket större behov än t. ex. en som är ett år äldre.

Nej, det till synes mest rättvisa är att alla insättare erhålla en viss garanti för sina insatta medel. Härav följer, att kommuner och föreningar böra erhålla lika garantier som enskilda för sina insatta medel. Att t. ex. undantaga vissa kategorier av föreningar skulle endast göra frågan till en partifråga, och därav finnes tillräckligt förut.

Beträffande denna punkt har nu statsrådet och chefen för finansdepartementet framställt en kraftig anmärkning. Inom utskottet har denna fråga varit föremål för en ingående prövning och vi ha därvid kommit till det resultat, att på grund av de stora svårigheterna att avskilja de mindre önskvärda och det orättfärdiga i att ej medtaga en del föreningar med verkligt lofvärda ändamål utskottet gått in för att medtaga alla föreningar. Detta även på grund av det ringa beloppet för dessa, jämfört med hela summan. Utskottet har ansett, att det vore olämpligt att upptaga strid på detta område.

Att förmyndarmedel ersättas till fullo, kan ej vara annat än rättvist, då staten förordnat, att dylika medel skola placeras om möjligt i bankinrättning. Då förmyndaren sålunda fullgjort sin skyldighet, blir det den omyndige, som oförskyllt får lida. Han har ju icke kunnat inverka på medlens placering.

Vad slutligen den garanterade procentens storlek beträffar, har det ansetts rimligt, att en större garanti lämnas än den av Kungl. Maj:t föreslagna å belopp över 1,000 kronor. Det är så, att personer, som kanske ett helt liv sparat och satt in ett belopp av 5,000 à 10,000 kronor, genom att förlora dessa, deras kanske enda tillgångar, komma i en verklig ekonomisk misär. Fråga är, om icke dessa äro mera beklagansvärda än de som ha smärre belopp under 1,000 kronor insatta. Med hänsyn till insättarna hade det varit önskligt, att garantien kunnat sättas så högt som möjligt, men med tanke på att vi nu här röra

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
bänker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

oss med skattemedel och även icke minst med hänsyn till framtida konsekvenser böra insättarna själva stå en viss risk, och enligt mitt förmenande bör denna risk icke sättas lägre än utskottet föreslagit. Enligt utskottets förslag kommer en insättning av 2,000 kronor att garanteras 1,200 kronor. 5,000 kronors insättning garanteras 2,700 kronor, 10,000 kronors insättning garanteras 4,700 kronor, 20,000 kronor garanteras 7,700 kronor. Som synes, bli insättarnas risker betydande.

Se vi efter i riksdagens handlingar år 1922 och 1923, var den genomgående tanken då, att insättare i banker borde erhålla full täckning, men förhållandena voro då något annorlunda än nu. Verkställda beräkningar ha givit till resultat, att kostnaderna enligt utskottets nu föreliggande förslag skulle belöpa sig till det maximibelopp, Kungl. Maj:t föreslagit, eller något under 10 miljoner kronor.

På grund av de synpunkter jag nu framhållit ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Winberg**: Herr talman, mina herrar! Man har mycket debatterat frågan, huruvida staten har någon skyldighet att inskrida understödjande vid dylika fallissemang inom bankvärlden som det här föreliggande. Det är självklart, att någon bindande juridisk skyldighet härvidlag har staten givetvis icke, men den har dock skyldighet ur andra synpunkter.

Det är dock så, att staten har lagstiftat rörande bankväsendet i allmänhet och sparbanksväsendet i synnerhet, i vilken lagstiftning ingår momentet om, att en viss kontroll skall utövas från det allmännas sida och det genom kontrollorgan, som staten utser. Det är självklart, att dessa åtgärder måste bringa den stora allmänheten den uppfattningen, att med vad som sålunda är vidtaget föreligger fullt betryggande garantier. Nu har det emellertid visat sig, att dessa garantier icke äro betryggande. Det har brustit åtskilligt i fråga om kontrollen därvidlag. Och när man nu uttalar, att vad som inträffat bör bli en hälsosam läxa för allmänheten såsom insättare, skulle jag också samtidigt vilja säga, att det inträffade bör bli en hälsosam läxa för samhällets organ, när det är fråga om att utöva den kontroll, som enligt gällande lagstiftning samhällets organ skola utöva på här ifrågavarande område. Därvidlag har det brustit ytterst väsentligt, och man kan säga, att det bankföretag, varom här är fråga, har handhåfts huvudlöst och med bristande omsikt samt utan känsla av det ansvar, som påvilat de ledande, och man kan säga alldeles detsamma i fråga om den kontroll, som från det allmännas sida utövats på dessa företag. Detta bör enligt min mening för framtiden bli den väsentligaste och mest värdefulla lärdomen, ifall man nu verkligen i detta avseende kan åstadkomma en annan tingens ordning. Det går ej att handha kontrolluppgifterna på det lättvindiga sättet, att man överlämnar dem åt personer, som antingen ej äro skickade att utföra dem eller äro så belastade med uppdrag förut, att det är omöjligt att hinna med mera. Det är sålunda i det avseendet, som staten har en viss betydande medskyldighet i vad som här inträffat.

Jag skulle kanske också med herr talmannens benägna medgivande få beröra en sak, som visserligen ligger vid sidan av den vi nu behandla, men är närbesläktad med densamma. Jag tror, att det är skäl i att även den saken något uppmärksammas. Den har ju redan i viss mån uppmärksamats, men det skadar ej att ytterligare peka på vad det där gäller. Jag åsyftar den hets, som i dagarna förekommit från vissa tidningsorgan, nära allierade med vårt lands storfinansväsende, mot ett annat bankföretag, vilket uppträdande givetvis enbart är ägnat att skapa förvirring och möjligen, om det lyckas, åstadkomma en krasch även därvidlag. Ett sådant uppträdande, menar jag,

är lika brottsligt som det man har att tillvita de företags ledning, som sammanhånga med den fråga vi nu behandla. Det är bara att beklaga, att icke vår lagstiftning skall sträcka sig så långt, att det finnes möjlighet att komma åt dylika företeelser, ty det är sannerligen icke ägnat att verka lugnande på den allmänna stämningen, utan skapar endast förvirring, därför att man inom de kretsar, vilkas talan dessa organ föra, med misstro och förargelse hela tiden betraktat det bankföretag, vilket jag närmast avser, nämligen Jordbrukarbanken.

Sedan skall jag be att få komma till den fråga, som föreligger här närmast till behandling, d. v. s. statens stödaktion för de sparbanksföretag, som nu ramlat över ända. Jag är fullt enig med dem, som ej kunna finna ord starka nog att fördöma det sätt, på vilket dessa företag sköts, men jag kan nu icke upparbeta mig till en så helig hänförelse över att detta skulle vara *det enda exemplet*, som vi ha bland de mer eller mindre brokiga blomster, som växa upp i penningmånglandets örtagård. Det är egentligen detsamma som förekommit i mycket stor utsträckning tidigare och föranlett statsutgifter på över 100 miljoner kronor. Och när man nu från regeringsbanken vill göra gällande, att vad som då förekom berodde på den då inträffade inflationen, så är det en mycket vacker omskrivning. Det kan hända, att ifrågasvarande omständighet *bidrog* därtill, men det är i sak alldeles detsamma. Man månglar med mer eller mindre fiktiva värden och vill försöka mångla upp dem till högsta möjliga värde för att förtjäna så mycket som möjligt. Det är den allmänna tendensen, och den är icke något särmärke endast för de fall, som nu förekommit. Man kan säga, att man i detta fall gått mer än vanligt klumpigt tillväga. Det skall jag gå med på, men icke att det är något alldeles särskilt som förekommit.

Redan av den utskottsledamots anförande, som förde utskottets talan, framgick det tydligt, att han erkänner, att utskottet ej lyckats komma till en sådan lösning, där man möjligen skulle kunna hjälpa dem, som närmast behöva hjälp, utan att behöva gå vidare och göra det alltför betungande för staten. Man har med andra ord icke ansett det möjligt inom utskottet att åstadkomma någon individuell omprövning eller uppdraga några mer allmänna riktlinjer, som kunna begränsa stödaktionen till att endast hjälpa dem, som verkligen behöva hjälp, utan man erkänner, att man nödgats gå efter mer eller mindre schematiska former. Ja, det är ett erkännande, som jag skall be att på det mest kraftiga sätt få understryka. Både regeringspropositionen och utskottsförslaget och i viss mån även den av herr Svensson m. fl. avgivna reservationen skattar åt alldeles samma brister. Man har icke velat gå in för någon annan tingens ordning, enligt vilken det skulle vara möjligt att lämna hjälp, där den bäst behöves utan att riskera, att man lämnar hjälp även i de fall, där den icke behöves. Och om man, såsom finansministern i dag gjorde gällande, vill betrakta hela denna aktion från statens sida såsom »en barmhärtighetsåtgärd», finnes det än mindre skäl att gå in efter en sådan linje, där denna barmhärtighet skall träffa en hel del, som icke alls äro i behov av någon barmhärtighet. Jag tycker visserligen icke om uttrycket barmhärtighet, men jag kan använda det, eftersom finansministern myntade det här. För min del kan jag ej finna skäl för att man enligt vissa förslag, som här föreligga, i den sammanställning som utskottet gjort i sitt utlåtande, utgår t. ex. från att staten skall till insättare, som ha 30,000 kronors insättning enligt utskottets förslag lämna över 9,000 kronor. Det är då att märka, att det icke bara gäller enskilda personer utan samfälligheter av sådant slag som aktiebolag, handelsbolag m. fl. Och även om man går efter herr Svenssons reservation, kommer man till alldeles samma belopp. Han ger t. o. m. 50 kronor mer till dem som ha 30,000 kronor insatta. För

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

min del kan jag ej se, att det finns något skäl, att staten skall på ett så verk- samt sätt inskrida för att hjälpa, där det kan ifrågasättas, om det överhuvud behövs någon hjälp. Ty här är det att märka, att det är fråga närmast om vad respektive personer eller institutioner ha insatt i *dessa allmänna sparban- ker*. Men dessutom är det ingenting som hindrar, att dessa personer eller in- stitutioner kunna ha hundra tusentals kronor insatta i andra bankföretag, och då menar jag, att när man kommer in på sådana fall, är det rena orimlig- heter, att staten skall visa sig så generös, då det är fråga om något, som man annars vill beteckna såsom barmhärtighetsåtgärder. Det är ej på den vä- gen man skall reparera vad man anser *billighetsskäl* kräva, genom att staten skall träda in och hjälpa dem, som mest äro i behov av hjälp, eftersom man konstaterat, att någon juridisk skyldighet för staten att ingripa icke förelig- ger. Det har tvistats om, huruvida överhuvud taget man skulle inlåta sig på att lämna ut hjälp till samfälligheter eller juridiska personer, som man talar om här, och jag medger, att när man sträckt sig till sådana ting som till van- liga aktiebolag, handelsbolag och dylikt, har man även i det avseendet gått utanför gränsen av vad som kan vara rimligt. Men självklart är, att det finns en hel del samfälligheter, såsom kommuner och en hel del andra, sjukkassor, och andra sammanslutningar bland den fattigare befolkningen, vars kapital utgöres av bland den stora massan sammansparade småslantar. I sådant av- seende föreligger naturligtvis lika starka skäl att i viss mån inskrida för att lämna en ersättning.

Det skulle vara åtskilligt att yttra sig om i den föreliggande frågan, men alltsammans hänger ju på och den springande punkten är ju, huruvida man skall påtaga sig det ökade arbete och besvär, som ligger i att söka utforma hjälpen efter sådana linjer, att den enbart skulle komma till godo i de fall, där ett konstaterat behov föreligger, eller om man skall följa den schematiska linje, som nu både Kungl. Maj:t i sitt förslag, utskottsförslaget och reservan- terna här ha följt. I och med det blir hjälpen också, såsom utskottsrepresen- tanten nyss erkände, fullkomligt förfelad. De små insättningarna få visserligen också en liten slant, men dessutom gå betydande belopp till håll, där det icke föreligger något skäl för staten att inskrida vid ett tillfälle som detta.

Vid sådant förhållande, herr talman, är det tyvärr så, att jag icke kan an- sluta mig till något av de här föreliggande förslagen, som upptagas i utskotts- utlåtandet. Jag kan nämligen inte vara med om att i likhet med vad som yrkats i den av herr C. E. Svensson m. fl. avgivna reservationen ge alldeles samma pro- centsats t. ex. till insättare som ha 5,000 kronor, som till dem, som endast ha 1,000 kronor insatta. De, som ha 1,000, 2,000, 3,000 eller 5,000 insatta, skulle nämligen få en ersättning av 75 procent och de, som komma upp till 10,000 kronors insättning, skulle få en ersättning av 62 procent, varav då ifrån staten skulle utgå 4,750 kronor. Det är mig omöjligt att biträda sådana linjer för den stöd- eller hjälpaktion, som man här nu anser fullt påkallad från statens sida.

Det finns en hel del motioner i denna fråga och bland dem en, som är avgi- ven av den kommunistiska riksdagsgruppen, där man gått in för, att den hjälp, som skulle lämnas, skulle i betydligt större utsträckning än som kommit till synes i föreliggande förslag hänföra sig till förefintliga *behov* i varje speciellt fall. Och om man säger, att det är omöjligt att praktiskt förverkliga en sådan tanke, därför att det blir alltför mycket arbete därmed, vill jag säga, att nog hade det väl varit möjligt inom utskottet att draga upp vissa grundläggande linjer även för en sådan aktions tillämpning i det praktiska livet, utan att det hade behövt möta oöverstigliga svårigheter. Att man icke vågat sig på eller orkat med detta, kan jag knappast anse bero på, att det inom utskottet icke skulle finnas kvalificerade krafter, som kunnat gå i land med något sådant, utan det får väl mera hänföra sig till den omständigheten, att vi nu befinna

oss så långt fram på riksdagstiden, att man vill hem så fort som möjligt. Det förefaller mig emellertid, som om detta vore en så pass viktig fråga, att den omständigheten, att vi befinna oss i den senare delen av riksdagstiden, icke får inverka på dess lösning och omöjliggöra en lösning i sådan riktning, som kan anses både mest rättvis och mest förenlig med omtanken om statens finanser såsom sådan.

Det återstår mig nu således, herr talman, icke annat än att yrka bifall till den av herr Dahln m. fl. väckta motionen. Jag emotser visserligen, att man häremot kommer att invända, att denna motion dock icke har några detaljerade föreskrifter om, hur man skall i detalj gå till väga, liksom att den icke anvisar, varifrån medlen skola tagas. Jag utgår emellertid från att i en slutlig votering kommer jag att tvingas taga ställning till andra förslag än detta, och då är det antagligt, att jag nödgas i den slutliga voteringen lägga min röst för herr C. E. Svenssons m. fl. reservation. I så fall gör jag det av den anledningen, att det icke föreligger någon möjlighet att gå på något annat förslag.

Jag hemställer sålunda, herr talman, att riksdagen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition dels ock de i ämnet väckta motionerna, må medgiva, att såsom särskild garantifond åt aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må genom riksgäldskontoret tillhandahållas ett belopp av 17 miljoner kronor i av svenska staten utgivna 4 1/2 procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med de i motion II: 458 angivna grunderna användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker.

Herr Almqvist: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av ett par uttalanden av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Herr statsrådet ifrågasatte nämligen bland annat i sitt anförande, huruvida det vore lämpligt och rimligt att med statsmedel bereda ersättning åt kommuner samt åt kollektiva sammanslutningar. Beträffande båda dessa grupper kunde nämligen enligt herr statsrådets uppfattning förlusterna jämförelsevis lätt täckas genom uttaxeringar, i det förra fallet på kommunernas invånare och i det senare på respektive föreningars medlemmar. Gentemot herr statsrådets yttrande i den delen tillåter jag mig såsom min uppfattning framhålla, att man i fråga om de kommunala insättningarna näppeligen torde kunna påstå, att dessa gjorts på grund av vinningslystnad hos enskilda personer, utan den högre ränteinkomst, som därigenom erhållits, har ju kommit vederbörande kommuner till godo. Ofta torde dessa placeringar från kommunernas sida i allmän sparbank ha ägt rum mindre såsom en följd därav, att högre ränta än hos andra banker lockat, utan mer på grund av rena bekvämlighetsskäl. Måhända har just den senare omständigheten spelat en avgörande roll i ett stort antal fall.

Herr statsrådet nämnde vidare något om, att kommunernas förtroendemän viss utsträckning åtminstone icke hava vid dessa placeringar iakttagit tillbörlig försiktighet. Givetvis kan detta uttalande äga tillämplighet på en del fall, men i många andra förhåller det sig onekligen och bevisligen så, att kommunala förtroendemän varit så förtänksamma och försiktiga, att de, innan medlen placerades i allmän sparbank, hos det allmänna ombudet för banken på platsen gjort förfrågningar, huruvida insättning kunde ske utan risk. När försäkran ifrån det allmänna ombudets sida lämnats om, att placering kunnat göras utan farhågor, så är det givetvis icke underligt, om förtroendemännen under sådana omständigheter ansett, att allting vore fullt betryggande.

I fråga om de kollektiva sammanslutningarna har man anført, att det knappast kan anses riktigt, att dessa erhålla ersättning av statsmedel, då ju också de ha möjligheten att genom uttaxeringar förskaffa sig erforderliga medel till förlusternas täckande. I regel är det ju så, att dessa medlemmar befinna sig

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

i den svaga ekonomiska situationen, att de ofta endast med svårighet förmå bestrida de med medlemskapet förenade ordinarie uttaxeringarna; att de mottaga varje extra uttaxering med missnöje och att utdebiteringar av nu ifrågavarande slag sannolikt skulle bli både av den omfattningen och varaktigheten, att åtminstone i vissa fall kassornas fortsatta tillvaro komme att äventyras.

Vad speciellt fackföreningarnas kassor beträffar erkänner jag för min del mycket gärna, att vissa skäl kunna anföras för att utesluta dessa ifrån ersättning av nu ifrågavarande beskaffenhet, men man måste emellertid taga i beaktande, att dessa kassor bestå till stor del av hopsamlade understödsmedel, avsedda att användas t. ex. vid fall av arbetslöshet och för att på annat sätt i socialt avseende lända till kassorna anslutna medlemmar till gagn. Bestridas kan väl icke heller, att även dessa kassors medlemmar utgöras av i stort sett mindre bemedlade personer, som till gemensam hjälp måhända under uppoffringar sammanskjutit medel till täckande av utgifter för vissa samfälliga ändamål. Då förefaller det mig, som om en individuell prövning beträffande särskilt fackföreningskassorna skulle möta så stora svårigheter, att man för denskull icke kan ge sig in på den saken. För övrigt är ju den individuella prövningens väg, när det gäller hela frågan, enligt min mening, ganska otillfredsställande och kan måhända betecknas såsom oframkomlig. Den leder nämligen, för det första, därtill, att alla sådana sparbanksböcker, vilka skulle komma att underkastas framtida prövning, givetvis icke kunde, såsom nu är meningen, av banker belånas, utan vederbörande motboksägare bleve givetvis under den närmaste framtiden urständsat att erhålla något av sina tillgodohavanden. För övrigt skulle också en sådan individuell prövning leda till detaljerade och föga tilltalande undersökningar rörande privata personers förhållanden och föranleda en mängd ansökningar och krav på lämnade uppgifters styrkande genom intyg o. s. v. Och hur detaljerade och omfattande dessa undersökningar än bleve, komme de dock att i många fall bli vilseledande och giva missvisande resultat. Det bleve, såvitt jag kan förstå, en absolut omöjlighet att uppnå fullt rättvisa utslag vid bedömandet ur allmänna och sociala synpunkter av det berättigade i skilda ingivna ansökningar. Därtill kommer, att missnöje skulle uppstå ibland stora grupper, vilket återigen med säkerhet skulle föranleda massor av framställningar och en stor mängd av motioner till riksdagen. Jag är alldeles övertygad om, att en följande riksdag skulle bli översvämmad av motioner med olika yrkanden rörande ifrågavarande sak. Det synes mig vara nödvändigt att, i den mån detta är möjligt, förhindra dylika konsekvenser, och det anser jag sker lättast genom ett bifall till utskottets förslag.

Jag hemställer därför om bifall till detta.

Herr Gustafsson, Karl: Herr talman, mina herrar! Det har här av flera talare framhållits orsakerna till de stora svårigheter, som inträtt genom de allmänna sparbankernas fallissemang och därmed också framhållits orsakerna till den kungl. propositionen i ärendet. Man kan i så fall fråga sig vad som då bör göras. På den frågan har inom utskottet givits åtskilliga svar. Utskottsmajoriteten har stannat för en linje, några reservanter för en annan linje och andra reservanter för en tredje linje. Man har således redan inom utskottet varit ganska oviss om vad som egentligen vore det nödvändiga eller riktiga att göra just i detta fall.

Det har i den kungl. propositionen, såsom redan av flera talare i debatten understrukits, åberopats, att vid föregående tillfällen, då vi stått inför sådana situationer här i landet, att statsmakterna måst ingripa på grund av fallissemang, som inträffat vid tidigare bankkrascher, att staten trätt hjälpanne emellan. Så har man även tänkt att göra här. Frågan är endast, i vilken utsträck-

ning och på vilket sätt detta skall fullgöras. Vid föregående bankkrascher har det, såsom herr statsrådet framhållit, varit andra förhållanden rådande, d. v. s. inflation och delvis andra saker, men det har också varit så, att de stora banker, som då behövt rekonstrueras, även haft ett aktiekapital, som legat bakom företagen, vilket kapital i första hand fick gå bort, och att de människor, som hade dessa bankpapper, i många fall kunde vara små insättare. Det var ju så i forna dagar, att det ofta betraktades av små, enskilda kapitalister såsom ganska säkert att köpa ett papper i en bank eller en aktie i ett bankföretag, och sådana papper ansågos före kristiden, ända fram till år 1920, ganska säkra och i många fall kunde de tänkas vara jämställda med sparmedel. Man köpte dylika värdepapper, därför att de gävo en något högre ränta, än om penningarna insattes direkt på sparbänkerna. Nu när vi se tillbaka på allt, som gått och som hänt, finna vi, att vid detta tillfälle det blivit så, att de större bankerna ha konsoliderat sig och att lyckligtvis våra äldre sparbänker följt sina gamla principer att hålla sig på den säkra sidan, varför de insättare, som ha medel i dessa banker, nu ha dem i behåll, medan däremot de insättare, som nu drabbas av det öde, som här förestår, ha gått med sina pengar till en sparbänk, vars huvudsakliga ledning varit inställd inte på att gömma spararnas medel utan på att i allra största utsträckning handla med deras penningar på ett aldrig någonsin i banklagen tänkt sätt. Det är ju de stora jobberierna, det är ju — jag vet knappast, hur man skall finna ord för det — minst sagt olämpliga sätt, varpå insättarmedel skötts, som blivit anledningen till att fallissemangen inträffat. Frågan är sen: Huru långt böra vi då sträcka denna hjälpaktion, som vi här stå beredda att gå in för?

För min del har jag inom utskottet, så långt det låtit sig göra, försökt tränga in i förhållandet. Många svårigheter ha förelegat. Tiden har varit knapp för utskottet, och vi ha haft mycket arbete. Såvitt jag kan se, har det icke varit möjligt att gå den väg, som några motionärer påyrkat, nämligen att det skulle företagas en individuell prövning av varje särskilt fall, ty det hade blivit både många och stora svårigheter och mycket arbete, varför vi i den reservation, som även jag underskrivit, stannat vid att gå på en annan väg. Att vi då ha anslutit oss till den väg, som i huvudsak överensstämmer med den i den kungl. propositionen förordade vägen, kan ju inte förvåna. Vi anse nämligen, att det är fullt riktigt, att ett visst riskmoment bör åvila i synnerhet de insättare, som ha över 1,000 och 2,000 kronor i dessa sparbänker. Jag tror fördenskull, att om utskottet i huvudsak kunnat ena sig om Kungl. Maj:ts linje, möjligen med modifikation på någon punkt mer än vad som skett, hade det varit lyckligare, och vi hade stått i en starkare ställning i dag än vi nu göra. Men, som sagt, då vi började vårt arbete inom utskottet, voro meningarna för mycket delade och splittrade, och därför har icke så kunnat ske. Jag vill därför endast nu såsom min mening säga, att jag anser, att om vi kunde samlas om den linjen och bifalla i huvudsak den kungl. propositionen, så hade både riksdag och regering gjort vad på dem ankommer för att i detta fall kunna försvara sin ställning gentemot insättarna.

Fördenskull ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet av mig m. fl. fogade reservationen.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarrens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Hellberg: Herr talman! Då det väl får anses givet, att det här inte kan bli fråga om full ersättning åt insättare i de sammanstörtade sparbänkerna, ehuru ju förslag därom framställts, utan att avvecklingen av denna affär kom-

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

mer att medföra större eller mindre, ibland kanske rent ruinerande förluster för enskilda medborgare, synes det mig, att staten som princip för sitt hjälpande inträde i denna affär inte gärna kan anlägga någon annan norm än frågan om vad billighet och mänsklighet kräver. Herr statsrådet uttryckte det så, som en föregående talare redan förut erinrat, att det här gäller »en barmhärtighetsgärning i ordets egentliga mening», på andra håll talas det om nödhjälp. Jag skall nöja mig med att använda uttrycket ömmande fall — det synes mig ungefärligen svara emot vad det här gäller.

Det gäller då att söka avgöra var dessa ömmande fall förekomma. Nu anses ju individuell prövning vara utesluten och detta måhända i stort sett med rätta. Jag vill dock för min enskilda del sätta i fråga, om inte ändå en sådan individuell prövning i vissa fall åtminstone skulle kunna tänkas och lämpligen bära användas. Jag tänker då allra närmast på en sådan prövning i så att säga negativ riktning, då det gäller uteslutning ifrån understöd. Men det kan väl vara möjligt att också i allmänna drag angiva dessa ömmande fall, och det skall väl vara meningen även med regeringens och utskottets samt de respektive reservanternas förslag. Men alla ha de, enligt min mening, begått det ganska kapitala felet att göra insättningsbeloppens storlek till mätare på vederbörande insättares ekonomiska ställning. Så ha då alla mindre även de minsta insättare betraktats såsom representerande ömmande fall och därför fått högre utdelningsprocent i samtliga förslagen. Minsta eftertanke säger väl ändå, att det inte kan vara riktigt. Små belopp i sparbankerna kunna i många fall vara insatta av personer, som visst inte befinna sig i ömmande ekonomisk ställning. Det kan till och med vara förmögna personer, som i sparbankerna ha ett mindre belopp såsom rörligt kapital. Somliga kunna, såsom en föredragshållare i ämnet anförde häromdagen, betrakta detta såsom ett slags hushållskonto; de så att säga satt på upp- och avskrivning — de få i sparbanken litet bättre ränta. Det kan också vara sådana personer, som just börjat med sin sparverksamhet. Men det kan också mycket väl tänkas, att relativt — jag säger med flit relativt — större belopp, alltså intill en viss gräns, kunna företräda personer, som befinna sig i mycket knappa ekonomiska omständigheter. Det kan vara vad en ekonomiskt ganska blygsamt ställd person som genom strävanden och uthärdanden och försaker under årtal åstadkommit ett litet sparkapital för ålderns dagar att falla tillbaka på, när krafterna äro slut. Åldern är överhuvud taget också ett mycket avgörande moment, då det gäller att bedöma denna fråga. En ung arbetsför människa har, vill jag påstå, råd att förlora några hundra kronor, ja, till och med ett och annat tusen kronor. Det kan naturligtvis vara tråkigt och kännas bittert för honom att göra en sådan förlust, men han har livet för sig och kan ersätta genom arbete och sparsamhet vad han vid detta tillfälle förlorat. En gammal människa har inte den resursen. De hundra eller tusen kronor, som han har insatt på sparbanken, kunna vara precis allt vad han har, och förlorar han det, så är han prisgiven åt släktingars barmhärtighet eller åt fattigvården.

Det nu anförda, mina herrar, både sparbeloppens förhållande till den ekonomiska ställningen och de olika åldrarnas olika förhållanden, äro viktiga verkligheter, till vilka varken regeringen eller utskottet eller reservanterna ha tagit någon hänsyn.

Utskottet och de socialdemokratiska reservanterna ha hänfört juridiska personligheter till dem, som skulle befinna sig i ömmande omständigheter. Jag kan knappast se, att det i allmänhet taget är riktigt. Jag kan medge, att det kan vara riktigt i vissa fall men omöjligt i alla. Där borde en mera individuell prövning kunna förekomma. Även dessa insättare visa för övrigt också de det berättigade i vad jag sagt om stora och små insättningsbelopp. En kommun eller en kassa, som har ett mindre belopp, låt oss säga 1,000 å 2,000

kronor, inestående i en av dessa sparbanker, har i regel ingen svårighet att klara den förlusten. Det blir en liten skuld, som ganska lätt kan förräntas och amorteras. En kommun däremot, som har ett större belopp inestående, låt oss säga 10,000—20,000 kronor eller mera, kan få ganska avsevärda svårigheter, i synnerhet om den förut har en relativt hög uttaxering. Men enligt utskottets och de socialdemokratiska reservanternas förslag, skulle ersättningen komma att stå i rakt omvänt förhållande till dessa respektive kommuners ställning. För småförluster skulle lämnas största möjliga ersättning; för större förluster skulle lämnas ibland en mindre ersättning, i bland en mycket mindre. Det förefaller mig som sagt, att i sådana fall en individuell prövning med fördel skulle kunna företagas.

Kommer jag så till de enskilda insättarna, gäller även om dem detsamma, som jag förut har sagt. Det har både i propositionen och i utskottets utlåtande, och förresten av herr statsrådet under dagens debatt anförts, att av de 88,000 insättare, som ha medel i dessa sparbanker, är det inte mindre än 77,000, som ha 1,000 kronor eller därunder. Jag har någonstans — jag minns verkligen inte i detta ögonblick, om det var i en tidning eller i en motion — sett en uppgift, att endast i Allmänna sparbanken i Stockholm skulle över 20,000 personer ha belopp under 140 kronor, d. v. s., om man tänker sig ett genomsnittsbelopp på 100 kronor, att bara dessa insättare äga tillsammans mer än 2 miljoner kronor, för vilka staten enligt förslagen skulle garantera en ersättning av 1,200,000 kronor. Säkerligen kunna de som hava 5 eller 10 eller 20 eller 30 kronor inestående i dessa sparbanker räknas i tusental, och alla dessa anses både av regeringen och av utskottet befinna sig i sådana ömmande omständigheter, att de skola ha 60 procents ersättning. Detta, mina herrar, är väl om något att sila mygg. I ett fall, då många människor måste göra stora förluster, förluster på tusentals kronor, skall staten utbetala 60 procents ersättning på fem och tio kronor! Det är med respekt till sägandes rent meningslöst. Det enda förnuftiga är väl ändå att avföra dessa rena bagatellbelopp, som inte ha någon betydelse vare sig för yngre eller ens för äldre insättare.

Men så kommer jag till åldersskillnaden. I stora, allmänna, förenklade drag kunde det sägas, att de unga, som ha hälsa och krafter och arbetsförmåga och framtiden för sig, de befinna sig aldrig i ömmande omständigheter. Det kan som sagt vara bittert för dem att förlora, men de ha möjlighet att återvinna vad de förlorat. De ha, om jag må använda en bild, ett utmärkt gott ekonomiskt läckkött, så att de sår, som slås, snart helas. De gamla återigen, de arbetsförmögna, de framtidslösa, dem är det synd om. Dessa, som i årtionden under inskränkningar och umbäranden ha sparat och sparat, år ut och år in, för att ha en liten trygghet på ålderns dagar, dem är det verkligen synd om, och åt dem bör största möjliga ersättning beredas. När den kungl. propositionen i denna fråga remitterades i andra kammaren, betonade också där en medlem av det socialdemokratiska partiet, en man, vars verklighetssinne och goda omdöme jag under åren har lärt mig skatta mycket högt, att det är frågans kärnpunkt att såvitt möjligt sörja för de gamla, de utarbetade, som ha en liten sparskilling på banken. Det är den stora uppgiften för den hjälpaktion, som här skall företagas.

Nu invänder utskottets ordförande i sitt yttrande, att det inte är bara ålderdom, som man här hade att taga hänsyn till; det är också andra omständigheter: det kan vara sjukdom, det kan vara arbetslöshet och förmögenhetsförhållanden i övrigt. Och naturligtvis finns det en hel del andra omständigheter, som också kunna inverka, det är alldeles sant. Men man måste ha något sinne för proportioner. Gamla bli ju alla människor, men sjuka bli då. Gud ske lov, inte mer än relativt få, och arbetslösa bli också relativt få. Det är ju den omständigheten, att ålderdomen är ett allmänt tillstånd inom alla lager i

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

samhället, som man i detta fall måste ta hänsyn till. Det rätta vore därför enligt min mening, att ersättningarna för sparbelopp, som hålla sig omkring den höjd en man eller en kvinna av det meniga folket med flit och uppoftningar kan uppnå vid ingången till ålderdomen — låt oss säga belopp upptill 3,000, 4,000 eller 5,000 kronor — skulle på något sätt graderas efter vederbörandes ålder. Jag har också i min motion framställt ett förslag till en sådan gradering. I intet av de i utlåtandet framförda förslagen finnes någon som helst sådan skillnad gjord. Unga människor i sina bästa år och åldringar vid gravens rand skäras över en kam. De betraktas alla såsom befinnande sig i lika ömmande omständigheter.

Jag kan inte, herr talman, biträda sådana grovt oartikulerade, summariskt formade förslag. Och jag må uppriktigt säga, att det förefaller mig verkligen — jag vill inte använda överord, men jag säger ändå — en smula ansvarslost av riksdagen att besluta i en fråga, som föreligger i ett så outrett skick. Naturligtvis är jag inte så omdömeslös, att jag i denna situation ett ögonblick tänker på att yrka bifall till min egen motion — det skulle vara alldeles fåfängt. Men jag dristar mig att framställa ett yrkande om uppskov för bättre besinning och grundligare utredning, ty det behövs enligt mitt förmenande synnerligen väl. Naturligtvis, det förstår jag väl, möter ett uppskov på ett års tid en del betänkligheter. Det råder en så stark spänning på denna frågas lösning. Många sväva mellan hopp och oro för utgången, och de kunde väl begära att få besked så fort som möjligt. Men jag tror, att det i alla fall är bättre, att de få bida ett år, än att de skola få ett definitivt beslut, som måste sägas vara grundat på ohållbara principer. Nu vill jag också för att bidra till en lugnare stämning i detta fall föreslå, att i samband med det uppskov, som jag här talar för — ett uppskov, som skulle få formen av en skrivelse till regeringen med begäran om en ny utredning — riksdagen skulle besluta att låta den av utskottet föreslagna avsättningen till Kreditkassan förverkligas. Därigenom skulle alla de många, som äro berörda av denna fråga, känna, att det är riksdagens allvarliga mening att göra någonting, och ha de den förtröstan, så visar det sig nog möjligt att finna utvägar till hjälp under det år, som de få vänta. Jag har hört enskilda på landsbygden säga, att om de finge visshet om att riksdagen ämnar göra någonting, så skulle de nog kunna låna ut nödtorftiga småbelopp till dem som i detta fall äro berörda av sparbankernas sammanstörtning. Jag anser också, att i de fall, där alla äro ense om att full ersättning bör utgå, d. v. s. i fråga om skolbarns sparmedel, omyndigas medel o. s. v., borde definitivt beslut kunna fattas redan nu.

På grund av vad jag sålunda har anfört tillåter jag mig hemställa,

a) att riksdagen — det sammanfaller till mycket stor del med första punkten i utskottets hemställan — i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition, i vad densamma nu är föremål för prövning samt de i ämnet väckta motionerna må medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 må inom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 11 miljoner kronor i av svenska staten utgivna $4\frac{1}{2}$ procent obligationer, varav tills vidare må användas det belopp, som är erforderligt för att bereda den av utskottet föreslagna ersättningen åt de insättare i här förevarande sparbanker, vilka enligt utskottets förslag skulle erhålla full ersättning, ävensom för de åtgärder med avseende å avvecklingen av samma sparbankers verksamhet, som i enlighet med vad utskottet på denna punkt anfört, kunna ifrågakomma; samt

b) att riksdagen måtte med avslag i övrigt å samtliga föreliggande förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville upptaga ärendet till förnyad omprövning samt på grund av en mera ingående utredning till nästa

års riksdag framlägga ett efter billighetens och humanitetens krav avvägt nytt förslag till statsunderstöd åt insättare i de allmänna sparbanker, vilka nu visat sig icke kunna fullgöra sina skyldigheter.

I herr Hellbergs yttrande instämde herrar *Cederborg, Fehr, Kobb, Bergman, Alkman, Holmgren och Isak Svensson*.

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Förta.)

Hans excellens herr statsministern **Lindman**: Herr talman! Jag har nu senast här i debatten åhört det anförande, som hölls av den ärade representanten från Värmland, och jag ber att inte bara med anledning därav utan med hänsyn till ärendets betydelse i allmänhet få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk en liten stund.

Herr talman! När denna stora, jag kan säga, olycka inträffade, när dessa stora svårigheter för allmänna sparbankerna med därav följande alla stora olägenheter uppkommo, var det ju nödvändigt för regeringen att så gott som omedelbart taga ställning till denna fråga. Det har ju regeringen också gjort, och resultatet ha ju herrarna i den kungl. propositionen.

Det stod alldeles klart för oss, att man inte utan vidare kunde låta detta passera utan att det var nödvändigt att vidtaga åtgärder och detta i olika avseenden — inte blott i den riktningen, att man skulle tillse, att vissa kategorier av insättare hjälptes, utan även så till vida att man skulle vidtaga alla åtgärder, som kunde leda till att de som här ha visat försummelser och begått handlingar, vilka kunna vara straffbara, icke skulle undgå att erhålla den bestraffning, som de enligt lagen böra ha. Sådana åtgärder hava också vidtagits, och jag tror, att man kan säga, att i detta fall har ingenting försummats, som skulle kunna göras. Men när det då, mina herrar, gällde att taga ställning till frågan om ersättning åt insättarna, gick regeringen på den linjen, att man skulle följa billighetsskäl — man kan ju kalla det för någonting annat, men ordet »billighetsskäl» är, tror jag, ett ganska adekvat uttryck för vad man menade — och detta utformades då så, att man framför allt ville hjälpa de små insättarna. Man utgick ifrån att det dock var de små insättarna, som i regel skulle hårdast drabbas av vad som hänt, och att det naturligtvis framför allt vore de enskilda insättarna, som skulle lida olägenheter därav, de som hade ett sparat kapital insatt i dessa banker. Vi hade ju alldeles klart för oss, att någon skyldighet för staten att ingripa förelåg icke. En sådan uppfattning kan man efter vår uppfattning inte vindicera ut från det förhållandet, att det funnits allmänna ombud, som haft skyldighet att hålla tillsyn över sparbankerna. Det vore att driva saken för långt, om man skulle säga, att det förelåg en *skyldighet* för staten att ingripa, och varken utskottet eller reservanterna ha ju heller gått på att en sådan skyldighet förefunnnes. Man bör därvidlag också naturligen mycket starkt taga i beaktande, att dessa banker, som gå under namn av allmänna sparbanker, äro inrättade såsom andra sparbanker med sina huvudmän, sina styrelser och sina revisorer samt att allt detta är en garanti så stor som någon för att även i dessa banker tillsyn borde ha övats på att allting gick rätt och riktigt till och att sådana svindlerier, som här nu uppdagats, inte skulle kunna förekomma. Jag menar härmed, att den som alltför starkt lägger ansvaret på de allmänna ombuden, den måste dock taga i betraktande, att ett sådant ansvar i ännu högre grad drabbar även dessa av mig omnämnda kategorier av personer, vilka haft att handhava sparbankernas angelägenheter och att revidera deras räkenskaper. Jag säger detta, utan att detta mitt uttalande naturligtvis får tolkas så, att jag vill i någon som helst mån avlyfta ansvaret från de allmänna ombuden, men jag vill ha fällt detta yttrande i det sambandet, att de allmänna ombudens befintlighet icke kan anses *förplikta* staten till någon skyldighet att lämna ersättning.

Det var alltså billighetsskäl, som blevo de avgörande, och dessa synpunkter

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

framträda ju i den kungl. propositionen i den formen, att man för de mindre insättarna ger en viss procent och sedan minskar detta undan för undan för de större insättarna. Denna ståndpunkt, att man ansett sig icke böra giva full ersättning utan föreslagit en begränsning av ersättningen, har ju nu också godkänts såväl av utskottet som av reservanterna. Så långt äro sålunda alla överens, nämligen att det skall vara en begränsning av ersättningen.

När man nu kommer in på utskottets betänkande, framträder efter min uppfattning skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och utskottets förslag starkast i den olikhet i uppfattningen, som gör sig gällande beträffande tilldelande av ersättning åt de juridiska personerna — åt alla dessa insättare av olika slag, kassor, kommuner, föreningar, ja, även, som jag tror, att finansministern nämnde i sitt anförande, rena affärsföretag, vilka enligt utskottets förslag komma att få ersättning sig tilldelad. Det är på denna punkt, som jag tycker, att utskottets förslag erbjuder mycket stora betänkligheter, att man nämligen har tagit med alla dessa juridiska personer. — Jag gör mig kanske här skyldig till upprepningar. Jag har inte haft möjlighet att åhöra debatten i denna kammare annat än delvis, och det må därför vara mig förlåtet, om jag kommer med någon upprepning. — Men det måste väl, herr talman, föreligga en betydande skillnad mellan det fallet, att en enkel man gör en insättning i en sparbank och sedermera råkar ut för denna olycka genom att sparbanken går omkull, och det fallet, att personer, som äro satta att förvalta medel av olika slag för kommunala kassor eller föreningskassor, göra insättningar i vilken sparbank som helst. Man har sagt mig, att det finns platser, där det inte funnits några andra sparbanker. Jag vågar säga, att det knappast är riktigt, därför att såvitt jag vet finns åtminstone överallt postsparbanken. Det kan också vara fråga, om sparbankerna över huvud taget äro just de banker, där dylika medel böra insättas. Det lämnar jag emellertid därhän. Men man måste ovillkorligen, herr talman, hos dem som handha sådana kassors angelägenheter kunna förutsätta ett starkare förutseende. De måste nedlägga mera omtanke, bereda sig mera tillfälle att närmare undersöka den penninginrättning, i vilken de skola sätta in kassornas pengar. Man kan enligt mitt förmenande omöjligen jämföra dem med de enskilda insättarna. Däri föreligger en mycket stor skillnad. Och när nu detta, såsom utskottets förslag här innebär, även skulle komma att medföra, att rena affärsföretag skulle erhålla ersättning efter samma grunder som andra insättare, synes det mig åtminstone, att detta är att driva saken alldeles för långt.

När jag nu satt här i kammaren och åhörde den siste ärade talarens anförande, fäste jag mig vid en del uttalanden, som han där hade. Han ville kalla de skäl, som skulle föranleda ersättning, för »de ömmande fallen», såsom han uttryckte sig. Ja, vi kunna ju kalla det för de ömmande fallen. Det stämmer mycket bra med Kungl. Maj:ts uppfattning; i propositionen kallas det ju billighetsskäl. Men han ville dock komma med en differentiering mellan alla de olika ömmande fallen. Han säger, att små insättare kunna vara rika, och det är klart. Det kan ju vara en person i en mycket god ställning, som har satt in 100. 200 eller 1.000 kronor på en sparbank. Det är alldeles uppenbart, att så kan det vara. Han säger också, att en arbetsför man har mycket lättare att vara av med sina pengar än en gammal orkeslös person o. s. v., som inte kan bereda sig tillfälle att återigen förtjäna in denna sparpenning. Därför vill han nu driva den satsen, att det borde vara en differentiering mellan dessa olika slag av insättare, beroende på hurudana deras privata förhållanden äro, och han har ju därför här framställt ett yrkande om uppskov. Herr Hellberg klandrade följaktligen både Kungl. Maj:ts uppläggning av saken och utskottets ställningstagande och gjorde gällande, att både Kungl. Maj:t och utskottet gått efter oriktiga principer och grunder. Jag har ju intet behov av att försvara utskottet, men jag vill säga några ord om anledningen till att Kungl.

Maj:t har utformat sitt förslag såsom skett i detta fall och så att säga skurit alla över en kam. Anledningen ligger ju redan däri, att de små insättarna, vilka hava insättningar å 1.000 kronor eller därunder, uppgå till 77.000. En granskning av så många insättares förhållanden måste ju ovillkorligen innebära utomordentligt stora svårigheter. Att beträffande 77,000 personer granska, hurudana deras förhållanden äro, om de äro gamla, om av andra anledningar de ömmande fallen sätta in, så att de böra erhålla ersättning eller inte, är naturligen en mycket svår sak. Men det är ännu en sak, som jag skulle vilja påpeka för den ärade talarern, och det är, att det finns ett gammalt ordspråk som säger, att snar hjälp är dubbel hjälp. Det är ett synnerligen förträffligt ordspråk, som man gör klokt i att tillämpa, och det har föresvävat Kungl. Maj:t i detta fall. Jag kanske får litet närmare utveckla detta för att se, om jag inte rätt har uppfattat herr Hellberg. Jag skulle nästan tro, att jag har uppfattat rätt vad herr Hellberg sade. Jag vill framhålla, att ett uppskov i och för sig är en olägenhet. Det är en olägenhet därför, att under den tid, som uppskovet varar, kunna dessa insättare icke veta, huruvida de komma att få någon ersättning på sina sparbanksböcker eller icke. De veta inte, om de få så eller så mycket. De veta inte, om de överhuvud taget få någonting alls. Under den tid, som uppskovet varar, sitta de där med sina sparbanksböcker, och det kan vara personer bland dem, som äro i mycket starkt behov av att erhålla någonting på sin sparbanksbok, ja rent av i ett nödläge. De kunna emellertid inte få ut någonting, förrän det blivit utrett, huruvida det är möjligt att giva dem ersättning eller inte. Vad kan då inträffa under tiden? Jo, att dessa människor, som äro i starkt behov av pengar, kunna komma i händerna på personer, som säga: »Ja, vad er sparbanksbok är värd, det vet jag inte. Jag vet inte, huruvida ni komma att få någon ersättning eller inte, men jag skall vara hygglig och vänlig emot er och jag skall ge er t. ex. 100 kronor eller 200 kronor för sparbanksboken.» Insättarna kunna i ganska stor utsträckning komma att förledas till att överlämna sina sparbanksböcker till andra personer, kanske ofta samvetslösa människor, kanske ibland verkligt goda och hjälpsamma människor, men i varje fall insättarna överlämna sparbanksböckerna till andra personer på ett sådant sätt, att de förlora de belopp, som det sedermera visar sig, att de skulle ha fått. Det var därför Kungl. Maj:t menade, att vissheten om att man skulle få en ersättning vore av en utomordentligt stor betydelse. Ty med denna visshet följer, att innehavaren av en sparbanksbok kan belåna den hos en kreditinrättning, om inte till ett belopp, som svarar mot den fulla ersättning han kommer att få, så dock till ett belopp, som närmar sig denna. Jag vill vidare påpeka, att ett dröjsmål i denna fråga kan komma att vara ganska länge, ty man vet ju inte, hur länge dessa utredningar skulle komma att vara och hur länge undersökningarna av alla de olika fallen skulle pågå. När herr Hellberg talade om billighet och humanitet vill jag därtill säga, att just billighet och humanitet fordra, att man ger hjälpen så fort som man överhuvud taget kan göra det och att man inte uppskjuter det på de grunder, som här av herr Hellberg blivit anförda. Men däremot vill jag ge herr Hellberg rätt i att den erinran han gjorde i detta fall drabbar det förslag, som av utskottet framstälts beträffande de juridiska personerna. Ty intet av de skäl emot ett uppskov, som jag här har talat om, gäller beträffande de juridiska personerna — det skulle åtminstone vara endast ytterligt undantagsvis. De ha i de flesta fall möjlighet att kunna klara sig genom utdebiteringar o. s. v. För dem kan det inte betyda detsamma som för de enskilda. Därför skulle naturligen en undersökning mycket väl kunna tänkas beträffande dem, givetvis förutsatt, att riksdagen och denna kammare vilja gå på det förslag, som utskottet har framställt, nämligen att de juridiska personerna skola erhålla ersättning precis som de enskilda. I detta fall, menar jag, skulle

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
bunker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

herr Hellbergs anmärkning kunna anses vara befogad, och det skulle även vara möjligt att här tillämpa den undersökning, han ville ha utförd, därför att de juridiska personerna, som skulle komma i fråga, äro ju i alla fall mycket färre till antalet.

Medan jag nu har ordet, herr talman, vill jag säga ännu ett ord i denna fråga. När Kungl. Maj:t framlade sitt förslag, hade man ju, såsom herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll och såsom också betonas i den kungl. propositionen, ingen möjlighet att alltför säkert kunna bedöma, vilken omfattning dessa ersättningar skulle komma att få till sitt sammanlagda belopp. Det var ju på ett så pass tidigt stadium, att man inte kunde avgöra det. Nu kan man ju se något klarare i detta fall, även om man inte kan se alldeles bestämt. Men efter de sista upplysningarna om hur dessa olika affärer komma att ställa sig vid avvecklingen — genom konkurser eller likvidationer — beräknar man nu, att ersättningarna enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle uppgå till 5.5 miljoner kronor, under det att utskottet kommer med ett förslag, som går till 10 miljoner kronor. Då jag, herr talman, skall bedöma ersättningens storlek, är det ju alldeles klart, att jag liksom alla andra inte kan säga annat än att det ju är ett rent subjektivt bedömande, hur stor procent som skall utgå till de olika grupperna av insättare efter storleksordning räknat. Men det är en annan sak, som man måste, synes det mig, allvarligt taga i betraktande, och det är den med denna fråga förknippade rent statsfinansiella sidan av saken. Man kan inte utan vidare lägga ett stort belopp på skattebetalarna, och det är inte likgiltigt, om man ålägger dem att betala 5.5 miljoner kronor eller 10 miljoner kronor — det är ju i det allra närmaste 10 miljoner kronor, som utskottets förslag skulle kräva. Det är ett betydande belopp, och även staten måste ju se till att den i sin hushållning iakttaga sparsamhet och försiktighet. Det vill förefalla mig, som om man går över den gräns, inom vilken man borde hållit sig, när man går upp till ett så stort belopp, som utskottet räknat med. Det är mig omöjligt, herr talman, att underlåta att säga, att det synes mig, som om man borde iakttaga försiktighet även från denna synpunkt sett, från skattebetalarnas synpunkt, från den statsfinansiella synpunkten, då det gäller att utmäta dessa ersättningsbelopp. Det vill förefalla mig, som om utskottets förslag i detta fall går längre än som varit nödigt och riktigt och även längre än som kan anses förenat med verklig billighet gentemot insättarna och detta alldeles särskilt, när utskottet går in för att taga med de juridiska personerna.

Herr Björnsson: Herr talman, mina herrar! De inträffade fallissemangen för en del sparbanker ha skapat ett problem, som har många sidor. Det synes mig innebära en klok arbetsfördelning, om man här i kammaren inte befattar sig med den juridiska ansvarsskyldigheten vare sig för de svindlare, som ha aktivt föranlett förlusterna, eller för de personer i olika ställningar, som genom passivitet ha låtit svindlerierna fortgå, till dess de nått de faktiska dimensionerna. Det är en sak, som man efter min mening bör överlämna åt åklagare och domstolar. Jag sysselsätter mig således uteslutande med problemet om statshjälp åt offren för sparbankskraschen, och då vill jag säga, att jag liksom hans excellens herr statsministern betraktar denna sparbankskrasch såsom en landsolycka. Det är 88,000 insättare, som drabbas av denna krasch. Tar man hänsyn till att dessa i sin ordning kunna ha försörjningsplikt och försörjningsansvar för en hel massa andra personer, blir det en mycket stor befolkning, som drabbas av följderna av dessa förluster. Det kan naturligtvis sättas i fråga, huruvida icke staten har moralisk förpliktelse att betala allt. Men eftersom denna synpunkt, såsom jag ser saken, med hänsyn till frågans

läge är opraktisk, befattar jag mig icke med den utan lägger uteslutande billighetens och samhällsnyttans synpunkter på problemet.

Då det gäller billighetssynpunkterna, förefaller det mig, som om man i huvudsak kan föra ett resonemang på samma sätt, som herr Hellberg har gjort, alltså tänka på vilka personer det är som för sin försörjning äro direkt och omedelbart beroende av statens stöd. Billighetssynpunkten sammanfaller efter min uppfattning på det närmaste med fattigvårdssynpunkten. Om man lägger samhällsnyttans synpunkt på saken, tror jag, att man kommer till ett annat resultat än herr Hellberg. Då är det inte endast de personer, för vilka han särskilt ömmade, som behöva hjälp. Läger man till att börja med en, om jag så får säga, produktiv synpunkt på problemet, skall jag be att få exemplifiera detta med ett konkret fall, som jag av en ren händelse hört talas om. En jordbruksarbetare i Enköpingstrakten hade träffat förberedande avtal om köp av ett eget hem och sagt upp sina enda likvida tillgångar, som han hade insatta i en av dessa banker, till ett belopp av inemot 2,000 kronor, så att de skulle ha utbetalats en eller två dagar efter det banken stängdes. Denne person var, såvitt jag känner, relativt ung och fullt arbetsför. Enligt herr Hellbergs önskemål skulle en dylik person inte ha någon nämnvärd hjälp. Jag frågar nu, mina herrar, om det är förenligt med samhällsnyttan att låta en sådan person avstå från att realisera ett så samhällsnyttigt ändamål som att skaffa sig ett eget hem. Jag tror, att även om jag bortser från den möjligheten, att han av den psykiska depressionen kan bli arbetsoförmögen och falla samhället till last och bara tänker på detta, att han inte lyckats i sitt uppsåt att skaffa sig ett eget hem, så ställer detta honom i en klass, som mycket väl motiverar, att han får hjälp från det allmännas sida. Jag kan taga ett annat, tänkt fall. Om en ung man samlat ett eller annat tusental kronor för att säkerställa sin bosättning och ämnar gifta sig, tror herr Hellberg då, att det kan vara förenligt med samhällsnyttan, att detta äktenskap uppskjutes med alla de följder, som kunna komma av detta? Om en lantarbetare med familj t. ex. lyckats sätta in ett par hundra kronor för att mot hösten skaffa sig en gris till julen, kan även ett belopp av 200 kronor, vilket för herr Hellberg inte tycktes spela den minsta roll, ha en mycket stor betydelse.

Jag tror således, att det överhuvud taget inte går att ens med den allra omsorgsfullaste prövning träffa ett riktigt val, som tillfredsställer inte bara fattigvårdssynpunkten utan jämväl samhällsnyttans synpunkt. Jag tror, att man tvärtom, om man vill försöka att göra en sådan individuell prövning, utsätter sig för att på många håll skapa missnöje över en verklig eller förment orättvisa. Det är en gammal erfarenhet, som man har gjort, att drakoniska, för alla likformiga bestämmelser fördragas med mycket stort jämnmod. Man kan bara erinra om det jämnmod, med vilket folk bar den teoretiskt rent absurda brödkortsransoneringen, enligt vilken en vuxen arbetare inte fick större brödranson än ett spädbarn. Just den omständigheten, att ransoneringens princip var så enkel och drakonisk, gjorde, att folk fördrog den. Jag tror därför, att herr Hellberg och hans meningsfränder inte ha beaktat alla sidor av detta problem. Men jag vill så till vida ge herr Hellberg rätt, att jag mycket väl kan tänka mig, att det i ömmande fall kan behövas större hjälp än den som med något av de nu föreliggande aktuella förslagen kan komma fram såsom resultat av riksdagens prövning, och det står ju då herr Hellberg fritt att senare söka bringa dylika ytterligare hjälp.

Jag skall be att fullt få ansluta mig till de synpunkter, som av hans excellens herr statsministern utvecklades på frågan om behovet av snabb hjälp, och jag anser mig inte vidare behöva uppehålla mig vid dem. Jag skulle, det vill jag ärligt bekänna, vara med om full ersättning åt alla insättare just med hänsyn till samhällsnyttan. Det är inte de enskilda fallen, som jag då tänker på,

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

utan det är den enligt min mening för landets ekonomiska liv utomordentligt viktiga omständigheten, att lusten till sparsamhet inte i onödan får förkvävas eller ges törnar. Då jag inte vågar göra ett sådant yrkande, är det inte därför, att vårt statsfinansiella läge nu är så dåligt, att man inte skulle kunna stå ut med kostnaderna. Det är väl inte för mycket sagt, om man påstår, att vårt lands näringsliv aldrig har givit ett så gott samlat resultat, som det gör i närvarande stund. En auktoritet på det ekonomiska området, som ofta skriver intressanta artiklar i Nya Dagligt Allehanda, har visat, hur välståndsökningen i Sverige för närvarande kan beräknas till 900 miljoner kronor per år och hur Sverige har råd att låna ut 125 miljoner kronor per år till utlandet — en företeelse, vars make vi ju aldrig före kriget ha upplevat. Då jag avstår från att yrka på full ersättning, är det därför närmast med hänsyn till de konsekvenser, jag kan tänka mig, att ett sådant beslut skulle kunna få. Jag vet inte, hur det är med landets övriga kreditanstalter, och det är väl antagligen ingen, som med visshet vet, att dessa under alla förhållanden äro fullt solventa. Om vi skulle få tidningar, som dreve en ekonomisk bolsjevism av det slag, som vi nyligen ha upplevat, skulle det kunna hända, att det kunde uppstå rusningsföreteelser, som gjorde mycket skada. Om man tänker sig, att hyrorna här i Stockholm skulle falla med ett eller annat tiotal procent, är det möjligt, att vi råka ut för en fastighetskris, som kan bli mycket besvärlig för vissa av våra banker att bära. Jag menar därför, att man gör mycket klokt i att inte nu verkligen kräva full ersättning. Men för övrigt anser jag, att man bör gå så långt som man kan. Och då vill jag säga, att jag betraktar det förslag, som herr Svensson, bankoutskottets ärade ordförande, här framfört, närmast såsom uttrycket för en felslagen förhoppning från hans sida att kunna vinna majoritet för det förslag, som han här har framlagt. Men då det nu emellertid inte har kommit något annat yrkande, som går längre och som har utsikt att gå igenom, skall jag till slut instämma med herr Svensson.

Innan jag gör det, skall jag be att få belysa denna fråga genom jämförelse med det sätt, varpå statsmakterna uppträtt i fråga om en del andra landsolyckor av relativt stor omfattning. Jag vill göra det särskilt för att belysa halten av herr finansministerns argumentering mot ersättning åt kollektiva ägare, åt juridiska personer. Han menade, att det finns utomordentligt många sådana, som relativt lätt genom en föga kännbar utdebitering kunna återställa vad banken har förskingrat för dem. Han menar, att det inte kan vara rätt att låta fattiga skattebetalare överallt i vårt land betala vad ett affärsföretag eller en kommun här förlorat, därför att dessa affärsföretag eller kommuner borde ha haft försättningar att bedöma soliditeten hos bankerna. Då vill jag säga, att om jag tänker på det sätt, varpå statsmakterna gingo fram, när landet drabbades av en kreaturspest för några år sedan, så var det inte då tal från något håll om att det inte var klokt eller förenligt med god samhällssoliditet, att staten skulle ingripa och hjälpa alla jordbrukare. Det var inte där tal om att man skulle pröva, hurvida den eller den jordbrukaren behövde större eller mindre hjälp. Man talade ju då inte om att det kunde hända, att några fattiga arbetare uppe i Norrland finge hjälpa till att betala en förlust för en rik godsägare i Skåne — det finns utan tvivel ännu rika godsägare i Skåne, även om man klagat över jordbrukets tryckta läge. Jag vill erinra om statens uppträdande, när den stora bankkraschen kom, som har kostat staten så oerhörda belopp — det sägs så där litet vårdslöst, att förlusterna för Kreditkassan äro 24 miljoner kronor, och de flesta människor tro väl, att detta är hela förlusten; jag vill emellertid erinra om att staten under 5, 6 år inte har haft någon ränta från Kreditkassan, och det representerar väl i närvarande stund en ytterligare förlust av 15 miljoner kronor. Läger jag så till de förluster, som ha uppstått på Jordbrukarbanken och kunna uppstå på denna bank, är jag väl uppe i litet över 40 miljoner kronor på

den saken. Där lät man utan tvivel fattiga skattebetalare betala för att rädda aktieägare och dylika. Men där var staten, säger man, i viss mån medskyldig, och det skall jag visst erkänna. Men det är inte staten det här gäller, utan det gäller, hur de känna det, som äro offer för förlusten, för olyckan. Och jag vågar bestämt påstå, att den som råkat ut för svindlare av den typ, som ha verkat i Allmänna sparbanken och annorstädes, den har lika litet möjlighet att skydda sig för förluster, som det var möjligt för folk att skydda sig för deflationen. Den gången var det, säger man visserligen, aldrig tal om att hjälpa insättarna. Nej, helt naturligt, därför att man ju hjälpte till och med aktieägarna i vissa fall. När man tagit hand om alla dåliga affärer, är det alldeles självklart, att insättarna äro tryggade. Jag vill också erinra om att här ha gång efter gång väckts motioner om ökad statsersättning åt insättare i en bank, som därför att den kullbytterade litet för tidigt inte kom med i den allmänna uppgörelsen. Insättarna där lära visst redan ha fått 70 procents utdelning vid likvidationen, men en ganska manstark och energisk grupp inom riksdagen har gång efter annan krävt större ersättning, och jag får säga, att jag finner deras anspråk fullt berättigade och rimliga.

Jag vill vidare erinra om att vi vid denna riksdag haft en annan landsolycka, då södra Sveriges jordbrukare ha drabbats av olyckan av låga sockerpris. Då fanns det en klar majoritet i riksdagen för att dessa jordbrukare skulle hjälpas med ett belopp, som man visst beräknade till ungefär 5 miljoner kronor. Att hjälpen uteblev, berodde därpå, att när högern inte kunde få de fattiga skattebetalarna att betala ut de behöfliga medlen just på det sätt, som högern fordrade, avstod den i den sista och avgörande voteringen från att stödja jordbrukarna i deras krav på hjälp i det iråkade nödläget.

Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har här sagt, att regeringens raska ingripande i denna fråga har åtminstone gjort någon nytta. Det var en anspråkslöshet, som överraskade mig, när den kom från det hållet, där vi inte annars äro vana vid någon mera utpräglad anspråkslöshet. Men jag skall villigt erkänna, att just det raska ingripandet i denna fråga har varit av utomordentligt stort värde, och jag skall be att för min ringa del få ge uttryck för en varm tacksamhet för detta. Jag skulle varit tacksam, om regeringen hade visat lika rask beslutsamhet, då det gällt ingripande i en annan bankfråga. Men då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet beklagade sig över att riksdagen inte har velat vara lika njugg som han i fråga om ersättningsvillkoren, kan jag inte följa med hans resonemang. Jag tror emellertid, att riksdagen åtminstone så till vida bör följa regeringens exempel i denna fråga, att den verkligen beslutar sig för att göra något, så att man så snart som möjligt får denna fråga bragt ur diskussionen och så snart som möjligt låter alla de personer, som gå och vänta på besked, också få ett sådant besked, så att de veta, vad de ha att rätta sig efter.

Under föreliggande omständigheter, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det förslag, som här har framställts av bankoutskottets ordförande herr Svensson.

Häri instämde herrar *Pauli, Oscar Olsson, Österström, Sandén, Åström* och *Asplund*.

Herr **Dahl**: Herr talman! Såväl i propositionen som av talare, vilka här representerat skilda meningsriktningar, har med eftertryck framhållits, att försättningen för den statshjälp, som här är i fråga, är de sociala hänsynen. För min del har jag alltifrån första början, när frågan om denna statshjälp kom upp, stått på den ståndpunkten, att det just med hänsyn till grunden för denna hjälp hade varit önskvärt, att man hade ägt en överblick över de faktiska

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

förhållandena, emedan kunskap om dessa är, synes det mig, oundgänglig för bedömandet av de sociala förutsättningarna. Jag tror därför, att det hade varit önskvärt, om statsingripandet till en början hade inskränkts till en principiell förklaring så beskaffad, att den kunde lugnat paniken och förebyggt en samvetslös spekulation i sparbanksböckerna samt möjligtvis förbundits med en anordning, som hade underlättat belåningen av sparbanksböckerna för att möjliggöra tillhandahållandet av kapital i mindre utsträckning åt insättarna. Visserligen heter det, att snar hjälp är dubbel hjälp, men det finns också ett annat ordstäv, som ansluter sig till snabbhet i handlandet, men som drar en annan slutsats av snabbheten, och jag tror i anslutning till vad herr Hellberg framhållit, att det hade varit synnerligen önskvärt, om man hade fått till stånd en undersökning angående insättarnas sociala ställning, innan man hade utformat grunden för hjälpaktionen.

Då det nu emellertid föreligger positiva förslag och det gäller att taga ståndpunkt till dem, har jag för min del funnit ingenting vara mera maktpåliggande än att man vidhåller just den grund, som alla medge vara den faktiskt underliggande, nämligen den sociala hänsynen. Men hur har utskottet gjort? Utskottet har, när det kommer till sitt ståndpunktstagande, helt och hållet slängt denna hänsyn. Utskottet säger helt summariskt, att i fråga om juridiska personer har utskottet icke kunnat undgå att finna de skäl, som tala för bistånd åt erskilda insättare, »vara i avsevärd mån giltiga även beträffande flertalet juridiska personer». Det är hela motiveringen. Det är bara en allmän fras. En närmare prövning av de faktiska förhållandena ger man sig inte in på. Utskottets ärade ordförande har sökt att utfylla denna tämligen itetsägande motivering med en exemplifiering. Han säger beträffande kommunerna, att det vore en mannamån att utlämna dem, och beträffande fackföreningarna vill han göra gällande, att dessa skulle särskilt utgöra någon fasa för en del av dem, som gå att besluta i denna sak. För min del vill jag säga, att jag erkänner fullt ut lika mycket som utskottets ärade ordförande fackföreningarnas nytta, men därav följer ingalunda, att jag erkänner deras berättigande att här få sin anpart i hjälpen från staten. Ty i samma ögonblick, som man går in för att tillerkänna ersättningar åt de juridiska personerna, då har man just godtagit vad såväl herr Almkvist som utskottets ordförande dock ville underkänna, nämligen rättsgrunden. Man har erkänt den, ty vidhåller man icke den, kan man omöjligen erkänna några som helst anspråk från de juridiska personerna.

Herr Almkvist anmärkte, att de kommuner, som satt in sina pengar i Allmänna sparbanken, hade inte handlat av vinningslystnad, utan av bekvämlighetsskäl. Men om man endast av bekvämlighetsskäl, därför att denna bank ligger närmare på gatan kanske, sätter in sina pengar i Allmänna sparbanken, rörande vars beskaffenhet ur soliditetssynpunkt varningar dock under årtal icke ha saknats, då får man nog lov att vara beredd att taga konsekvenserna. Beträffande föreningar och andra kollektiva sammanslutningar anmärkte herr Almkvist, att de enskilda medlemmarna kanske drabbades hårt av en blivande uttaxering, avsedd att fylla den förlust, som här skulle kunna drabba dem. Ja, det kan hända, men herr Almkvist kan i alla fall dock inte göra troligt, att den uttaxeringen blir mera kännbar för dem än taxeringen till beskattning blir för dem som skola bidra till att betala förlusten. Och nog stå väl medlemmarna i föreningen närmare att taga stöten än andra skattebetalare.

Herr Björnsson har försökt att förringa den sociala synpunkten därigenom, att han helt behändigt har satt likhetstecken mellan sociala hänsyn och fattigvårdssynpunkter. Ja, men det är ju helt olika saker. Aldrig har jag hört talas om att man dragit upp någon parallell med fattigvårdslagens kategoriindelning, när riksdagen här gått att fatta beslut av sociala hänsyn vare sig det gällt lagstiftning eller anslagsfrågor. Herr Björnsson fann i stället en ny bedömnings-

grund, som han döpte till »samhällsnyttans» synpunkt. Om man skall definiera samhällsnyttan på det sätt, som herr Björnsson gjorde, kan man överhuvud taget komma till att bestrida vilka utgifter som helst med skattebetalarnas pengar. En man hade avsatt pengar för att skaffa sig ett eget hem; det blev han hindrad ifrån genom sparbankskraschen. En annan man hade tänkt gifta sig, och det blev han hindrad ifrån, därför att de pengar han hade att köpa bohag för voro insatta på en sparbanksbok. Ja, det var mycket tråkigt, men med denna argumentering skulle staten få träda in och täcka alla förluster, som alla medborgare göra och som hindra dem att realisera dylika föresatser. Jag vet då inte, herr Björnsson, var man skall draga gränsen. Det behöver ju inte vara förluster på grund av sparbankskrascher, utan vilka förluster som helst på grund av affärer eller andra omständigheter över huvud taget. Jag förstår mycket väl i betraktande av den lösliga grundval, som herr Björnsson här bygger på, hans slutsatser, när han anser, att vi i själva verket borde ersätta alla insättarna hela deras förlust.

Herr Björnsson kom till sist in på vissa jämförelser, då han hänvisade till riksdagens ståndpunktstagande i fråga om tidigare stödaktioner, när Lantmannabanken rekonstruerades och Kreditkassan inrättades. Men herr Björnsson måste i samma andetag medge, att staten den gången dock var medskyldig i det ekonomiska nödläge, som man där avsåg att mildra verkningarna av, och i samma ögonblick, som han gör detta medgivande, har han, anser jag, brutit hela udden av sin jämförelse. Herr Björnsson kom härvid också in på sockerfrågan, och han hänvisade till att motståndarna till den stödaktion, som han förordade, den gången avstodo från att rösta för statsunderstöd endast därför, att de inte fingo det i den form, som de önskade. Jag tror, att herr Björnsson inte fullt exakt uttyder högerns ställningstagande vid detta tillfälle. Man röstade från den sidan mot statssubvention, därför att statssubvention på det sätt, som då föreslogs, endast ansågs kunna tillämpas i ett socialt nödläge, men här gällde det ställningstagande i en näringspolitisk fråga, och då ville högern inte vara med om direkta anslag av skattemedel.

Jag är, herr talman, således av den bestämda uppfattningen, att då de, som här dikterat utskottets beslut, genomfört rätt för de juridiska personerna att i samma utsträckning som enskilda insättare få statshjälp, så är man inne på en ytterst farlig väg. Då har man för framtiden av sagt sig möjligheten att draga upp en gräns för anspråken för alla dem, som på ett eller annat sätt ha gjort förluster. Jag vill härmed icke hava förnekad, att det kan tänkas fall, då även sådana sammanslutningar, som det här gäller, särskilt sådana som ha ett filantropiskt, socialt syfte, skäligen kunna böra ånjuta samma behandling som enskilda insättare. Men då ha de ingalunda någon rättsgrund att åberopa, utan det skulle ske just med hänsyn till samma sociala synpunkter, som göra sig gällande beträffande de enskilda insättarna. Jag menar därför att det varit önskvärt, om man hade gjort någon liten jämkning i den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag i övrigt ansluter mig, en jämkning, som givit uttryck åt en sådan mening. Jag skall, ehuru naturligtvis utan hopp att kunna vinna bifall därtill, likväl tillåta mig att framställa ett yrkande om en jämkning i denna reservation, på det att det i alla fall må tagas till protokollet.

Jag hemställer, herr talman, att det stycke, som finnes upptaget på sid. 26 och som börjar med orden: »I övrigt ansluter sig utskottet» till och med orden: »till andra insättare» måtte ersättas med ett uttalande av följande innehåll: »I övrigt ansluter sig utskottet i huvudsak till de av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningarna med avseende å statligt understöd till sparbankernas insättare. I fråga om understöd åt juridiska personer finner utskottet, att de sociala hänsyn, som tala för bistånd åt enskilda insättare, icke i allmänhet äga giltighet

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

beträffande juridiska personer. Emellertid kunna antagas fall, då vissa sammanlutningar med socialt syfte skäligen böra komma i åtnjutande av motsvarande stöd, som beviljas enskilda insättare. Endast i sålunda antydd omfattning bör understöd utsträckas till juridiska personer efter prövning, som det torde ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa.»

Jag ber således, herr talman, att få ansluta mig till den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. avgivna reservationen med den jämkning, som jag här angivit.

Herr Möller: Herr talman! Då den kungl. propositionen i detta ärende avlämnades, gavs det i andra kammaren ett ganska starkt uttryck åt besvikelsen över det sätt, på vilket regeringen hade lagt upp sin hjälpaktion, förnämligast ur två synpunkter: dels därför att man ansåg den hjälp, som skulle lämnas enligt regeringsförslaget, vara alltför njuggt tilltagen, och dels därför att man hade utelämnat insättare av en viss kategori, de s. k. samfälligheterna. Om man jämför den hjälpaktion, som här satts i gång för Allmänna sparbankens insättare, med den hjälpaktion, som ägde rum 1922, då Kreditkassan beslutades, finner man faktiskt en så bestämd skillnad i handlingssättet, att man borde söka klargöra, huruvida det finnes någon rimlig anledning till en sådan skillnad. Nu anförde herr Dahl, att t. ex. herr Björnsson ju själv hade medgivit, att staten hade en viss skuld i bankkraschen den gången på grund av deflationen, och därmed föll enligt hans uppfattning allt berättigande i jämförelsen mellan då och nu. Nej, herr Dahl, det gör det inte. Det är visserligen sant, att deflationen spelade en stor roll i allmänhet för det ekonomiska livet då, men vill herr Dahl bestrida, att de personer, som sutto i ledningen för Sydsvenska kreditaktiebolaget och för det till denna bank knutna emissionsbolaget, gjort sig skyldiga till handlingar, som i fråga om det ekonomiska förståndet och det moraliska värdet inte ett uns skilja sig från den svindel, som vi alla ha konstaterat i Allmänna sparbanken? Skillnaden var väsentligen den, att det nu har varit svindel i tomter, medan det den gången var svindel i aktier. Jag tycker, att det bör ordentligt slås fast här, att det inte finns någon anledning att i dag, när man möjligen tror, att omständigheterna vid åtminstone en del av de gamla bankkrascherna mer eller mindre försvunnit i glömskan, släta över med hartassen och betrakta det bara såsom en naturlig följd av en utveckling, som statens egna åtgöranden i själva verket hade lockat vederbörande till. Jag protesterar emot att man gör en sådan skillnad. Alla människor ha, när det gäller den svindel, som konstaterats i Allmänna sparbanken, varit ense om att svindlarna också på allt det sätt, som lagen överhuvud möjliggör och medger, skola få lida sitt straff. Det tror jag är absolut nödvändigt med hänsyn just till den allmänna moralen i detta avseende. Men vi veta, att gamla bankdirektörer, som sannerligen inte visat sig mera hederliga i sitt handlingssätt än de, som suttit i Allmänna sparbanken, nu gå omkring med pension i stället för att ha erhållit det straff, som kunnat drabba dem, om inte staten ingripit genom bildandet av Kreditkassan. Det skall vara något slags rättvisa även i denna sak, då man gör jämförelser, och det är ganska upprörande att se, hur man i det ena fallet låtsas nästan om ingenting, under det att man bedömer det senare fallet med den rättvisa, varmed man enligt min mening även borde ha bedömt åtskilliga av dem, som voro ansvariga för bankkrascherna vid det förra tillfället. Det var inte bara staten, som hade skulden, utan det satt personer i bankledningarna då och gör det kanske än i dag — det kan man inte så noga veta — som inte voro ett uns bättre än de, som suttit i Allmänna sparbankens ledning.

Att staten 1922 inskred på det sättet även i sådana fall, där det förelåg uppenbar och klar svindel, som hade föranlett undermineringen av bankerna, har

för mig varit ett ganska starkt motiv, då jag har ansett, att hjälpen till Allmänna sparbankens insättare borde bli litet bättre tilltagen än Kungl. Maj:t föreslog och även litet bättre tilltagen än utskottet föreslår. För min del har jag överhuvud haft den uppfattningen, att man skall göra en skillnad mellan svindlarna och svindlarnas offer. Jag står inte på den ståndpunkten, som möjligen kunde framskynta i herr Björnssons anförande — han yttrade dock endast, att det ur samhällsnyttans synpunkt kunde vara lämpligt, att insättarna finge full ersättning — att staten här har *skyldighet* att ingripa, och jag har också velat markera, att en sådan skyldighet icke föreligger, genom att själv icke ställa yrkande om full ersättning. Men om man bara gör klart för allmänheten, att staten icke har en skyldighet att lämna ersättning för bankförluster — och man gör det därigenom, att man icke ens i ömmande fall går in för full ersättning — så bör man inte därför draga den slutsatsen, att vi följaktligen bara ha att sträva efter att komma så billigt undan för statens del, som det överhuvud är möjligt. Jag menar, att även om man är ense om att detta inte är annat än en hjälpaktion — man må motivera den med hänsyn till samhällsnyttan eller med billighetsskäl eller hur man vill — skall den hjälp man lämnar om möjligt vara *effektiv*, och när jag anser, att det är synnerligen viktigt, att hjälpen blir effektiv, menar jag också, att de övriga hänsyn man har att taga egentligen endast gälla de statsfinansiella möjligheterna. Därför har jag kunnat vara med om den motion, som till en viss gräns kräver en ersättning upp till 90 procent. Jag menade verkligen, att om några personer hade en insättning, som gick till 300, 400 kronor, var det inte mycket värt för dem, om de finge t. ex. 180 kronor, men det kunde vara av ganska stort värde, om de finge de 270 eller 360 kronor av dem, som de hade haft insatta. Nu får ju möjligheten att gå så högt för vissa smärre insättare betraktas som stängd, då de socialdemokratiska reservanterna icke ha ansett sig kunna taga upp det förslaget, och jag medger, att deras förslag så till vida är mycket bättre, som det, även om det sänker själva utdelningsprocenten, i stället höjer gränsen för de insättningar, där man kan gå till en något högre ersättning. Denna gräns höjes nämligen, jämfört med min motion, från 1,000 till 5,000 kronor, och det är för mig ett så tilltalande drag i den socialdemokratiska reservationen, att det uppväger de svagheter, som enligt sakens natur på några punkter vidlåda detta förslag liksom alla andra, som framkommit i detta ärende.

Jag lyssnade med mycket stor uppmärksamhet och med mycket stort intresse till herr Hellbergs anförande, och jag kan icke neka till att jag tyckte, att nästan allt vad han sade var riktigt, med reservationer dock av den art, som t. ex. herr Björnsson mycket riktigt underströk. Men även om man tycker, att det är en tilltalande tanke att söka få till stånd en individuell prövning och kanske skära bort de allra minsta summorna, då det inte på något sätt kan vara avgörande för en persons ekonomi, om han på en insättning av fem kronor får en utdelning av tre kronor, så tror jag dock, att man skulle vålla så stor skada nu med ett uppskov, att jag i alla fall inte vågar tillråda att man accepterar den av herr Hellberg föreslagna utvägen. Det är självklart, att ett uppskov, som skulle sträcka sig över nästan ett helt år, skulle för så stora massor av människor, som det här gäller, otvivelaktigt bli mycket obehagligt, och jag vill uppriktigt säga, att det också för riksdagen skulle bli ganska odrägligt att behöva syssla med denna fråga även nästa år. Ty så mycket är väl ändå klart, att något slags individuell prövning av 88,000 insättare inte kan komma i fråga, utan alltid måste man någonstädes draga en schematisk linje, inom vilken man begränsar denna individuella prövning. Under sådana omständigheter är jag inte heller säker på att den Hellbergska utvägen skulle innebära så stora fördelar, som man kanske vid första anblicken kunde ha anledning att tro, och jag vågar därför för min del icke tillstyrka den.

Ang.
beredande av
stod ut in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Jag skall tillåta mig att ange ett annat motiv för mitt ståndpunktstagande i denna sak. Jag tror, att det från början gjordes gällande, att här ifrågavarande bank lämnade en något högre ränta än andra sparbanker och att insättarna i själva verket hade gjort en spekulation, då de satte in pengar i Allmänna sparbanken i stället för i andra sparbanker. Om jag hade haft den uppfattningen, att insättarna — jag menar med undantag av kanske en tio eller tjugestycken — gjort en sådan spekulation i högre ränta och att detta alltså varit ett allmänt fenomen, skulle jag knappast överhuvud ha velat medverka till en hjälpaktion i denna sak. Då tycker jag, att det vore resandes ensak, hur det gick med de pengar, med vilka de hade gjort en sådan liten tarvlig räntespekulation. Men jag är fullkomligt övertygad om att för åtminstone 98 procent av Allmänna sparbankens insättare den där skillnaden i räntefoten inte spelat någon som helst roll. Uppsamlandet av pengarna har ju gått till på många olika sätt, och större delen av klientelet har väl varit människor, som ingalunda äro vana att göra några affärer och som icke på samma sätt som en mer eller mindre tränad affärsman se på dylika penningplaceringar. Det har varit fullt lojala insättare, som ha trott på banken — att denna tro icke varit befogad, är en sak för sig — och handlat i god tro. Om man motiverar denna hjälpaktion på det sätt, som regeringen i viss mån har gjort genom finansministerns mun, och begär, att varje person i detta land, som vill placera ett litet belopp på en sparbank, först skall göra ett slags undersökning om bankens soliditet, är jag övertygad om att människorna komma att på det gamla sättet lägga sina pengar på kistbotten i stället för att gå till sparbanken. Om vårt lands näringsliv och överhuvud vårt lands ekonomiska liv skulle ha någon vinst av det slagets sparsamhet, att folk lade pengarna i strumpan eller i en byrålåda eller på något annat sådant förvaringsställe, det överlämnar jag åt herrarnas eget omdöme. Om en utebliven hjälpaktion finge sådana följder, finns det uppenbarligen så mycket starkare skäl att här träda emellan.

Jag återkommer en liten smula till herr Hellbergs resonemang. Om man vill studera den tabell, som finnes på sid. 24 i utskottets utlåtande, tror jag det är befogat att säga, att de allra flesta av de ömmande fall, som herr Hellberg särskilt tänkte på enligt sin egen framställning, bliva tillgodosedda genom den socialdemokratiska reservationen, enligt vilken man på ett ersättningsbelopp av 5,000 kronor återfår ett belopp av 3,750 kronor. Herr Hellberg nämnde själv, att man skulle taga hänsyn just till den kategori av insättare, som på grund av sina små inkomster kanske inte kommit till en sparpennning på mer än 3,000 å 4,000 kronor under en lång livslängd. Ja, enligt den socialdemokratiska reservationen få de, som själva ha sparat ett sådant belopp som 5,000 kronor, just en ersättning på ett belopp mellan 3,000 och 4,000 kronor. Orättvisan i denna reservation skulle då ligga väsentligen däri, att det finns en hel del personer, som få detta belopp utan att de behöva det. Det medger jag. Med en schablonmässig fördelning kan naturligtvis sådant alltid inträffa, men jag undrar, om den omständigheten, att det kanske finns en och annan person, som inte behöver en ersättning av denna storlek, utgör tillräcklig anledning att avslå reservationen, när man lugnt kan utgå från att praktiskt taget alla de ömmande fallen på detta sätt bli hjälpta, såsom man skulle ha önskat. Jag kan inte se annat än att herr Hellbergs resonemang, om hans egen uppskovslinje faller och han skulle nödgas stå inför ett positivt beslut i dag, borde leda till en anslutning till den socialdemokratiska reservationen.

För min del tycker jag, att ett av de starkaste skälen för ett bifall till herr Svenssons reservation är, att den lämnar en jämförelsevis god ersättning åt icke mindre än något över 86,000 insättare. Det blir inte fullt 2,000 insättare, vilka då tillhöra dem, som ha insatta belopp på över 5,000 kronor, som inte få en ganska rejäl och ordentlig hjälp. Det är åtminstone min mening, att det

är mycket viktigt, att den hjälp, som lämnas här, blir av en verkligt effektiv natur, även med hänsyn till önskvärdheten att lusten att spara icke förminskas i landet. Det är många som ha yttrat sig om den saken, och jag skall inte närmare gå in på den. Men jag tror, att man lugnt kan utgå från, att ur vilken synpunkt man än ser saken, gör man det bästa gagnet genom att man, när man överhuvud taget går in för en hjälpaktion i detta avseende, ser till, att vad vederbörande få icke erhåller karaktären av en drickspenning, utan att man verkligen söker hålla dem på fötter, när de själva en gång sökt skapa underlaget för sin ekonomiska trygghet. Även om icke ens det förslaget är fullt tillfredsställande, är det dock den socialdemokratiska reservationen, som ger den bästa hjälpen, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Svenssons reservation.

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Herr Clemedtson: Herr talman! Denna debatt har varit tämligen vittutsvävande, och man kan icke undgå intrycket, att en del saker, som berörts, kunnat lämnas utanför. Jag tycker, att en hel del talare ha bevisat alldeles för mycket, d. v. s. bevisat ingenting alls. Särskilt fäste jag mig vid herr Björnssons sätt att blanda in en mängd saker, som enligt min mening icke höra hit. Framför allt tycker jag, att han någon gång kunde glömma bort att ge en spark åt lantmännen. Jag skall hoppa över vad han yttrade om vådan av de försenade äktenskapen, vilken han ville avhjälpa genom en stödaktion till Allmänna sparbankens insättare. Men jag vill i stället trycka på den parallell, han ville göra mellan denna fråga och riksdagens anslag till bekämpandet av mul- och klövsjukan. Jag tycker särskilt att den saken inte har här att göra. Orsaken till beviljandet av anslag för bekämpandet av mul- och klövsjukan var naturligtvis inte från herr Björnssons sida, att han ville hjälpa bönderna — långt därifrån! — utan genom de miljoner, som röstades för från det hållet, ville man, liksom vi andra, avvärja den större samhällsolycka, som skulle inträffat, i fall denna sjukdom spritt sig ännu vidare än den gjorde. Herr Björnsson var också litet grand inne på sockerfrågan, men det vill jag gå förbi, då herr Dahl besvarat honom på den punkten.

För att lägga upp en bakgrund för ett statsanslags beviljande ville herr Björnsson åberopa en mycket känd och som auktoritet ansedd skribent i tidningen Nya Dagligt Allehanda. Men när man skall citera, även om det är fråga om auktoriteter, bör man citera riktigt och fullständigt och inte ensidigt lägga fram en del av vad de skrivit. Herr Björnsson nämnde, att man enligt denna auktoritet här i landet hade att räkna med en välståndsökning, som i runt tal uppginge till icke mindre än 900 miljoner kronor om året, och mot denna bakgrund förmenade han, att det inte skulle betyda något, om hela anslaget till sparbanksinsättarna rörde sig om 5 miljoner mer eller mindre. Men en välståndsökning på 900 miljoner innebär icke detsamma som en effektiv kapitalökning av samma omfattning, ty en välståndsökning, om man får använda det ordet, innebär ju, att det inköpes t. ex. automobiler för lyxändamål o. s. v. i rätt stor utsträckning, d. v. s. dessa medel användas för annat än nödvändighetsvaror och för ändamål, som icke äro produktiva.

Jag skall, herr talman, endast yttra mig om ett litet avsnitt av denna fråga, och jag vill syssla med en motion, som är väckt i andra kammaren, motionen nr 453. Där framhåller motionären: »För erhållande av statsbidrag icke blott i här ovan berörda fall utan även i allmänhet synes det emellertid böra kunna fordras, att vederbörande insättare fullgjort sina skyldigheter i skattehänseende. De böra alltså ha deklarerat dessa bankfordringar och dessutom ha betalt dem påförda skatter. Då den hjälp från statens sida, som här kommer i fråga, ytterst blir en handräckning från landets olika skattebetalare, synes det nämligen icke vara för mycket begärt, att från statsunderstöd undantages var

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

och en, som själv icke fullgjort sin lagenliga skatteplikt.» En prövning bör därför ske, och motionären yttrar längre ned: »Endast de, som vid denna prövning visat sig ha deklarerat det insatta kapitalet och betalt sin skatt, skulle få del av statsunderstödet.»

Häremot kan naturligtvis göras invändningar av praktisk art och statsrådet och chefen för finansdepartementet har här tidigare i dag framhållit, att det skulle stöta på stora praktiska svårigheter, om detta motionsvis framförda yrkande skulle bifallas och ett dylikt villkor knytas vid stödaktionen. Emellertid tror jag, att man skulle kunna gå en medelväg härutinnan. Det stora antalet insättare är ju de, som ha belopp på 1,000 kronor och därunder. Det finns ju icke mindre än i runt tal 77,000 sådana insättare. Om man av praktiska skäl är tvingad att taga bort en del, så förmenar jag, att en prövning av angivet slag borde kunna ske, i den mån den icke stöter på svårigheter från rent praktisk synpunkt.

Jag ber därför, herr talman, att utgående från dessa synpunkter få framställa det yrkandet, att, oavsett vilket alternativ riksdagen än följer i fråga om statsbidragens storlek m. m., riksdagen måtte besluta, att för utfående av statsbidrag varje insättare med innestående minst 1,000 kronor skall, på sätt i motionen II:453 angives, styrka, att han uppfyllt sin deklara- tions- och skatteplikt.

Herr **Ström**: Herr talman! När man under dessa timmar suttit och avlyssnat denna debatt, kan man med glädje konstatera, att det icke är mer än en av de talare, som haft ordet, som lagt politiska synpunkter på denna fråga. Det vad herr Lindgren i Örebro, som tillät sig att uttala ungefär samma ord som herr Lithander yttrade i andra kammaren, då denna fråga remitterades till utskottet: »Ansvaret, mina herrar, vilar på de män, som på sin tid voro med om att grunda ifrågavarande bank. Det var vid bankens bildande ett starkt socialdemokratiskt inslag, och det var de 'små spararnas' och 'arbetarnas besparingar', som man sade sig vilja taga hand om. Då är det sannerligen av vikt, att man beaktar var detta ansvar ytterst vilar och vem det är som bär skulden till att det kommit att gå som det gått.» Det är alltså det socialdemokratiska arbetarpartiet, som skulle göras ansvarigt för denna banks tillkomst och även för hur det gått med densamma. Det är väl dock icke partiet som sådant, som var engagerat vid detta tillfälle. Visserligen var det några av partiets män, som tillhörde en eller annan bankstyrelse eller voro huvudmän i vissa sparbanker, men under årens lopp ha de dragit sig undan, så att det vid bankens fallissemang säkerligen icke var så värst många kvar av de män, som tidigare tillhört dessa sparbanker.

Det har i den diskussion, som förts i denna fråga, gjorts gällande, att insättarna i Allmänna sparbanken önlitat denna i spekulationssyfte, men enligt mitt förmenande har det, som i stort sett varit avgörande för insättarna vid placering av sparmedel i denna bank, varit, att banken haft karaktären av *sparbank* och att den som sådan varit underkastad samma kontroll med avseende på utlåning som alla andra sparbanker. Insättarna i Allmänna sparbanken ha helt litat till den säkerhet statens kontroll ansetts innebära, och de ha även saknat varje möjlighet att kontrollera, huru dessa besparingar förvaltats av den centrala ledningen. Riksdagen har ansett den statliga kontrollen tillräcklig för att skydda insättarnas intressen. Detta bevisas ju bäst av den ställning riksdagen intog till en utvidgad kontroll, som föreslogs år 1923.

Talet om att insättarna själva böra stå sin risk, då de placera penningar i bankföretag, kan i detta sammanhang knappast tillämpas på alla. Det finnes personer, som fått tillgodohavanden i Allmänna sparbanken genom t. ex. fastighetsförsäljning. Här är en man från Uddevalla, som skriver: »Med anled-

ning av denna sorgliga tilldragelse, som drabbat våra trakter i och med bankkraschen, så vill jag härmed vördsamt tala om, hur jag blivit indragen i densamma. Jag ägde en lägenhet på Bleket, kallad Aspevik, men som jag är gammal och trött, 65 år, så sålde jag den till en annan person.» Namnet på köparen kan ju ha mindre betydelse i detta sammanhang. »Köpet blev avslutat den 27 mars detta år och nämnde köpare hade sina pengar på Allmänna sparbanken, och köpesumman, 9,000 kronor, blev överförd på mig. Pengarna skulle ej ha blivit gamla där, men jag hann ej säga upp dem, förrän kraschen kom. Jag hade tänkt att bygga mig en liten stuga men får nu avstå därifrån.» Han slutar brevet sålunda: »Jag tycker, att staten är skyldig ersätta fullt belopp, när det är så dålig kontroll. Var god och påverka riksdag och regering så gott göras kan. Uddevalla den 24/4 1929. Högaktningsfullt», och så kommer namnet.

Detta är blott ett exempel på hur en man rent av blivit bedragen. Hade han vetat, att de penningar ej voro säkra, som blevo överförda på honom, så hade säkerligen den fastighetsaffären varit ogjord.

Jag vet, att det är många av riksdagens ledamöter, som mottagit brev med rörande skildringar, huru personer mistat ett långt livs besparingar. Men det nyttar väl intet att draga fram detta i debatten, ty utgången är troligen given, och insättarna få tacka och taga emot vad utskottsmajoriteten har ansett vara skäligt vid detta tillfälle. Vid ställningstagandet till den ifrågasatta hjälpen har det förslag, som framförts i en motion i denna kammare av herr Björns-son m. fl., mest tilltalat mig. Jag har i utskottet varit i tillfälle att tala för motionen, men av vissa omständigheter har jag fått släppa tanken på att yrka bifall till densamma och i stället stanna för ett förslag, som visserligen ej ger så mycket, som i ovannämnda motion kräves, men som under alla förhållanden ger det mesta till insättarna av de i dag föreliggande förslagen.

Under sådana förhållanden anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr C. E. Svensson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Frändén: Herr talman! Då jag anhåller att få yttra några få ord i den föreliggande frågan, är anledningen närmast den, att jag som lantmannarepresentant icke kan underlåta att just till lantbrukets företrädare rikta en maning att i denna som i andra frågor av stor ekonomisk räckvidd låta det sunda bondförståndet komma till sin rätt.

Jag måste då först säga, att jag blev i hög grad överraskad, då jag fick kännedom om den ställning, de frisinnades och bondeförbundets lantmannarepresentanter intagit inom utskottet, och det skulle i än högre grad förvåna mig, om lantmännen inom dessa båda partier vid dagens votering skulle följa sina partikamrater i utskottet. Vad tro ni, mina herrar, att en Carl Persson i Stallerhult, en Jansson i Djursätra skulle ha sagt om detta sätt att vårda de gamla, hedervärda lantmannatraditionerna i fråga om sparsamhet och försiktighet med statens medel. Ja, jag skulle nästan våga framställa den frågan: vad tro ni, att den kände, kloke lantmannarepresentanten Olof Jonsson i Hov skulle säga, om vi skulle handla på sätt utskottet föreslagit? Säkert är, att de, om de deltagit i voteringen i denna fråga, icke skulle ha kommit att befinna sig på utskottsmajoritetens sida. Lika säkert är det förvisso, att den överväldigande majoriteten av Sveriges bönder den dag i dag är icke kan förstå det slags sparsamhet från lantmannens sida, som inom utskottet kommit till uttryck.

Alla äro vi väl ense om, att den statshjälp, som kan komma att lämnas de mindre insättarna i de allmänna sparbankerna, icke kan eller får motiveras med något slags skyldighet för staten att ingripa, utan att denna hjälp uteslutande beror på billighetsskäl. Men även ett sådant betraktelsesätt kan få sina ödesdigra konsekvenser. Tänk exempelvis på de talrika insättarna i kooperativa

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

sammanslutningar och andra ekonomiska föreningars s. k. sparkassor. Den dagen kan komma, då även dessa framträda med krav på stöd och hjälp från statens sida. En generös ersättningspolitik vid detta tillfälle är med hänsyn till en oviss framtida utveckling inom vårt ekonomiska liv enligt mitt förmenande i hög grad betänklig. Vi veta alla, under vilka tryckta förhållanden jordbruksnäringen och många andra näringsgrenar arbeta. Huru många tusen människor i vårt land var det inte, som under efterkrigstiden gjorde förluster ända intill sista slanten genom olika ogynnsamma omständigheter och icke minst genom statens egen valutapolitik? Var hade vi i alla dessa fall den generösa understödsverksamheten?

I den kungl. propositionen har billighets- och barmhärtighetssynpunkten varit den avgörande. Man kan då fråga, hur utskottets utlåtande står till dessa vällovliga synpunkter. Ja, såvitt jag förstår, äro icke dessa grundprinciper de, som uppbära utskottets förslag. Utskottet är utan minsta utredning färdigt med att lämna lika hjälp till kommuner och fackföreningskassor och andra juridiska personer. Kan det verkligen vara rim och reson uti ett slikt förfaringssätt? Vidare går utskottet helt framt på att bidrag skall lämnas till insättare av ända upp till 20,000 kronor. Detta skulle, såvitt jag förstår, ju bli att lämna bidrag till rena kapitalister. Den, som har 20,000 kronor i konstanter, betraktas i Norrland sannerligen för en verklig kapitalist — och någon hjälp eller stöd till kapitalister eller till bolag har man aldrig hört talas om.

En annan omständighet, som icke tillräckligt beaktats av utskottet, är, att de, som t. ex. hava 10,000 å 20,000 kronor insatta i Allmänna sparbanken, kunna på goda grunder antagas hava 30,000 å 40,000 kronor placerade i andra banker. Jag tror icke, att någon, som haft 10,000 å 20,000 kronor, varit så dum, att han placerat hela sin kontanta tillgång i en från början så tveklaktig bankinstitution. En utredning härom borde sannerligen vara mer än välbehövlig. Jag ber om tillgift, herr talman, om jag icke kan annat än beteckna utskottets förslag såsom ett fullkomligt oklart och oklokt förslag.

Vidare tillåter jag mig säga ett ord från de många tiotusentals män och kvinnor i vårt land, som icke haft eller hava en sparbanksbok utan vilkas bankaffärer inskränka sig till ränte- och kapitalavbetalningar å större och mindre lån i bankerna. Dessa ha sannerligen en tillräckligt svår ekonomisk tillvaro, utan att de skola vara med om att bidraga till lättnader åt i många fall rena kapitalister och mindre samvetsgranna individer.

Vad nu kommunerna beträffar, kan det naturligtvis finnas vissa ömmande fall. Men vad hindrar dem att komma i åtnjutande av en smula lättnad genom erhållande av bidrag av skatteutjämningsmedel i vanlig ordning? Den vägen få många fattiga landsortskommuner, icke minst i Norrland, bekväma sig att gå, och den vägen torde även vara framkomlig för kommuner runt om huvudstaden, i den mån genom verkställda utredningar visas, att ett sådant stöd verkligen är av behovet påkallat.

Jag tillåter mig ännu en gång upprepa min vädjan till landsbygdsrepresentationerna inom olika partier att söka bedöma denna fråga klart och förnuftigt. Det gäller för oss att även i denna ledsamma situation söka vårda traditionerna från den gamla, i sann mening sparsamma och förnuftiga lantmannarepresentationen. Därmed gagna vi förvisso folkets och hela landets bästa intressen.

Jag har, herr talman, nödgats kvitta bort min röst, men detta hindrar mig icke att yrka bifall till herr Gustafssons i Stensholm m. fl. vid betänkandet fogade reservation.

Herr Hellberg: Herr talman! Ett par ord till svar på några anmärkningar, som riktats mot mig. Först skall jag då be att få rätta ett par missförstånd.

Hans excellens herr statsministern förmenade, såvitt jag fattade honom rätt, att jag skulle hava yrkat på individuell prövning i varje fall. Såsom framgår av mitt yttrande, har detta aldrig varit min mening, utan jag har endast sagt, att i en viss utsträckning borde individuell prövning kunna förekomma, och jag ansåg, att det särskilt borde vara fallet med s. k. juridiska personer.

Vidare hade herr Björnsson fått den något egendomliga föreställningen, att jag skulle hava förmenat, att en ung arbetare, som hade 2,000 kronor på sparbanken, icke borde få någon ersättning alls. Det är också en märklig missuppfattning. För att tillräckligt starkt framhäva skillnaden emellan de unga och de gamla, tillät jag mig visserligen använda ett uttryck, som jag särskilt betonade var summariskt, nämligen att om en ung, frisk och arbetsför människa är det egentligen aldrig synd, ty hon har så gott ekonomiskt läckkött. Men det var visst inte min mening, att en ung arbetare, som hade så mycket på sparbanken, skulle förlora allt, något som allra bäst framgår av att han enligt min motion skulle få 60 procent eller sålunda precis detsamma, som utskottet föreslagit.

Vidare yttrade herr Möller något, som också kan i viss mån hänföras till missförståndens kategori — jag var ute, när han sade det, man det har refererats för mig. Han sade, att enligt den socialdemokratiska reservationen skulle de gamla få vad jag begärt. Det är nu inte riktigt sant. Ty för en viss kategori av åldringar, nämligen sådana som fyllt 65 år och ha fordringar på högst 3,000 kronor, har jag föreslagit full ersättning. Men jag skulle vara tacksam, om de över lag finge, vad nämnda reservation innebär. Vad som emellertid föranleder anmärkning från min sida är, att alla de unga få precis lika mycket och att det följaktligen kommer att kosta staten en hel del pengar, som jag anser kunde bättre användas.

Emellertid måste jag till sist upptaga huvudinvändningen mot mitt förslag. Det är den, att det inte vore välbetänt att under nu rådande situation gå på uppskov. Herr statsministern, som har så lätt att finna träffande uttryck, använde det gamla ordspråket »snar hjälp är dubbel hjälp». Med honom instämde obetingat herr Björnsson. Slutligen uttalade herr Möller för sin del, att ett uppskov skulle kunna medföra så stor skada, att han inte vågade förorda ett sådant, ehuru han annars erkände, att det kunde hava mycket goda skäl för sig.

I fråga om den fara, som herr statsministern ställde i utsikt, som följd av uppskov, att allehanda spekulanter skulle kunna lura ifrån sparbanksboksnehavarna deras böcker, så vill jag först och främst säga, att nog är godtrogenheten i vårt land stor — det skola alla veta — men att de, som råkat så illa ut i detta fall, just därför att de låtit sig narras av kringresande agenter, ändå skulle vara villiga att utan vidare lämna ifrån sig sina sparbanksböcker, tror jag är en spökmålning. Vidare skulle det väl te sig som en angelägenhet, att på allt sätt betona, att under uppskovsåret, om ett sådant bleve beslutat, böra de framför allt akta sig för att låta några industririddare lura ifrån sig dessa böcker — det skulle väl med alla tidningars samverkan kunna åstadkommas en tillräcklig folkupplysning i detta fall. Förresten undrar jag, om det inte rent tekniskt skulle kunna ordnas så, att inga andra vore berättigade att uppbära någonting på sparbanksböckerna än de, som innehade dem vid det tillfälle, då kraschen inträffade. Hela den onekligen effektfulla utmålning av de farliga konsekvenserna, som herr statsministern gjorde, tror jag således i verkligheten saknar grund.

Nu vill jag särskilt mot herr Möller säga, att naturligtvis erkänner jag — det sade jag också i mitt första anförande — att det innebär vissa olägenheter med att skjuta upp frågan. Det skall jag visst inte förneka. Men för att mot herr statsministerns, citerade ordspråk, »snar hjälp är dubbel hjälp», citera ett

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

annat, skulle jag vilja påminna om det gamla uttrycket »fort och dumt». Det är tvivelaktigt, om det är en fördel att åstadkomma ett raskt beslut på felaktig grund och om det inte i själva verket vore mycket bättre att åstadkomma ett något uppskjutet beslut på en riktig grund. Det är min övertygelse, att om riksdagen nu, såsom jag tyvärr befärar, kommer att gå på något av de förslag, som här föreligga, närmast utskottsförslaget, kommer det nog på många håll ute i landet att uppstå mycket stor bitterhet, och det kommer att sägas, att riksdagens tillvägagångssätt inte varit enligt med rättvisa och billighet. Detta få herrarna bereda sig på. Och det är enligt mitt förmenande med all rätt, som det kommer att påstås. Då anser jag för min del, att det är mycket bättre, att man tar ett uppskov och säger, att vi i denna situation inte äro fullt klara med huru hjälpen lämpligast bör lämnas, och därför behövde vi uppskov för att åstadkomma en ordentlig utredning. Men att vi alla äro beslutna att göra någonting visar bäst den avsättning av 11 miljoner kronor, som föreslås.

Jag tror, att den framgångsväg, som jag föreslagit, är den enda sunda och solida, den enda riktigt välmotiverade. Går man på den vägen, står man sig i längden, under det att, om man går den andra vägen, det är mycket stor sannolikhet för att man efteråt kommer att ångra sig över att man var så rask i vändningarna och inte tänkte sig för.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det yrkande, som framställdes av herr Clemedtson, vilken med en viss modifikation av ett motionsvis framställt yrkande hemställde, att det för insättare med ett inestående belopp av över 1,000 kronor skulle för erhållande av statsunderstöd ställas såsom villkor, att vederbörande skulle styrka sig hava erlagt honom påförda krono- och kommunalutskylder under de två sist tilläandagångna åren och dessutom i vederbörlig ordning hava deklarerat det inestående kapitalet till såväl taxeringsnämnd som i ifrågakommande fallet till vederbörande folkpensionsmyndighet. Herr Clemedtson har meddelat, att han senare ändrat sitt yrkande därtill, att denna fullgjorda deklaraionsplikt skulle avse endast det sistförflutna året — för såvitt jag icke missförstod honom.

Jag vill påpeka, att detta yrkande är ägnat att omkring denna sak skapa en mycket stor oklarhet. När skall vederbörande ha fullgjort sin skattskyldighet? Hjälper det, om han, innan han går och presenterar sin sparbanksbok, har varit och betalt de två sista årens skatt? Blir han refuserad, om det till även tyrs, när han kommer och presenterar sin sparbanksbok, skulle visas, att han resterar av det ena eller andra skälet för avgiften till folkpensionen? O. s. v., o. s. v. Vad deklaraionsplikten beträffar, hade jag tänkt påpeka, att om man hade velat, att det skulle styrkas, att han under hela den tid, varunder han haft sitt kapital på sparbanken, deklarerat för detsamma, måste man ju gå till länsstyrelserna, där vederbörande självdeklaraioner finnas förvarade och där år efter år söka utröna, huruvida just detta belopp, som stått inne i denna bank, är upptaget i deklaraionen. Banktillgodohavanden deklarerar ju icke med uppgivande av, *varest* man har sina tillgodohavanden. Det kan vara i flera olika banker, men tillgodohavandena deklarerar i klump. Det låter sig knappast göra att tillfylllest bevisa, om man har fullgjort sin plikt eller ej.

Men jag vill falla tillbaka på vad utskottet och reservanterna anført, att det ju må vara i skattemyndigheternas intresse att se till, att de innehavare av insättningar i ifrågavarande sparbanker få ut förfallna skatter liksom att, därest det skulle visa sig, att insättare brustit i deklaraionspliktens fullgörande, vederbörande efterbeskattas och de skatter uttagas, som rätteligen hade bort erläggas. Tillika drabbas vederbörande i så fall ju även av de böter, som bli en följd av att de icke hava självdeklarerat. Vid konkurserna komma ju samt-

liga insättares namn och behållningar att bli upptagna i offentliga handlingar, som sålunda bli tillgängliga framför allt för skattemyndigheterna, och det finns då möjlighet för dessa myndigheter att tillgodose det intresse, som herr Clemedtson genom sitt förslag vill tillgodose. Men ett bifall till ett på detta sätt inkastat yrkande måste föranleda åtskilliga komplikationer på grund av oklarheten om, huru bestämmelsen i ena eller andra avseendet skall tillämpas.

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa, att herr Clemedtsons yrkande icke måtte bifallas.

Herr Fehr: Herr talman! Det berättas om en självhärskare i gamla tider att när han kände, att det blev oro i landet och han var ängslig över att bli impopulär och lönnmördad, så gick han ut på torget och lät utkasta bland mängden några tunnor guld. Det hjälpte så tillvida, att den ögonblickliga risken bortföll, men nöden — den verkliga nöd, som härskade bakom kulisserna — hjälptes icke genom en sådan åtgärd.

Jag kan, herr talman, icke neka till att jag anser, att riksdagen bör hava litet grand av samma känsla, som uppfyllde självhärskaren, om nu riksdagen antar något av de föreliggande förslagen, minst gäller det naturligtvis propositionens förslag men alla de övriga i en ganska hög grad.

Jag har äran att för tillfället fungera såsom ordförande i Kreditkassan, och jag måste bekänna, att det bleve ett mycket tvelaktigt nöje att där sortera ut medel till falskdeklaranter, om vilka man vet, att de icke uppgivit det i sparbankerna insatta kapitalet såsom tillgång, åt spekulanter, om vilka man vet, att de ha luftböcker — fastän man icke kan få bevis för det, så kan man i alla fall vara personligen övertygad om det — åt personer, som äro i det mest lysande ekonomiska välstånd, samtidigt som personer, vilka fått hela sin under ett långt liv samlade förmögenhet genom en tillfällighet insatt i denna bank, måste förvägras att få mera än dessa övriga kategorier.

Man har här sagt, att en individuell prövning är omöjlig, och när man ser de höga siffrorna på antalet sparbanksböcker, måste man säga sig, att det icke går i full utsträckning. Men jag undrar, om icke här som så ofta det bästa är det godas fiende. Här finnas sparkasseböcker till tusendetal med insättningsbelopp under en krona. En person har tagit ut hela sitt tillgodohavande men har kvar en räntefordran på 76 öre. Han skall få 75 procent eller 60 öre. Det är ett litet belopp, kan man säga, men i detta sammanhang är det icke så alldeles opåkallat att använda ett uttryck från en annan bankhistoria, nämligen från Ebberöds bank, att det är mängden, som gör det. Det stora antalet gör, att det blir pengar även av dessa småbelopp. Nu skola dessa insättare ha ersättning lika fullt som gamla hyggliga strävsamma sparare. Jag måste fråga mig, om man icke har kastat ut barnet med badvattnet, när man avvisat den individuella prövningen. Jag skulle vilja tro, att en sådan prövning hade varit möjlig. Jag medger villigt, att på propositionens grundval låter det väl försvara sig, att man icke gjorde ett sådant förslag, ty propositionen är ju mycket måttfull i alla fall. Men skulle man icke till en början rimligen ha kunnat utsluta de böcker, som, jag upprepar det, äro tusentals, där det icke finns insättningar på mer än 1 krona eller låt mig säga 5 kronor. Det kan icke innebära någon så förfärlig fara för en person att förlora 5 kronor, men för staten betyder det en utgift att lämna ersättning i alla dessa fall. Jag kan icke ange vilket belopp det blir, därför att jag inte har primfaktorerna, men beloppet är icke ringa utan väsentligt större än de utgiftsposter, som vi annars, icke minst här i denna kammare, noggrant nagelfara, det må gälla pensioner eller vad det vara må.

Jag skulle vidare vilja föreställa mig, att man kunde göra en individuell pröv-

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
visse spar-
banker.
(Forts.)

ning av de insättningar, som överstiga 5,000 kronor. Man finge då att pröva ett antal av 1,854 fall med en insättningssumma av sammanlagt omkring 18.5 miljoner kronor. Jag tror icke, att det skulle vara någon oöverkomlig operation. Jag tror icke, att det skulle vara svårt att finna varken normer för en sådan prövning eller personer lämpade att utföra densamma. Vi ha tidigare t. ex. vid Tobaksmonopolets införande i stor utsträckning genomfört en sådan individuell prövning beträffande ett antal personer, som jag skulle tro betydligt överstiger det antal, som på det sättet här skulle komma i fråga.

Men åtminstone vill jag påstå, att man skulle kunna kosta på sig en negativ individuell prövning, alltså en möjlighet för den penningutdelande myndigheten eller bolaget, att åtminstone, om det finns notoriska omständigheter, som göra, att det icke kan anses på något sätt vara ömmande eller skälighet att vederbörande får statsgaranti, underlåta utbetalning i ett sådant fall.

Det är dessutom en annan synpunkt, som herr Björnsson var inne på, då han sade, att de, som nu icke bli hjälpta, kunna komma igen ett annat år. Ja, hur skall riksdagen ställa sig ett följande år, om det kommer en person, som kan visa, att det föreligger det mest ömmande fall, det gäller en sparpennning samlad under årtal, som genom en tillfällighet, icke beroende på någon spekulation, har insatts i denna bank. Det var kanske den enda bank, som fanns på hans plats. Vad skall han då få för svar, när han begär att få litet mera och kan åberopa, att en person, som icke hade ett spår av behov av denna garanti, har fått precis lika mycket som denna stackare?

Det är därför, som jag tror, att det av herr Hellberg här framlagda förslaget är det enda, som i denna stund kan ge en tillfredsställande lösning, för vilken riksdagen icke i framtiden skall behöva skämmas. Den ger omedelbar hjälp åt de omyndiga och åt skolbarnen, den ger tillika en garanti för att här kommer att bli hjälp, därför att beloppet, de 11 miljonerna, avsättes omedelbart, och det säger sig självt, att den avsättningen är icke sken, utan det är meningen att fullfölja detta beslut. Förslaget ger åt var och en, som känner med sig att ha i god tro verkligen insatt medel och gjort denna förlust, en förvisning om att hans intressen skola bli vid den framtida prövningen iakttagna minst i den omfattning, som propositionen i år anvisat. Det är nämligen så att de föreliggande förslagen hjälpa alla och ingen. Det finns många bland de förlorande, som förtjäna att få fullt och det finns många, som förtjäna att inte få ett öre.

Därför, herr talman, vågar jag på det mest enträgna sätt vädja till kammaren att ansluta sig till det förslag, som framställts av herr Hellberg.

Herr **Clemetson**: Utskottets ärade ordförande syntes tveksam om huruvida jag avsåg, att deklarationsplikten skulle gälla flera år eller ett år. Jag hänvisar i det fallet till motionen, varav det torde framgå, att endast det senaste kalenderåret avses. Jag vill ha sagt detta såsom en komplettering av mitt yrkande.

Vidare framhöll utskottets ärade ordförande, att det skulle vålla många svårigheter med företeende av skattesedlar och extra kvitton å den erlagda skatten. Jag förvånar mig, att denna omständighet från det hållet kallas för svårighet, när man för att få köpa den allra minst lilla ranson i de affärer, som stå underställda herr Svenssons vakande öga, årligen skall förete sådana här skattesedlar och visa, att man fullgjort sin skatteplikt. Därför tror jag, att hans invändning icke är något att fästa sig vid. Och jag ber, herr talman, att få upprepa, att om man tager undan insättningar på 1,000 kronor och därunder, blir det icke några större praktiska svårigheter. Totala antalet insättare utgör 88,148, men av detta antal är det icke mindre än 76,996, som befinna sig vid gränsen 1,000 kronor eller därunder.

Herr andre vice talmannen: De yrkanden, som äro framställda i denna fråga, innefatta många olika meningar och visa ju tillfullo, att frågan nog icke var tillräckligt utredd, när den framlades för riksdagen. Man fick också det intrycket, att det var ett hastverk och att man borde ha dröjt från regeringens sida med att framlägga denna proposition, tills frågan blivit något bättre utredd. Man synes icke heller ha undersökt, hur pass stora kostnaderna skulle bli, om man gick fram på den linje, som regeringen här framlagt. Jag tror, att det såväl för insättarnas som för sakens skull och med hänsyn till konsekvenserna i framtiden hade varit till gagn och nytta, om man hade dröjt något, undersökt, övertvägt och betänkt sig. Men såsom frågan nu ligger, vågar jag för min del icke göra ett yrkande om uppskov. Jag behöver i detta avseende endast hänvisa till vad herr statsministern yttrade i dag på förmiddagen i denna sak, då han slutade med att göra en konklusion av vad han sagt: snar hjälp är dubbel hjälp. När man nu har utrett frågan inom utskottet eller åtminstone tagit ståndpunkt till densamma, skulle det, tror jag, vara olämpligt och olyckligt att nu gå in för ett uppskov. Eljest skulle jag ha instämt i det yrkande, som är framställt av herr Hellberg. Då de föreslagna linjerna, i stort sett äro lika till arten och endast skilja sig beträffande graden, får jag säga, att det kommer icke, vilken av dessa linjer man än följer, att bli någon hjälp i den riktningen och på det sättet, som här alla önska, nämligen hjälp företrädesvis åt dem, som verkligen behöva en sådan. Nu är det ju enligt samtliga föreliggande förslag så, att man vill ge de mindre insättarna, de, som ha de minsta beloppen, procentuellt den största hjälpen, men det är ju icke så alldeles säkert, att dessa befinna sig i de mest ömmande omständigheterna eller äro de ekonomiskt sämst ställda. Det kan ju finnas s. k. små insättare, som hava god ekonomi, ja, kanske till och med ha betydande kapitalbelopp insatta på andra banker. Därför vore det naturligtvis större rättvisa att gå in för en individuell prövning, ehuru jag för min del väl förstår, att det är mycket svårt. Men kan man nu icke gå in för den linjen utan måste taga ställning till de förslag, som här äro framkomna, måste jag säga mig, att regeringsförslaget, även om man här kanske har lagt tyngdpunkten på de statsekonomiska förhållandena, dock icke är tillräckligt mjukt och smidigt. För att nämna ett exempel. En person, en gammal man eller kvinna, som är 50, 60 eller 70 år, har kanske sparat för sin ålderdom och insatt sina tillgångar i denna bank. Det är kanske 10,000 eller 20,000 kronor, och nu skulle vederbörande av detta belopp enligt Kungl. Maj:ts förslag endast få 1,600 kronor. Man måste ju säga, att skall man här träda hjälpande emellan, är nog denna hjälp otillräcklig.

Beträffande sedan frågan, huruvida man skall hjälpa i detta fall, anser jag att riksdagen icke bör ställa sig likgiltig mot alla dem, som utan egen förskylan och utan att kunna bedöma saken nu göra allt för kännbara förluster, även om därvid kan sägas att riksdagen i detta avseende ej har någon skyldighet. Härvid kan hänvisas till vad som yttrades, då en annan liknande fråga rörande Svenska Lantmännens bank år 1923 var före, av de främsta av den nu sittande regeringens ledamöter. Jag vill citera vad t. ex. hans excellens utrikesministern yttrade vid nämnda tillfälle. Han sade bland annat: »Då jag emellertid som saken ligger, har den alldeles bestämda uppfattningen, att vi måste söka hjälpa alla de många, som, utan att det kan läggas dem till last, råkat in i de svårigheter, som bankens svaga ställning föranlett» etc. Härvid syftades naturligtvis i första hand på insättarna, och det var nog ungefär samma förhållande då som nu, att man ansåg icke, att staten och statsmakterna hade skyldighet att hjälpa utan att billighetshänsyn och skälighetshänsyn borde föranleda en sådan hjälp. Herr Johan Nilsson i Skottlandshus yttrade ungefär något liknande vid det tillfället. Jag skall be att ur protokollet få återge en del av hans yttrande: »Det kan ju nämligen inte bestridas, att staten har

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
slöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

vissa skyldigheter mot insättarna i enskilda banker, ty då dessa fått oktroj och stå under bankinspektörens uppsikt, är det tydligt, att allmänheten har rättighet att ha ett visst förtroende för dem och om man rubbar detta förtroende, kommer enligt mitt förmenande hela näringslivet att lida skada.» Hans excellens herr statsministern Lindman yttrade sig på ungefär samma sätt. Han ansåg, att han ville söka hindra en katastrof på vårt näringslivs område och framför allt att rädda insättarna i banken. Det var dessa synpunkter, som man gjorde gällande vid det tillfället.

Det kan ju sägas, att det råder någon skillnad nu mot då beträffande de förhållanden, som orsakat bankkatastrofen. Jag vet för övrigt icke — jag inflickar det som en parentes — huruvida deflationen betydde någonting för den här bankens nu inträdda fallisse-mang. Därom har jag icke kunnat utläsa något vare sig i pressen eller i propositionen eller av de utredningar, som hittills lämnats beträffande denna sak. Men det kan ju hända, att deflationen skulle ha kunnat inverka något. Jag vill sedan icke på något sätt tala om de svindlerier, som givit anledning till denna katastrof, ty jag hoppas, att den saken slutligen skall bli utredd och att de, som därför äro ansvariga, skola ställas tillrätta härför.

Om jag nu återkommer till regeringens förslag, så anser jag att detsamma i visst avseende ger för litet. Kanske regeringen själv trodde, att det skulle kosta åtskilligt mera än vad det vid en närmare undersökning sedan visade sig kosta. Om regeringen emellertid hade fått utreda saken, hade den kanske kunnat framlägga ett förslag, som hade blivit något smidigare och som bättre tillgodosett de behövande. Förstod jag för övrigt rätt herr finansministerns yttrande tidigare här i dag, då han sade, att den nu framlagda propositionen icke varit utan nytta för detta ärendes behandling i riksdagen och att den icke varit utan inflytande, förmodar jag, att han icke så starkt motsätter sig det förslag, som utskottet nu framlagt. Jag skulle snarare vilja tolka hans uttalande så, att han i det väsentliga ej har så mycket emot utskottets förslag i synnerhet som han i huvudsak tillmätte propositionen betydelse såsom ledning för det förslag, som utskottet senare har framlagt. Med vad jag sagt anser jag naturligtvis icke, att man bör gå längre än utskottet föreslagit. Jag skulle ha ansett det vara riktigt, om man beträffande samfälligheter, föreningar och juridiska personer gått på en individuell prövning, eller också skulle man ha kunnat utesluta dem. Men det är ju mycket svårt att göra en uppdelning, vare sig det gäller enskilda personer eller samfälligheter och föreningar. Herr finansministern hade ju avstått från att föreslå något bidrag till dessa juridiska personer, och jag förmodar, att det var på den grunden, att det var svårigheter att göra en uppdelning. Annars fann han ju skälighetssynpunkter tala för ett bidrag även till dessa. Utskottsmajoriteten har ju gått en annan linje, men den har icke heller vågat sig på en uppdelning, då den ansett det vara nästan omöjligt att gå fram den vägen. Därför har den föreslagit bidrag till samtliga dessa samfälligheter enligt samma grunder som för enskilda insättare. Beloppet gör ju heller icke så mycket, vilket herr finansministern betonade, utan det är snarare själva principen, som här skulle kunna tillmätas någon betydelse.

Under debatten yttrade herr Frändén, att han förvånade sig över att särskilt representanter för bondeförbundet kunde biträda det här föreliggande förslaget, och därvid hänvisade han till det sparsamhetsnit, som särskilt visats under gångna tider av gamla lantmannaledare såsom t. ex. en Carl Persson i Stallerhult, en Jansson i Djursätra, en Olof Jonsson i Hov. Ja, men herr Frändén borde efter detta resonemang ha kommit fram till ett yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förslag. Men går man in för att tillämpa billighets-hänsyn — och jag tror, att herr Frändén yttrade sig till och med något star-

kare i den riktningen, då han talade om »barmhjärtighetshänsyn» — vill man verkligen öva barmhjärtighetshänsyn, och det hoppas jag, att lantmännens representanter inom riksdagen även i kommande tider skola göra, då de finna skäl tala härför, då bör även denna hjälp lämnas så, att den verkligen kommer gagn åstad. Går man däremot in på det förslag, som herr Frändén här förordat, har man ju i alla fall gått med på att votera anslag till stora kapitalister och till rika personer, ty det kan ju finnas sådana, som ha små belopp insatta i denna bank. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle ju dessa få lika mycket för de första 1,000 kronorna som de övriga insättarna, och samma är förhållandet enligt utskottets förslag. Konsekvensen borde alltså enligt herr Frändéns betraktelsesätt ha bjudit att yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag. Det kan jag för min del icke göra, då jag anser, att det verkligen kan finnas skäl att öva barmhjärtighet, men jag medger, att svårigheterna ligga i att draga en gräns, och kommer detta att bli riksdagens beslut, anser jag, att för detta måste regeringen bära ansvaret, såväl som riksdagen, ty det är dock regeringen, som bör taga ledningen och framlägga förslag, utreda och visa varthän, det hela skall leda.

Med dessa ord, herr talman, får jag tillkännage att jag kommer att vid voteeringen rösta för utskottets förslag.

Herr Westman: Herr talman! Jag skulle icke ha besvärat kammaren, om jag icke ansett, att jag måste framlägga ett yrkande för att angiva den ståndpunkt, till vilken jag har kommit. Det är ett yrkande, som innebär ett tillägg till utskottets förslag, i samma riktning och anda som det, herr Dahl har gjort till Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber bara att få säga några få ord till motiveering för den ståndpunkt, som jag ämnar framlägga.

När detta ärende först kom upp, ställde jag mig lika tveksam som någon annan i denna kammare kan ha gjort till frågan, huruvida något statsunderstöd i detta fall borde ifrågakomma. Men avgörande för mig var, att staten skapat en form, sparbankens, som genom lagstiftning och på många andra sätt angivits såsom en alldeles säker form för spararna. Man kan icke begära av den lille spararen, framför allt icke av den lille spararen på landsbygden, som sitter där isolerad, att han skall vara i stånd att företaga en prövning, huruvida den ena eller den andra sparbanken kan brista i den säkerhet, som staten genom sin lagstiftning har sökt åstadkomma.

När jag kom till den slutsatsen, att det finns starka skäl för att staten i detta fall bör lämna ersättning, uppstod den frågan: vilka synpunkter skola vara bestämmande, när man uppdrager riktlinjerna för ersättnings utgående? Herr Fehr har gentemot utskottets förslag riktat en skarp och delvis riktig kritik, men det föreföll mig, som om den ärade talaren därvidlag förbisåg, att vid varje lösning av denna fråga är det två principer, som måste bryta sig mot varandra. Den ena är den behovsprincip, som han ville göra till den enda utslagsgivande, men den andra är den principen, att man måste upprätthålla förtroende för de svenska kreditanstalterna. Den senare principen leder ju till att enskilda personer, som noga taget icke kunna styrka behov av understöd, likväl skola komma med vid en hjälpaktion. Jag anser för min del, att denna kreditsäkerhetssynpunkt i detta fall icke kan underkännas lika litet som den kunnat underkännas i föregående fall, då staten har ingripit, när kreditinrättningar kommit på obestånd.

Emellertid erkänner jag gärna, att utskottets förslag inrymmer alltför litet spelrum åt den individuella prövningen. Jag kan icke gå så långt som herr Fehr, som yttrade, att man för att få till stånd en individuell prövning borde bifalla herr Hellbergs yrkande och uppskjuta alltsammans till ett kommande år. Jag tror likväl att man har all anledning att vid en lösning av frågan i

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spae-
banker.
(Forts.)*

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

år utsträcka den individuella prövningen till de juridiska personerna. I fråga om dem föreligger icke alldeles samma synpunkter, som i fråga om de enskilda personer, vilka varit kunder i sparbankerna.

Jag skulle därför vilja, när jag yrkar bifall till utskottets förslag, göra det med en ändring av motiveringen, som innebär, att ersättningen till de juridiska personerna skall underkastas särskild prövning av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att i detta syfte få yrka den ändringen i fråga om utskottsmotiveringen, att det stycke, som börjar längst ned på sid. 18 med orden: »Vad härutinnan först angår» och som slutar på sid. 19 med orden: »betydelse ur kostnadssynpunkt», må utgå och i stället i utskottets motivering måtte inflyta följande stycke:

»Vad härutinnan först angår frågan om ersättning för insättningar av *juridiska personer* har utskottet icke kunnat undgå att finna de skäl, som tala för bistånd åt enskilda insättare vara i viss mån giltiga även beträffande ett antal juridiska personer. Utskottet finner sig icke kunna generellt underkänna de skäl, som motionsvis framförts till stöd för ersättning beträffande insättningar gjorda av sjuk- och begravningskassor, s. k. skattekassor, vissa samslutningar med huvudsakligen socialt eller välgörande syfte o. s. v. Ehnru kommuner i avsevärd mån kunna hänvisas att erhålla hjälp skatteutjämningsvägen, torde möjligen i ett eller annat fall behjärtansvärda skäl föreligga för statsunderstöd i här ifrågasatt ordning. Under sådana förhållanden och då stora svårigheter föreligga att i fråga om juridiska personer fastställa generella regler, böra juridiska personer ifrågakomma till understöd i den omfattning, som Kungl. Maj:t med hänsyn till sociala synpunkter och ersättningsens betydelse för vederbörandes ekonomi efter prövning i varje fall bestämmer.»

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: Herr talman! Redan den omständigheten, att meningarna i denna fråga äro så många och så skiftande, är tydligen ägnad att inge allvarsamma betänkligheter. Farhågorna ökas väsentligen därutav, att, vilka förbehåll som än riksdagen gör vid sitt beviljande av anslag till ifrågavarande ändamål, det dock, när statsbidragen utbetalas utan individuell prövning av behovet, lätteligen kommer att uppfattas, som om det vore en skyldighet för staten att betala, en skyldighet, som en annan gång kommer att åberopas. Dessa farhågor skärptes hos mig, då jag hörde herr andre vice talmanen erinra om de yttranden, som i ett föregående fall fällts från olika håll och som ovillkorligen framkalla den föreställningen, att vad som nu här idag kan komma att beslutas av riksdagen läser komma att åberopas för framtiden såsom i viss mån bindande.

Ytterligare stegrades mina farhågor, då jag hörde herr Westman tala om att staten hade ett visst ansvar, emedan ifrågavarande penninginrättningar fått kalla sig för sparbanker. Vart skall det leda, mina herrar, ifall en ofullkomlighet i statens lagstiftning skall anses föranleda ett inskridande med hjälp åt dem, som därigenom bli lidande? Det skulle komma att föra mycket långt på mycket olika områden, ifall staten anses betalningskyldig, när statens lagstiftning är vanmäktig att hindra övergrepp av det ena eller andra slaget eller missbruk av ett eller annat slag.

På dessa skäl, vilka jag icke anser tidpunkten lämplig att närmare utveckla, är jag för min del böjd att under nuvarande omständigheter, då jag icke vill öka det redan mycket stora antalet yrkanden, förena mig med det minst långt gående yrkande, som här framställts, vilket, om jag icke misstar mig, är herr Hellbergs.

Herr Rosén: Herr talman! Med anledning av den siste ärade talarens yttrande angående antagandet, att staten skulle ha skyldighet att här inskrida, vill jag säga ett par ord.

Då jag för min del kommer att rösta för utskottets förslag sker det därför, och uteslutande därför, att jag anser, att staten har en moralisk förpliktelse att hjälpa insättarna. Herr finansministern talade i dag om de »kommunala förtroendemän», som icke iakttagit tillbörlig försiktighet. Jag förstår icke detta yttrande, då det är statens organ, länsstyrelserna och överståthållarämbetet, som tillsatt representeranter för det allmänna med uppgift att övervaka dessa företag, vilka icke blott ha försäkrat, att ingen fara förelåg, utan också försäkrat, att folk med fullt förtroende kunde vända sig till de allmänna sparbankerna.

Jag vill erinra om, att statsrevisorerna redan år 1922 i sin berättelse framhöllo, att över ett femtiotal allmänna ombud i sparbankerna i landet voro tjänstemän hos länsstyrelserna. Man kunde då icke närmare gå in på saken och utveckla den, men var och en borde kunna förstå, i varje fall borde åtminstone länsstyrelserna ha förstått det, att det måste ligga någonting bakom ett sådant påpekande. Det föranledde emellertid ingen som helst åtgärd, såvitt jag vet, från någon som helst länsstyrelse eller annan myndighet. År 1925 gjordes ett förnyat påpekande i samma sak, varvid framhölls, att ett synnerligen stort antal av länsstyrelsernas tjänstemän anlitas såsom ombud i sparbankerna, men såvitt jag vet föranledde icke heller detta någon som helst åtgärd. Det har fått gå som förut.

Det är på denna grund, herr talman, som jag anser, att staten nu har en moralisk förpliktelse att åtminstone till någon del skydda insättarna.

Det är dyrt att hålla sig med ämbets- och tjänstemän, som icke göra sin skyldighet vid varje tillfälle, men det kan inte hjälpas, att man får betala vad det kostar.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag blev uppkallad av herr Roséns sista yttrande. Det bör väl ändå resas en protest emot hans antydningar, att länsstyrelserna i allmänhet skulle ha utsett ombud, som icke fyllt sina plikter. Det förhållandet, att på dessa poster utsetts en rätt stor procent av länsstyrelsens egna tjänstemän, torde icke på något sätt vara anledning till att förringa värdet av kontrollen, utan tvärtom tror jag man har anledning att här konstatera, att i stort sett ha dessa plikter uppfyllts på ett mycket samvetsgrant och noggrant sätt. Det är sannerligen icke lätt att få personer, som vilja åtaga sig dessa uppgifter. Arbetet betalas nämligen mycket dåligt enligt gällande bestämmelser. Man kan icke förmå privata personer, som besitta nödig kompetens, att åtaga sig dessa uppdrag, även om man söker efter dem — det är för övrigt på många områden, där det gäller att fylla allmänna uppgifter, som det är omöjligt för länsstyrelserna att spåra upp personer, som äro kompetenta.

Jag vill icke på något sätt stryka över det faktum — eller på något sätt försöka komma med något försvar — att här brustit åtskilligt i fråga om kontrollen från vissa allmänna ombuds sida. Jag behöver ju inte här gå in på några detaljer, ty var och en förstår ju ändå till fullo vad som åsyftas; kontrollen har skötts på ett sådant sätt i vissa hänseenden åtminstone, att man måste beteckna vad som skett som rent svikligt förfarande, åtminstone får man ett starkt intryck att så är förhållandet. Att detta händelsevis kommit att gälla personer, som stå i tjänst hos överståthållarämbetet eller hos länsstyrelser, är mycket beklagligt. Men man kan icke undvika, att det även från detta håll kan komma personer, som måhända taga saker och ting med mindre allvar än vad de borde göra. Men i allmänhet och i stort sett tror jag det är oriktigt att beteckna kontrollen som en mindre tillfredsställande kontroll, därför att tjänstemän från länsstyrelserna ha blivit använda som kontrollanter.

Eftersom jag nu ändå fått ordet, skall jag också be att här få understryka

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

ett par omständigheter beträffande den typ av sparbanker, som vi här ha att göra med. Det torde kanske ändå behöva erinras om, huru denna bank tillkom, och huru hela dess utveckling gestaltat sig. Det fanns ju egentligen icke något behov av denna bank vid dess tillkomst, utan den uppkonstruerades i syfte att konkurrera med de banker, som redan funnos. Det har också under tidernas lopp uttalats mycket misstroende mot denna banks verksamhet. Ett sådant misstroende har, enligt uppgifter i pressen, kommit till uttryck bland annat på det sättet, att hushållningssällskapen i såväl Uppsala, Stockholms som Södermanlands län ha vägrat att utse huvudmän i dessa bankers styrelser, ett faktum, som väl borde ha fäst allmänhetens uppmärksamhet på, att det knappast stod riktigt rätt till, och att det fanns anledning att med stor försiktighet anlita dessa banker.

Jag är till fullo villig att här beklaga, att en hel mängd människor — ty detta är naturligtvis förhållandet — av ren godtrogenhet ha anlitat banken, och givetvis kan det finnas anledning från statens sida att bisträcka dessa. Men jag vill på samma gång betona, att när man här försöker att vältra över skulden kanske till största delen, såsom herr Rosén syftade till i sitt anförande, på de allmänna ombuden, så är detta oriktigt. Ty det ankommer väl i första hand på huvudmännen, styrelserna och de ordinarie revisorerna att vaka över, att de uppdrag, som de äro satta att sköta, också skötas på ett tillfredsställande sätt. Det kan icke här vara rimligt att lägga den största skulden på allmänna ombuden, utan skulden skall läggas på dem, som dagligen handhaft dessa bankers verksamhet.

Det kunde vara åtskilligt att tillägga, men allting är ju så genomdebatterat i denna fråga, att det icke tjänar mycket till att draga fram argumenten ånyo. När det nu gäller att träffa ett avgörande i själva sakfrågan, vill jag förklara, att jag under hela den tid, som dessa frågor varit uppe till diskussion, egentligen ställt mig på den ståndpunkten, att man borde ha haft något mera tid till sitt förfogande för att överväga dessa förhållanden, varigenom man måhända kommit fram till ett rättvisare förslag än som varit möjligt på den korta tid, som stått till buds. Därför vill jag icke heller här sticka under stol med, att jag i mångt och mycket sympatiserar med det uttalande, som gjorts av herr Hellberg. Men i sakens nuvarande läge skall jag ändå tillåta mig, herr talman, att instämma i det yrkande, som gjorts till förmån för det förslag, som är framställt i den av herr Gustafsson m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Boberg, Thelin, Forssberg* och *Johan Peter Johansson*.

Herr Cederborg: Herr talman! De senaste anförandena, och kanske mest det sista anförandet, äro såvitt jag förstår ägnade att i någon mån förvåna. Här har förts en diskussion i kammaren under åtskilliga timmar, varunder oupphörligt understrukits de farhågor, som redan funnos uttalade i den kungl. propositionen och som i utskottets betänkande och i de många därvid fogade reservationerna framförts och som innebära, att man här kunde riskera att hjälpa i sådana fall, där man icke borde hjälpa, och att hjälpa utan att ha den behöfliga utredningen till underlag. Detta har alltså blivit ytterligare understrukt av snart sagt varenda en av de talare, som haft ordet, och det har gått genom deras anföranden en suck av stilla vemod: varför kunna vi inte få fundera på saken ännu någon tid?

Detta har även tagit sig det karakteristiska uttrycket, att det gjorts modifikationerna beträffande än den ena och än den andra gruppen av dem, som skulle komma i åtnjutande av hjälp. Särskilt ha vi i det avseendet att fästa oss vid det yrkande, som av herr Westman gjorts beträffande de juridiska personerna.

Vidare yttrade herr Rosén, att vad som förmår honom att ändå ansluta sig till ett förslag om ett positivt avgörande nu, är den omständigheten, att han anser, att staten har en moralisk skyldighet att bistå de personliga insättarna. Ja, det må vara riktigt, att en sådan skyldighet föreligger i viss mån. Men det föreligger dock ingen skyldighet att hjälpa alla utan kritisk granskning, och utan granskning av huruvida de verkligen äro befogade till understöd eller icke. Och samma betänkligheter som i det avseendet möta i fråga om de juridiska personerna, möta i många, många fall beträffande de övriga insättarna.

Av herrar Hellberg och Fehr har det visats, att om man gör de begränsningar, som innefattas i herr Hellbergs yrkande, skulle knappast utredningen bli alltför svår. Det är vidare klart av herr Hellbergs yttrande, att de kategorier, som verkligen kunna behöva hjälp, omedelbart få den, och att de övriga tillförsäkras en förvissning, att alla, beträffande vilka det verkligen finns moraliskt fog för att de skola få hjälp, också få den, om än med något uppskov. Är det då rimligt, att riksdagen skall taga saken i det outredda skick, vari den nu föreligger? Vartenda anförande, som här hållits, vare sig till förmån för utskottsförslaget eller Kungl. Maj:ts proposition eller de olika reservationerna, har givit ett intryck av att talarna gått på spikar. Premisser och slutsatser stå alls icke i överensstämmelse med varandra, men förr eller senare har i talet inträffat en vändning, som i de flesta fall baserats på vad herr andre vice talmannen yttrade om att snar hjälp är dubbel hjälp.

Ja, snar hjälp är dubbel hjälp. Det är ovillkorligen en sak att taga fasta på, och den kan vara värd att gå in för, om nämligen vad som åsidosättes med den snara hjälpen är *formella* hänsyn. Men om man åsidosätter materiella hänsyn, och om man med denna snara hjälp riskerar att stjälpa långt större värden på andra områden och för framtiden än dem man för ögonblicket hjälper, tror jag icke det är vare sig klokt eller rätt att gå den vägen utan då säger jag, att då är den gamla satsen fortfarande giltig, att i tvivelaktiga fall skall man icke handla, utan man skall vänta och utreda.

Jag tror att debatten i dag visat, att här stå verkligen ganska stora värden för framtiden på spel. Här kommer riksdagen den ena gången efter den andra, med den älskliga vana, som vi ha att falla tillbaka på varandras tidigare yttranden, att få uppliva minnena av yttrandena under denna debatt, och det blir icke lätt att sedan få konsekvens i handlingssättet från riksdagens sida — det blir i varje fall alldeles givet svårare än det hittills har varit.

Då efter min uppfattning det av herr Hellberg först framställda förslaget är ägnat att ge omedelbar hjälp i de fall, där det icke råder tvivel om att hjälp behövs och icke missbruk föreligger, då det ger övriga intresserade utsikt att inom rimlig tid och efter vederbörlig prövning få — så att säga med en förhandsanvisning från riksdagen — löfte om att deras sak skall bli prövad och att hjälp skall lämnas i den utsträckning, som rimligen och lämpligen bör ske, kan jag icke se annat än att det klokaste är att för ögonblicket stanna vid herr Hellbergs linje, och jag ber, herr talman, att få förena mig i yrkandet om bifall till hans förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att framställas först särskilt angående utskottets i nu ifrågavarande utlåtande gjorda hemställan utom i vad den avsåge motionen II: 453 samt därefter särskilt beträffande utskottets hemställan rörande sagda motion.

I fråga om utskottets hemställan utom beträffande motionen II: 453, fortsatte herr talmannen, hade förekommit följande yrkanden:

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas;

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

2:o), av herr *Westman*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i utskottets motivering, att det stycke, som å sid. 18 sista raden i det tryckta utlåtandet började med orden »Vad härutinnan först angår» och å nästa sida slutade med »betydelse ur kostnadssynpunkt», utbyttes mot ett uttalande av följande lydelse: »Vad härutinnan först angår frågan om ersättning för insättningar av *juridiska personer* har utskottet icke kunnat undgå att finna de skäl, som tala för bistånd åt enskilda insättare, vara i viss mån giltiga även beträffande ett antal juridiska personer. Utskottet finner sig icke kunna generellt underkänna de skäl, som motionsvis framförts till stöd för ersättning beträffande insättningar gjorda av sjuk- och begravningskassor, s. k. skattekassor, vissa sammanslutningar med huvudsakligen socialt eller välgörande syfte o. s. v. Ehuru kommuner i avsevärd mån kunna hänvisas att erhålla hjälp skatteutjämningsvägen, torde möjligen i ett eller annat fall behjärtansvärda skäl föreligga för statsunderstöd i här ifrågasatt ordning. Under sådana förhållanden och då stora svårigheter föreligga att i fråga om juridiska personer fastställa generella regler, böra juridiska personer ifrågakomma till understöd i den omfattning, som Kungl. Maj:t med hänsyn till sociala synpunkter och ersättningens betydelse för vederbörandes ekonomi efter prövning i varje fall bestämmer.»;

3:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande delar av den av herr *Gustafsson* i Stensholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen;

4:o), av herr *Dahl*, att sistnämnda förslag skulle antagas med den ändring i motiveringen, att den del därav, som å sid. 26 i det tryckta utlåtandet började med orden »I övrigt ansluter sig utskottet» och slutade med »statsunderstödet avvägning till andra insättare», ersattes med följande: »I övrigt ansluter sig utskottet i huvudsak till de av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningarna med avseende å statligt understöd till sparbankernas insättare. I fråga om understöd åt juridiska personer finner utskottet, att de sociala hänsyn, som tala för bistånd åt enskilda insättare, icke i allmänhet äga giltighet beträffande juridiska personer. Emellertid kunna antagas fall, då vissa sammanslutningar med socialt syfte skäligen böra komma i åtnjutande av motsvarande stöd som beviljas enskilda insättare. Endast i sålunda antydd omfattning bör understöd utsträckas till juridiska personer, efter prövning, som det torde ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa.»;

5:o) att det förslag skulle antagas, som innehölles i motsvarande delar av herr *C. E. Svenssons* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation;

6:o), av herr *Winberg*, att riksdagen skulle medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 17 miljoner kronor i av svenska staten utgivna $4\frac{1}{2}$ procent obligationer, att i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen II: 458 angivna grunder användas för beredande av stöd åt insättare i vissa sparbanker; samt

7:o), av herr *Hellberg*, a) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förvarande proposition, i vad densamma nu vore föremål för prövning, samt de i ämnet väckta motionerna skulle medgiva, att såsom särskild garantifond åt Aktiebolaget Kreditkassan av år 1922 finge genom riksgäldskontoret tillhandahållas bolaget ett belopp av 11 miljoner kronor i av svenska staten utgivna $4\frac{1}{2}$ procent obligationer, varav tills vidare finge användas det belopp, som vore erforderligt för att bereda den av utskottet föreslagna ersättningen åt de insättare i här förevarande sparbanker, vilka enligt utskottets förslag skulle erhålla full ersättning, ävensom för de åtgärder med avseende å avvecklingen av samma sparbankers verksamhet, som, i enlighet med vad utskottet på denna punkt anför, kunde ifrågakomma, b) att riksdagen måtte, med avslag i övrigt å samt-

liga föreliggande förslag, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville upptaga ärendet till förnyad omprövning samt på grund av en mera ingående utredning till nästa års riksdag framlägga ett efter billighetens och humanitetens krav avvägt nytt förslag till statsunderstöd åt insättare i de allmänna sparbanker, vilka nu visat sig icke kunna fullgöra sina skyldigheter.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden samt förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Möller begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i nu ifrågavarande delar av herr Gustafssons i Stensholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Herr Möller äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr talmannen vart och ett av de ovan under 2:o) och 4:o)—7:o) återgivna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i nu förevarande delar av herr C. E. Svenssons m. fl. vid utlåtandet fogade reservation.

Herr Hellberg begärde likväl votering om innehållet av denna kontraposition, på grund varav herr talmannen upprepade vart och ett av de ovan under 2:o), 4:o), 6:o) och 7:o) upptagna yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den andra förvoteringen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras uppfattning, som ville till kontraposition därvid antaga bifall till herr Hellbergs yrkande.

Herr Westman äskade emellertid votering om sistnämnda kontrapositions innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den tredje förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i den votering, som kommer att anställas för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen om förevarande delar av bankoutskottets utlåtande nr 42, antager bifall till herr Hellbergs yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr Westmans yrkande i frågan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 60;

Nej — 75.

Därefter uppsattes, upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående förevarande delar av bankoutskottets utlåtande nr 42 antager godkännande av det förslag, som innehålles i motsvarande delar av herr C. E. Svenssons m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits bifall till herr Westmans under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Sedermåra uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en omröstningsproposition, så lydande:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående förevarande delar av bankoutskottets utlåtande nr 42 antager godkännande av det förslag, som innefattas i motsvarande delar av den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr Westmans under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan ifrågavarande voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition med följande avfattning:

Den, som bifaller vad bankoutskottet i sitt utlåtande nr 42 hemställt utom beträffande motionen II: 453, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande delar av den av herr Gustafsson i Stensholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan berörda voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar

av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 52.

Angående utskottets hemställan i vad den avsåge motionen II: 453, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till samma hemställan, dels ock, av herr *Clemedtson*, att riksdagen skulle besluta, att för utfående av statsbidrag varje insättare med innestående minst 1,000 kronor skulle, på sätt i motionen II: 453 angäves, styrka att han uppfyllt sin skatteplikt och deklarationsplikten för senaste kalenderår.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr statsrådet *Vult von Steyern* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 237, angående beräknade kostnader för vanförestalt i Härnösand.

Den kungl. propositionen föredrogs och hänvisades till statsutskottet.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till Konungen angående den efter krisåren tillämpade allmänna lönepolitikens inverkan på jordbrukets ekonomi m. m.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl., allt i vad rör jordbruksärenden;

nr 170, i anledning av väckt motion angående statsanslag för premiering av välskötta mindre skogsbruk;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 26 januari 1894 (nr 17) angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 173, angående reglering av utgifterna för kapitalökning för budgetåret 1929/1930 i vad angår jordbruksärenden; samt

*Ang.
beredande av
stöd åt in-
sättare i
vissa spar-
banker.
(Forts.)*

nr 174, i anledning av väckta motioner om räntefrihet under viss tid för lån från täckdikningslånefonden.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statistiska centralbyrån för budgetåret 1929/1930 m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 113, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för uppförande för telegrafverkets räkning av en stationsbyggnad i Malmö m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens åren 1925, 1926 och 1928 fattade beslut, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av väckt motion angående ändrad fridlysningstid för ripa inom Karesuando socken;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en del av lägenheten Rya Nabbe i Göteborg; och

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.24 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 15 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *Johansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 238, angående vissa Aktiebolaget Jordbrukarbanken berörande frågor.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om vissa reformer beträffande riksdagens arbetsformer.

Om reformering av riksdagens arbetsformer.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna i första kammaren nr 1 av herr *Roos*, nr 14 av herr *K. J. Ekman* och nr 234 av herr *Thulin* samt motionen i andra kammaren nr 352 av herr *Osberg*.

I motionen I:1 hade herr *Roos* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag beträffande upphävande av bestämmelserna om tillfälliga utskott och dessas ersättande med nya ständiga utskott, angående ärendenas fördelning mellan utskotten och angående de övriga åtgärder, vilka i sammanhang därmed kunde anses böra vidtagas.

I motionen I:14 hade herr *K. J. Ekman* hemställt, att riksdagen ville besluta att, såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling, antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 47 riksdagsordningen:

1. Därest ständigt utskott — — — taga del.

2. Är fråga, som tillhör tillfälligt utskotts behandling, väckt i bägge kamrarna, må de tillfälliga utskott, till vilka frågan hänskjutits, kunna överenskomma, att densamma skall överlämnas till behandling av sammansatt tillfälligt utskott, bestående av ledamöter, som vartdera utskottet, till lika antal, inom sig utser. Sålunda sammansatt utskott äger att till kamrarna avgiva utlåtande på enahanda sätt som i 1 mom. om sammansatt ständigt utskott är sagt.

I motionen I:234 hade herr *Thulin* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av en utredning, huruvida icke sådana förändringar låte sig genomföras i fråga om riksdagsutskottens organisation, att större överskådlighet, enhetlighet och sammanhang i handläggningen av ärendena och enkannerligen av budgetärenden åstadkommes, ävensom om framläggande för riksdagen av erforderliga grundlagsändringar.

I motionen II:352 hade herr *Osberg* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående omorganisation av riksdagens arbetsformer i riktning, som uti motionen angivits, och för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att 1) motionen I:1,

Första kammarens protokoll 1929. Nr 29.

Om refo-
rmering av
riksdagens
arbetsformer.
(Forts.)

- 2) motionen I: 14,
  - 3) motionen I: 234,
  - 4) motionen II: 352
- icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *David Bergström, Thulin, G. W. Hansson, Hellberg, Åkerberg, Engberg* och *Olsson* i Mora, vilka yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen ville, i anledning av motionerna I: 1, 14 och 234 samt II: 352, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av en ingående utredning beträffande de åtgärder, som borde vidtagas för vinnande av större effektivitet och planmässighet i riksdagsarbetet samt främjande av en sund utveckling av riksdagens arbetsformer, ävensom om framläggande för riksdagen av de förslag till ändring av bestämmelserna om riksdagens arbetsformer, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr Thulin: Herr talman, mina herrar! Till kammarens behandling föreligga några motioner, som avse en förbättrad ordning i fråga om riksdagens arbetsformer. Dessa motioner behandla flera skiftande ämnen. En av dem, av herr Roos i denna kammare, har tagit sikte på frågan om de tillfälliga utskottet, en annan motion, som jag har väckt, har tagit sikte på frågan om riksdagsutskottens organisation och särskilt frågan om behandlingen av budgetärenden. Slutligen har herr Osberg väckt en motion, som är den vidsträcktaste till sin innebörd och som avser utredning angående omorganisation av riksdagens arbetsformer i sådan riktning, som i motionen angives. Samtliga motioner avse sålunda ändringar i olika avseenden i fråga om riksdagsarbetet.

Den första fråga, som reser sig vid behandlingen av dessa motioner, är, om det verkligen kan anses föreligga ett behov av en omorganisation av riksdagsarbetet. I det hänseendet tillåter jag mig framhålla, att utskottet för sin del vitsordat ett sådant behov. Utskottet säger, att det inom riksdagen torde råda en bestämd mening, att i vissa hänseenden riksdagsarbetet behöver omorganiseras. Jag tror också man kan säga, att erfarenheten vitsordat behovet av en omorganisation av riksdagsarbetet. Vi kunna ta ett exempel på detta just ifrån innevarande riksdag, ett exempel, som för kammarens ledamöter torde ådagalägga, hur verkligt behövt det är, att någonting göres för att få ett bättre arbetssätt.

Början på denna riksdag var ju ur arbetssynpunkt synnerligen lovande. Det såg ju ut, som om riksdagens arbete ledigt skulle kunna slutföras till pingst, men dessa förhoppningar ha i fortsättningen svikits. Det har under den senare delen av riksdagen uppkommit en synnerligen kraftig arbetsbelastning, och det medför en förskjutning av tiden för riksdagens avslutande på sådant sätt, att jag tror det inte vara för djärvt att göra gällande, att denna riksdag sannolikt kommer att sluta senare än den förra riksdagen.

Som ett exempel på de oordnade arbetsförhållandena i riksdagen kan man ta vad som har förekommit under de två senaste sammanträdena, onsdagen den 8 maj och lördagen den 11 maj. Onsdagen den 8 maj avslöts förmiddagssammanträdet klockan 12.15 à 12.30 efter knappt halvannan timmes arbete. Lördagen den 11 maj arbetade denna kammare från kl. 11 förmiddagen till 5 eftermiddagen och från kl. 8 på kvällen till närmare $\frac{1}{2}$ 2 på natten med det givna resultatet, det resultat, som alltid visar sig, när förhandlingarna dragas ut på det sättet, att i en votering, som företogs mellan 12 och $\frac{1}{2}$ 1, var det endast 48 deltagare i omröstningen, inklusive dem, som avstodo från att rösta.

Det är ju givet, att ett sådant arbetssätt inte är tillfredsställande. Jag skall komma in på den saken ytterligare sedan. Vidare är att märka vid denna riksdag, att propositionerna fortfara att strömma in. Så sent som i dag avlämnas

des före middagsrasten en proposition, och nyss, innan jag fick ordet, avlämnades ytterligare en. Samma historia, som förekommit vid denna riksdag, har, som varje ledamot i kammaren väl känner till, visat sig vid så gott som varje riksdag. Om det inte är precis på samma sätt i fråga om tiden för propositionernas avlämnande, framträder åtminstone i varje fall denna utdragning av riksdagarna mot slutet och denna oerhörda belastning under maj och juni månader. Det har talats mycket om detta man och man emellan, och det har inte minst från talmansplatsen under vår föregående talmans tid många gånger talats om dessa otillfredsställande förhållanden. Det har lämnats än det ena och är det andra receptet på vad som skulle göras och hur man skulle förhålla sig, men det har aldrig blivit någon bättring.

Om man försöker tränga fram till orsakerna till detta otillfredsställande tillstånd, så tror jag, att man måste komma fram till att den väsentliga orsaken ligger i de gammalmodiga arbetsformerna. Dessa arbetsformer äro nämligen i huvudsak, bortsett från några mindre jämkningar, desamma som då vår nuvarande författning tillkom. Det synes efter min mening vara mycket förklarligt, om denna för äldre förhållanden inrättade riksdagsorganisation blivit av den starkt ökade arbetsbördan så hårt påfrestad, att en fullt tillfredsställande handläggning av ärendena numera inte kan uppnås. Jag kan visserligen inte underlåta att i detta sammanhang framhålla, att det måste anses vara storartat av den svenska riksdagen att på den relativt korta tid, som står till dess förfogande, och med dessa av mig påpekade ålderdomliga arbetsformer ändå kunna uträtta ett arbete av den omfattning, som förekommer och har förekommit under det senaste 20-talet år. Men jag tror också, att var och en måste erkänna, att det arbete, som presteras, kunde blivit åtskilligt bättre, därest man hade haft en mera tillfredsställande organisation av våra arbetsformer.

I vilka avseenden ha nu brister framträtt? Ja, herr talman, jag skulle vilja framhålla, att dessa brister gjort sig gällande i olika avseenden. Jag skall särskilt peka på fyra olika avseenden, där enligt mitt förmenande avsevärda brister framträtt i riksdagsarbetets organisation. Den första bristen skulle jag kunna rubricera som den ojämna fördelningen av arbetsbördan. Det är ju ett sedan årtionden överklagat förhållande, att under det i början av riksdagen arbetet i allmänhet är av ringa omfattning, så hopas under senare delen av riksdagen ärendena i kamrarna och utskotten. Det har allmänt påtalats, att det då inte är möjligt för den enskilde riksdagsmannen, som inte deltagit i ärendenas förberedande handläggning, att studera sig in i de framställda förslagen. Anhopningen av ärenden under den senare delen av riksdagen har också fört med sig en förlängning av riksdagstiden in i juni månad. Att märka är således, att under det senaste decenniet har ingen riksdag avslutats förrän omkring medio av juni månad; den senaste riksdagen avslutades den 8 juni. Denna förskjutning i riksdagsarbetet har i sin tur medfört, att många riksdagsmän få stanna kvar till men för dem själva, enär de på grund av sitt näringsfång ha intressen att bevaka i hemorten.

Jag anser för min del, att det måste undersökas, huru riksdagsarbetet skall kunna så vitt möjligt mera jämnt fördelas under riksdagstiden. I detta hänseende ha en del olika medel blivit föreslagna och prövade. Det har föreslagits, att propositions- och motionstiderna skulle förkortas, och det har jämväl fattats beslut i detta avseende. Det har företagits en inskränkning under det senaste decenniet av arbetsplena under riksdagens första månader eller påbörjande av dessa arbetsplena vid en senare tidpunkt på dagen i syfte att möjliggöra utskottssammanträden under förmiddagarna. Det har också vid två olika tidpunkter föreslagits en utökning av utskottens antal. Men trots de åtgärder, som ha vidtagits, ha icke några tillfredsställande förhållanden ernåtts. Man har föreslagit såsom botemedel en ytterligare utökning av utskottens antal för att

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

få en jämnare fördelning av arbetsbördan. Man har också föreslagit, att det skulle anordnas en höstsession. Man har slutligen ifrågasatt, huruvida det inte skulle kunna vara möjligt att vidtaga en sådan anordning, att åtminstone vissa propositioner skulle kunna uppskjutas till behandling vid riksdagen efter den, då propositionen avlämnats.

I vad mån man nu kan komma någonstädes på de föreslagna vägarna, det är, som jag strax skall utveckla, ganska svårt att finna vid en prövning under en löpande riksdag. För min del skulle jag vilja framhålla, att en bidragande orsak till den ytterst ojämna arbetsbelastningen under riksdagen torde få sökas däri, att gällande bestämmelser inte möjliggöra en mera konstant ledning till befordrande av planmässighet, vare sig i fråga om utskottsarbetet eller i fråga om arbetet i kamrarna. Utskotten arbeta självständigt i förhållande till varandra och utan kommunikation sinsemellan i fråga om avgivande av betänkanden, något som ganska ofta föranleder, att vissa plenidagar bli orimligt belastade av ärenden, stora och viktiga ärenden, under det att andra plenidagar endast ett fåtal ärenden föreligger till behandling. Ett typiskt exempel på denna bristande organisation har jag ju redan erinrat om i förhållandena under de två senaste plena. Denna omständighet, att vissa dagar ärendena svämma över alla bräddar, för med sig, att ärendenas behandling i kamrarna blir mycket lidande genom den naturliga uttröttnings, som de långa arbetsplena framkalla hos riksdagsmännen. Det synes verkligen vara på tiden att riksdagsmännen, såsom herr Bergman gjorde vid plenum i lördags, kräva fastställande av en maximalarbetsdag av exempelvis 10 timmar; de böra icke tvingas att långt frampå morgontimmarna hålla på med arbetet här i kamrarna. Min uppfattning är den, att, om det funnes en mera konstant ledning från riksdagens egen sida i fråga om utskottsarbetets planerande i stort och därmed möjlighet till ett samförstånd mellan utskotten i fråga om tidpunkterna för avlämnande av betänkanden, otvivelaktigt mycket skulle vinnas.

Jag är givetvis inte blind för att det är ganska stora svårigheter att finna någon lämplig anordning för tillgodoseende av detta syfte. Det är ju klart, att det är svårt att säga, när utskotten hinna bli färdiga med sina olika ärenden. Men det bör i alla fall verkligen undersökas, om det inte skulle kunna vara möjligt att få något slags arbetsledande organisation inom riksdagen, som redan från riksdagens början i stort kunde planera arbetet, som gjorde klart för sig arbetsbelastningen inom olika utskott, som gjorde klart för sig, när betänkanden och propositioner vore att införfärdiga och som kunde ordna någon så att säga tidtabell, åtminstone en provisorisk sådan, över arbetet, så att man kunde få någon ordning däri. För närvarande är det ju så, att man i allmänhet först vid riksdagens slut eller kanske rättare under riksdagens sista månader vaknar upp, och då förfasar man sig över den nuvarande otillfredsställande ordningen.

En annan anledning till den ojämna arbetsbelastningen torde utan tvivel vara att söka i den nuvarande utskottsorganisationen. Oaktat utskottens antal ökats och olika grupper av ärenden avlyfts från de tyngst arbetsbelastade utskotten vid två olika tillfällen, råder allt fortfarande det förhållandet, att vissa utskott på grund av sin stora arbetsbörda inte hinna att bli färdiga förrän tidigast i slutet av maj eller början av juni. Jag håller emellertid för troligt, att det inte kan vara lämpligt att alltför mycket utöka riksdagsutskottens antal. Jag måste för min del anse, att detta är en åtgärd, som inte skall tillgripas förrän i sista hand, då andra utvägar att få en bättre organisation av riksdagsarbetet visat sig vara stängda.

En annan brist i avseende på riksdagsarbetet, en mycket påtalad brist, är den bristande planmässigheten i budgetarbetet. Det brister både i fråga om överskådligheten och i fråga om planmässigheten därvidlag. Visserligen är

numera grundvalen för riksdagens budgetarbete en fullständig finansplan, som Kungl. Maj:t framlagt genom statsverkspropositionen, men denna finansplan splittras genast genom budgetfrågornas handläggning av ett flertal självständiga utskott och genom dessa frågors successiva behandling i kamrar och utskott. Svårigheter uppstå därigenom såväl för de budgetberedande utskotten som för riksdagens ledamöter. Vilka svårigheter som uppstå för de budgetberedande utskotten, skall jag inte närmare gå in på, de ligga ju så nära till hands, jag vill blott och bart understryka, att ovissheten i avseende på budgetbehandlingen är alldeles särskilt framträdande för de riksdagsmän, som inte ha möjlighet att medverka på det förberedande stadiet av budgetarbetet, men som på grund av sin ställning som riksdagsmän skola deltaga i dessa frågors avgörande i kamrarna.

Numera torde det vara nästan omöjligt för den enskilde riksdagsmannen att i detalj följa statsregleringsverksamhetens fortgång och att på varje punkt av riksdagsarbetet äga den översikt över den finansiella ställningen, som mången gång kan vara av stor betydelse för bedömande av de föreliggande detaljfrågorna. Därigenom är det klart, att den fria och självständiga prövningen av frågorna försvåras. Jämväl är sättet för budgetfrågornas behandling vid statsregleringens avslutande förenat med åtskilliga brister, som gång efter annan ha påtalats.

Efter min mening böra allvarliga ansträngningar göras för att åstadkomma en förbättring av riksdagens budgetbehandling i riktning mot ökad planmässighet och överskådlighet. Härvid torde i främsta rummet böra tillses, att så långt sig göra låter med hänsyn till förefintliga uppfattningar inom riksdagen och de olägenheter neutraliseras, vilka stå i samband med splittringen i den förberedande behandlingen och den successiva behandlingsordningen av ärendena här i riksdagen. Att något måste göras, är klart; detta har gång efter annan understrukits vid behandlingen av dessa frågor i riksdagen, såväl från konstitutionsutskottets sida som ock från många av denna kammars ledamöters sida och dessutom även från andra kammars sida. Men man är inte ense om, hur långt man skall gå med avseende på en reformering av riksdagens budgetbehandling. Vid 1915 års riksdag framlade konstitutionsutskottet ett förslag, som inom första kammaren ansågs icke innehålla tillräckligt tydliga direktiv och därför av första kammaren avslogs. Vid 1922 års riksdag kom konstitutionsutskottet igen med ett utlåtande, däri det gavs ganska bestämda direktiv om, huru man ansåg, att budgetbehandlingen borde utformas. Då avslog första kammaren detta utlåtande på grund av att det innehöll direktiv. År 1928 framlades från konstitutionsutskottets sida ett utlåtande, som inte innehöll några direktiv. Då avslogs det på grund därav, att det icke innehöll direktiv. Jag undrar, om inte kammarens ledamöter snart ha tröttnat på denna karusell, och jag undrar, om inte kammarens ledamöter snart skulle kunna vara mogna för att gå med på en förutsättningslös utredning, den enda form av utredning, som enligt mitt förmenande är möjlig i detta ärende.

Man har vidare såsom en brist i riksdagsarbetets organisation framhållit anordningen med de tillfälliga utskotten. Det torde vara otvivelaktigt, att de tillfälliga utskotten haft stor betydelse för den svenska riksdagens arbete. Dessa utskott utgjorde på sin tid en god skola för unga riksdagsmän, då det för dem gällde att tränga in i de skiftande spörsmål, som ankomma på riksdagen, och anordningen med dessa utskott har otvivelaktigt bidragit till deras utbildning för riksdagsarbetet. Men en vändpunkt i detta avseende har passerats. Under de senaste årtiondena har de tillfälliga utskottens betydelse avtagit. Vändpunkten inträffade, kan man säga, i och med att de tillfälliga utskotten fingo rätt att utse sekreterare. Därigenom ha dessa utskotts arbete byråkratiserats. Utredningsarbetet utföres inte längre, såsom tidigare varit

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

fallet, av ledamöterna själva, utan i växande omfattning har man åstadkommit erforderliga utredningar genom remisser till ämbetsverken. Men andra omständigheter ha också bidragit till, att de tillfälliga utskotten kommit att sjunka i betydelse. Det har gjorts en bestämd tendens gällande från kammarpresidiernas sida att i allt större utsträckning remittera väckta motioner till ständigt utskott, och jämväl motionärerna i kamrarna ha understött en sådan tendens genom att giva sina framställningar sådan form, att de måste remitteras till ständigt utskott. Ett allt mindre antal ärenden har under senaste årtiondet hänskjutits till de tillfälliga utskotten. Anledningen till denna förskjutning torde i väsentlig grad vara, att motioner om utredning av ett spörsmål ansetts böra handläggas av det ständiga utskott, till vilket dessa motioner skulle höra, därest spörsmålet föreläge i utrett skick och riksdagen skulle gå att fatta definitivt beslut däri. Onekligen synas goda skäl också tala för en sådan anordning.

En ytterligare brist, som har påtalats, och som jämväl vid innevarande års riksdag föranlett en åtgärd i viss riktning, är det bristande utnyttjandet av riksdagens arbetskraft. Svårigheten att till fullo kunna utnyttja arbetskraften i riksdagen på grund av det olika antalet ledamöter i bägge kamrarna torde vara en av orsakerna till bibehållandet av de tillfälliga utskotten. Åtskilliga riksdagsmän, som eljest inte skulle fått deltaga i utskottsarbetet, ha genom de tillfälliga utskotten åtminstone i viss utsträckning beretts arbete, även om på grund av de av mig förut angivna förhållandena arbetet i de tillfälliga utskotten börjat att i ganska hög grad tryta. Det har också vid skilda tillfällen på många håll inom riksdagen framställts anspråk på, att varje ledamot av riksdagen borde kunna beredas tillfälle att deltaga i ärendenas utskottsbehandling, och man har fördenskull också gång efter annan utökat antalet suppleantplatser inom de ständiga utskotten. I vad mån ytterligare tillfällen kunna beredas riksdagsmännen att deltaga i ärendenas utskottsbehandling bör enligt min mening också göras till föremål för omprövning. Det är inte riktigt och kan inte vara riktigt, att ett icke ringa antal särskilt av andra kammarens ledamöter gå arbetslösa under största delen av riksdagen.

Det finns givetvis en hel del andra brister i avseende på riksdagsarbetets organisation, vilka inte kunna inordnas under någon av de kategorier, jag nu angivit. En av dessa brister skall jag emellertid i någon mån beröra, särskilt därför, att den under utskottsbehandlingen detta år har framförts och använts som ett argument emot, att man i år skulle göra någonting. Det har nämligen sagts, att frågan om riksdagens arbetsformer, om en lämplig organisation av riksdagsarbetet, aldrig kan lösas annat än i sammanhang med en lösning av regeringsproblemet, en lösning av spörsmålet om förhållandet mellan regering och riksdag. Man har tydligen ansett, att först i och med att det bildas en stark regering, som stöder sig på en majoritet i riksdagen, denna regering skall kunna på ett tillfredsställande sätt ordna riksdagsarbetet. Man har sagt, att så länge riksdagen behandlar regeringsförslag på sätt som sker, så att regeringsförslagen mera framträda som uppslag, på vilka riksdagen vidare broderar och i anledning av vilka riksdagen gör omfattande undersökningar, så länge är det inte möjligt att åstadkomma någon ordning i riksdagsarbetet. Ja, mina herrar, denna fråga är givetvis i och för sig mycket viktig. Den står enligt min mening i ett visst sammanhang, men icke i ett så nödvändigt sammanhang med den nu föreliggande frågan om riksdagens tekniska arbetsformer, om jag får använda det uttrycket, att dessa frågor om regeringssystemets organisation och om riksdagsarbetets organisation med nödvändighet behöva sammankopplas. Vad det nu gäller är ju att åstadkomma en god arbetsteknisk organisation av riksdagsarbetet i kamrar och utskott, sålunda åtgärder, som kunna vidtagas alldeles oberoende av den större frågan om riksdagens och

regeringens inbördes förhållande. Vare sig regeringen erhåller större inflytande på riksdagsarbetet eller ej, är det enligt min mening av stor vikt, att vi få ett bättre ordnat riksdagsarbete i fråga om behandlingen av ärendena, en bättre budgetsbehandling och utskottsbehandling.

Det har nu sagts, att en hel del förbättringar skulle kunna åstadkommas genom att det från riksdagsmännens sida visas god vilja och arbetslust alltifrån början av riksdagen. Det har givits uttryck åt en sådan uppfattning vid flera olika tillfällen, och den nuvarande statsministern gav i ett anförande i andra kammaren förlidet år ett uttryck — och ett mycket expressivt uttryck — för denna uppfattning. Han sade, att »mot riksdagens slut få alla i gång sin mun, och man ropar hur förfärligt det är, att man ej får komma härifrån utan får fortsätta natt efter natt. Men om man verkligen ville i utskotten försöka hugga tag i arbetet litet kraftigare i riksdagens början, är det min livliga övertygelse, att mycket skulle vara vunnet. Härvidlag förefinnes ett fel. Jag ber även nu, att icke herrarna i utskotten skola illa upptaga detta. Men jag tror, att jag har så mycket insikt i saken, att jag vågar säga, att man skulle kunna med åtskilliga ärenden klämma till litet kraftigare i början. Och låt utskotten, herr talman, arbeta litet mera under riksdagens början.» Det är naturligtvis alldeles riktigt, att detta är receptet. Men det gäller att få patienterna att intaga medicin efter det receptet, och jag tror inte, att det är möjligt att åstadkomma någonting sådant, att patienten skall iakttaga det receptet. Det är nämligen en brist i organisationen, som här föreligger. Man må ha hur mycket god vilja som helst, och denna goda vilja må framträda än så kraftigt hos de olika riksdagsmännen, så är det på grund av det divisionsansvar, som gör sig gällande inom riksdagen, icke sannolikt, att man på denna väg bara genom att säga, att så och så skall det göras, kommer någonstans. Betecknande är ju, att talmännen gång efter annan under de förflutna åren riktat uppmaningar till riksdagsledamöterna att sätta i gång med utskottsarbetet i god tid och att det gäller att arbeta undan, så att det inte uppstår belastning mot slutet av riksdagen. Dessa uppmaningar ha dock icke hjälpt.

Men om nu brister här föreligga, varför skall man då inte kunna vara med om en utredning? Man har från utskottets sida sagt ifrån, att man inte kan lämna några direktiv. Utskottet framhåller i sitt utlåtande, att man inte kan åstadkomma några direktiv, och någon enighet om riktlinjerna för utredning. Är det nu möjligt att åstadkomma några direktiv? Efter min mening saknas sådan möjlighet. Det är nämligen mycket vanskligt att på förhand ange direktiv för en utredning av en svår och invecklad fråga. Först genom utredningen bringas nämligen klarhet i en sådan fråga. Det föreliggande spörsmålets behandling inom riksdagen under det senaste årtiondet torde nämligen ådagalägga, att det på grund av ärendets komplicerade natur knappast är möjligt för ett riksdagsutskott, närmast då konstitutionsutskottet, att åstadkomma en grundritning för ett reformprogram under den korta tid, som står utskottet till buds. Det kan heller icke begäras, att motionärerna i ämnet skola lägga fram något förslag. Dessa motionärer kunna nämligen icke förutsättas äga tillräckligt ingående kännedom på riksdagsarbetets alla olika områden. Men även om enighet skulle kunna uppnås om några åtgärder, som enligt vederbörande utskotts och riksdagens mening skulle kunna avhjälpa bristerna i vissa hänseenden, är det ingalunda säkert, att en ur olika synpunkter tillfredsställande anordning därmed skulle kunna uppnås. Bli nämligen de direktiv, som uppdragas för utredningen, alltför snäva, få utredningsmännen, efter mitt sätt att se, alltför ringa frihet att uttänka de bäst lämpade åtgärder i olika avseenden, där klagomål med verkligt berättigande framträtt.

Det föreliggande spörsmålet är nämligen betydligt mera invecklat än man föreställer sig. Jag tror inte, att man kan lösa de här uppgifterna genom något

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om refo-
rmering av
riksdagens
arbetsformer.
(Forts.)

enkelt finurligt uttänkt medel, utan det erfordras, såvitt jag kunnat finna, fastmera olika slag av väl övervägda åtgärder för att nå fram till en lösning, och det är också möjligt att man kan komma ganska långt med användandet av jämförelsevis små medel. Efter min mening är det därför inte möjligt att uppställa några direktiv för en utredning. Utredningsarbetet bör anförtros åt parlamentariskt skolade och parlamentariskt ledande krafter. Dessa böra få en vidsträckt fullmakt att verkställa en utredning givetvis med full frihet för riksdagen att sedan ingå i bedömande, huruvida och i vad mån de linjer, som utredningsmännen kunna komma att framlägga, böra upptagas. En sådan enhetlig åsiktsbildning som den, utskottet kräver, för att man skall kunna gå att fatta beslut i den här saken, är efter min mening först möjlig, när man fått allt material på bordet.

På grund av vad jag sålunda anför, får jag, herr talman, yrka bifall till den reservation, som finnes fogad vid det föreliggande betänkandet, och som är avgiven av herr David Bergström m. fl.

I herr Thulins yttrande instämde herrar *Gustav Hansson, Åkerberg och Magnuson*.

Herr Roos: Herr talman! I den motion, som jag i förevarande fråga avgivit, har jag anförat åtskilliga exempel på den vacklande praxis, som ägt rum och äger rum i fråga om vissa frågors hänvisande till utskott. Sålunda överlämnade första kammaren år 1907 till statsutskottet motion om försäkring under fredstid av värnpliktiga, och år 1917 till samma utskott frågan om utredning rörande anskaffande av isbrytare vid Vänern. Vid bägge tillfällena överlämnade andra kammaren likalydande motioner till tillfälliga utskott. År 1916 överlämnade andra kammaren till jordbruksutskottet, men åren 1918 och 1919 till tillfälligt utskott frågor om åtgärder för jordbrukets främjande. Förslag om utredning rörande jordbrukets produktionskostnader hänvisades år 1920 till jordbruksutskottet, men åren 1921 och 1922 till tillfälligt utskott. År 1921 hänsköt första kammaren till tillfälligt utskott, men andra kammaren till jordbruksutskottet förslag om skydd för vissa sjöfåglars ägg. Frågor om skydd för skadegörelse å ungskog behandlades år 1924 av jordbruksutskottet, men åren 1927 och 1928 av tillfälligt utskott. Året 1924 behandlade tillfälligt utskott ett och jordbruksutskottet två förslag rörande rättvisare fördelning av bördorna för vägunderhållet på landet. Åtskilliga andra exempel skulle kunna lämnas, men jag vill inte upptaga tiden därmed. Orsaken till detta vacklande är utan tvivel den, att gränserna för vissa utskotts verksamhetsområde icke äro positivt bestämda. I grundlagen står endast, att frågor som icke tillhöra ständigt utskotts behandling, skola hänvisas till tillfälligt utskott, det finns sålunda en negativ men icke någon positiv begränsning av dessa utskotts verksamhetsområde. En olägenhet med de tillfälliga utskotten är vidare, att de ej få behandla ärenden i deras slutgiltigt utformade skick. Oscar Alin, som ville ha bort de tillfälliga utskotten, påpekar i ett anförande vid 1890 års riksdag, hurusom ett ständigt utskott i flera fall vore ägnat att betrygga kontinuiteten i en frågas behandling än de tillfälliga utskotten. Från ståndsriksdagarnas tid hade man haft mer än ett exempel på, att viktiga genom enskild motion väckta frågor behandlats av ekonomiutskottet, och då frågan återkommit i form av kungl. proposition, behandlats av samma utskott; av tillfälligt utskott behandlade frågor, som på samma sätt återkomme, lämnades till ständigt utskott, där det vore beroende på en ren tillfällighet, om ledamöter funnes, som varit med om frågans första utskottsbehandling. Den största olägenheten med de tillfälliga utskotten är emellertid, att i dem inte förekommer någon för bägge kamrarna gemensam

utskottsberedning. Jag skall i detta hänseende citera vad F. F. Carlson yttrade vid 1880 års riksdag: »Man hade», sade han, »hämtat stor fördel av den gemensamma överläggningen i de gemensamma utskotten, en fördel, som låge däri, att den olika erfarenhet, som funnes inom de särskilda kamrarna, gjort sig gällande icke blott i själva kamrarnas beslut utan även vid den förberedande bearbetning, den utredning av varje ärende, som föreginge i utskottet; genom den sålunda uppkomna sammanjämknings av åsikter hade vunnits en fast stödjepunkt för de båda kamrarnas överläggning och blivande beslut, som i hög grad underlättade deras arbeten». I samma fråga säger professor Heckscher i en studie om de tillfälliga utskotten: »Den förnämsta svårigheten ligger i de tillfälliga utskottens grundprincip att beredningen ej är gemensam för båda kamrarna. Ett utskottsbetänkande blir då endast ett uttryck för den ena kammarens mening i motsats till de ständiga utskottens förslag, som redan från början vila på en sammanjämkning.» Man ville med de tillfälliga utskottens inrättande sörja för tillgodogörandet vid de olika frågornas behandling av den inom riksdagen befintliga sakkunskapen. Strävanden i denna riktning ha dock endast delvis vunnit framgång. Ofta ha till ett och samma utskott överlämnats ärenden av vitt skild beskaffenhet, vilket medfört, att utskottsmedlemmarna näppeligen kunnat besitta någon sakkunskap i dem alla. Ett år hade ett tillfälligt utskott att behandla frågor om vinförsäljning, kasernbyggnader, flygsandsfält och biskopskåpor; ett annat år blevo till ett och samma utskott hänvisade motioner angående regler för bokföring, skottpengar, prostitution och uppbördsborgen. Dessa exempel, tagna ur högen, ådagalägga, att man ingalunda ernått vad man genom de tillfälliga utskotten främst velat vinna.

Riksdagen intager i samhällsmaskineriet en så viktig plats, dess arbetsuppgifter äro så krävande och omfattande, att detta arbetes praktiska ordnande blir ett riksintresse av, man kan nästan säga, första ordningen. Innan en rationell uppdelning av ärendena mellan utskotten kommer till stånd, kan man icke anse, att detta arbete är väl ordnat. Den svenska statsförvaltningen åtnjuter ett välgrundat rykte för en god och sakkunnig behandling av ärenden. Men tror någon, att en departementsbyrå, som skulle dela sina intressen mellan byggnadsfrågor, biskopskåpor och flygsandsplanteringar, skulle gått lyckligt i land med fullgörande av sina uppgifter?

Den bärande grunden för mitt förslag liksom för de yrkanden i enahanda riktning, som under de senaste 60 åren framburits inom riksdagen, har varit att inom riksdagen befintlig sakkunskap bör på bästa möjliga sätt få göra sig gällande vid ärendenas beredning inom utskotten. Detta torde icke kunna i tillräcklig omfattning äga rum utan att ärendena fördelas mellan utskotten på grund av deras inre samhörighet. Och för en god beredning är det säkerligen också viktigt, att möjlighet beredes att vid utskottsbehandlingen tillgodogöra sig erfarenheten från båda kamrarna.

Behovet av ett nyordnande av hithörande förhållanden vitsordas av årets konstitutionsutskott. Såväl inom riksdagen som inom utskottet råder, förklarar utskottet, en bestämd mening att riksdagsarbetet behöver i vissa hänseenden omorganiseras, och, tillägger utskottet, frågan om riksdagsarbetets omorganisation är förtjänt av den största uppmärksamhet. Utskottet har dock motsatt sig en begärd utredning av denna fråga, enär utskottet ej kunnat lämna några direktiv för utredningen och någon enhetligare åsiktsbildning angående riktlinjerna för frågans lösning ännu ej kommit till stånd.

I avseende på bristen på direktiv ansluter jag mig till vad Carl Swartz yttrade år 1922 och till vad herr Reuterskiöld yttrade år 1928: det är mycket bättre, att några direktiv icke äro givna, att utredningen blir fullt förutsättningslös. Skall man söka direktiv, finnas tillräckliga sådana i frågans långa

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

*Om refo-
rmering av
riksdagens
arbetsformer.*
(Forts.)

60-åriga historia, i allt vad som talats och skrivits därom i motioner, utskotts-
betänkanden, riksdagsanföranden och den vetenskapliga litteraturen. Märk-
värdigt vore väl, om icke ett tiotal eller måhända ett något högre antal av er-
farna riksdagsledamöter skulle utan någon pekpinne från konstitutionsutskot-
tet kunna utfinna, vad som lämpligen bör göras för ernående av bättre förhål-
landen i förevarande hänseende, bättre fördelning mellan utskotten av riks-
dagsärendenas beredning. Budgetbehandlingen, varom den föregående talaren
yttrade åtskilligt, är ju en ömtålig punkt, som får behandlas med den yttersta
varsamhet, men något måste göras för att icke statsutskottet skall digna under
det oerhörda arbete, som i ständigt ökat mått kräves av detta utskott.

Då enligt min mening ett allvarligt försök bör göras att få ett ytterst väl-
behövt ordnande av hithörande förhållanden, tillåter jag mig, herr talman,
att yrka bifall till den av herr David Bergström m. fl. i ärendet avgivna reser-
vationen; i annat fall, om detta yrkande icke skulle bifallas, yrkar jag bifall
till min i frågan avlätna motion.

Herr von Geijer: Herr talman! Den förste ärade talaren pekade på, att det
är en mycket gammal fråga, som här föreligger. Det är riktigt. Den har kom-
mit igen år efter år på samma sätt som en hel del andra frågor, som gå till
konstitutionsutskottet. Kanske är det den tanken, som varit vägledande, vil-
ken en gång en talare gav uttryck åt i en liknande fråga, då han framhöll, att
man, genom att ständigt låta droppen falla, kan urholka stenen. Så sent som
i fjol förelåg från samma motionär förslag i enahanda riktning som nu föreva-
rande motion innebär. Då avlog första kammaren denna hemställan, och ären-
det föll för den riksdagen. Jag tycker nu, för att till en början tala helt all-
mänt, att det ej är för mycket begärt, att när man kommer igen redan det föl-
jande året, man borde kunna peka på några nya omständigheter, som skola
kunna föranleda till, att riksdagen ändrar ett beslut.

Jag skall emellertid, herr talman, söka att på några punkter följa den för-
ste ärade talaren. På alla kan jag ej göra det, ty strängt taget talade han om
allting, och den, som söker bevisa för mycket, bevisar ingenting, och den, som
talar om allting, kanske ej talar om någonting. Det var absolut för mycket,
för att man skulle kunna följa honom. Om jag fattade honom rätt, var hans
kritik mot de nuvarande förhållandena egentligen dels den, att riksdagstiden
hade på senare tider alltför mycket förlängts, och dels framför allt, att arbets-
bördan blivit sådan, att mot slutet av riksdagen ärendena hopades till överan-
strängning, medan man under den första tiden hade jämförelsevis lindrigt med
arbete. Ja, det är ett olyckligt förhållande, det medger jag visst, men jag
undrar egentligen, om man på det sättet, som den ärade motionären har fram-
ställt detta, kommer ifrån saken. Han var själv inne på en av orsakerna, näm-
ligen den, som man här väl ändå har att söka hos riksdagsmännen själva. Un-
der första tiden kan det ej hjälpas, att här slösas med tiden, och att först när
riksdagen har gått en tid arbetet tages upp på allvar. Uppskov och ledig-
heter begäras och beviljas i rikligt mått. Det är dock icke sagt, att ej vissa
saker därvidlag skulle kunna göras.

Den ärade talaren visade på, att propositionerna strömmade in, som han sa-
de, ända in i det sista. I dag skulle det ha kommit två. Ja, det är ju möj-
ligt, att man skulle kunna tänka sig, att man inskränker propositionstiden än
ytterligare något mot vad den nu är, men att komma ifrån den situation, som
enligt vad han pekade på inträffat i dag, det förmenar jag är alldeles omöjligt,
ty omständigheter, som inträffa under riksdagen, kunna vi aldrig förekomma
eller förutse. Det är en annan sak, som jag också skulle kunna tänka mig, att
man skulle kunna göra, och det vore att förkorta motionstiden i grundlagsfrå-
gor. Den är nu som bekant 40 dagar. Jag kan ej se någon direkt anledning

varför den skall vara så lång. Det hindrar konstitutionsutskottet att på allvar taga upp grundlagsfrågor, förrän motionstiden är förbi. Detta är detaljer, som man mycket väl skulle kunna göra. Riktade man sin uppmärksamhet på dem, så skulle man kanske kunna åstadkomma någonting.

Emellertid talade herr Thulin om det allmänna missnöjet. Jag tror, att detta allmänna missnöje rör sig just om arbetets anhopning under riksdagens sista tid, att plena då bli så utomordentligt många och långa och att därigenom riksdagsarbetet blir, som han sade, utan grundlighet. Men, jag upprepar det, det beror på riksdagsmännen själva. Han har, om jag fattade honom rätt, tänkt sig den möjlighet, att kamrarnas presidier skulle kunna tillerkännas någon rätt att gripa in och fördela arbetet och förelägga utskotten, att de skulle komma in med sina utlåtanden i en riktig följd och på så sätt, att ej några plena bleve alltför mycket belastade i förhållande till de andra. Ja, men det göres ju redan nu något i den riktningen. Presidiet försöker för varje år att påskynda arbetet. Presidierna i utskotten göra likadant, men hur ofta man än gör upp ett program för en jämnare arbetsfördelning och för att det och det ärendet skall gå före, så går det på samma sätt: hur länge kan man hålla programmet? Och det är riksdagsmännen själva, som bära skulden. Att skriva in någonting i fråga om dessa ting, att insätta uppmaningar därom i en författning tror jag blankt ej kan göra någon nytta. Det är en reform, som vore lycklig, men den tror jag vi skola göra hos oss själva.

Herr Thulin var vidare inne på budgetförhållandena, men det var mycket lätt, som han rörde vid dem. Han nämnde, vill jag minnas, att den nuvarande ordningen var sådan, att det var omöjligt för en enskild riksdagsman, d. v. s. en riksdagsman, som ej satt i statsutskottet eller överhuvud taget i något av de budgetbehandlande utskotten, att på en bestämd tidpunkt få någon översikt över det budgetära läget. Jag tänker, att hur man än mände ordna saken, så lär det väl vara omöjligt för den enskilde ledamoten i kamrar eller utskott att få en dylik översikt. Att söka nå detta mål genom en lagstiftning tror jag icke lönar sig att tänka på.

Arbetsbördans ojämma fördelning mellan utskotten var den ärade talaren vidare inne på.

För att nu ett ögonblick återvända till en punkt, som jag redan berört, så vill jag här säga, att herr Thulin visade sig benägen att skylla alla de olägenheter, som han antog alla känna till, därpå, att de arbetsformer, under vilka riksdagen arbetar, vore så gamla. De räknade sina anor ända från den tid, då riksdagsskicket tillkom. Och han sade, att förhållandena ändrat sig så väsentligt, att de gamla arbetsformerna ej mer kunde anses användbara. Ja, fullt riktigt är det väl ändå ej, ty vi ha ju vidtagit ganska väsentliga förändringar. Vi ha infört ett andra lagutskott, vi ha infört ett jordbruksutskott, vi ha förkortat propositions- och motionstiderna. Vi ha vidare överfört vissa ärenden från statsutskottet till bankoutskottet och till jordbruksutskottet. Så att det är ej fullt riktigt att säga, att icke härvidlag förändringar, ackommoderingar efter tidens krav ha skett.

Herr Thulin sade vidare någonting, som jag särskilt vill framhålla därför, att jag i detta hans yttrande såg en given motsägelse. Han sade nämligen, att han ville ha en bättre fördelning mellan utskotten, och därvid avsåg han väl närmast statsutskottet. Men i samma veva sade han, att han ej ville tänka sig, att vi skulle utöka utskottens antal — såvitt det ej vore alldeles nödvändigt, som han tillade. Men hur det skall vara möjligt att fördela statsutskottets arbetsbörda utan att bryta ut vissa ärenden från detta utskott och lägga dem till ett annat utskott, det förstår jag ej. Detta stod vidare i direkt motsägelse, förefaller det mig, till hans önskan, att de budgetära utskotten skulle sammanhållas, så att man finge en bestämd översikt.

Om reformering av riksdagens arbetsformer.

(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Jag skall, herr talman, inte nu längre fullfölja min kritik punkt efter punkt, utan jag skall bara här fråga: framgår det ej av motionärens eget anförande, framgår det ej av historiken som konstitutionsutskottet här har framfört — herr Thulin sade det för resten själv — att saken är så utomordentligt svår, att det är nästan omöjligt att finna en lämplig linje för reformarbetet? Skola vi verkligen skriva till Kungl. Maj:t och begära, att Kungl. Maj:t skall genom en kommitté komma fram med förslag till lösning av alla dessa frågor? Varför skola vi ej kunna lösa dem själva? Jo, därför att meningarna äro så disparata. Nästan lika många lösningar som huvuden! Förr än detta kan på ett eller annat sätt verkligen reda ut sig självt, så att det verkligen blir några verkligt klara konturer, efter vilka man skulle kunna handla, finner jag för min del, att det ej är lämpligt att göra någonting direkt, åtminstone inte i så vidsträckt omfattning, som nu här föreslås. Vill man gå in på partiella reformer, så kan det visserligen hända att det heter, såsom det yttrades av en talare för några år sedan, då en liknande fråga var uppe — och herr Thulin rörde också vid den saken — att det är de obotfärdigas förhinder. Kommer man med direktiv så duger ej heller det. Men angiver icke detta, att frågan verkligen ej är riktigt mogen? Man skall väl veta vad man vill. Man erkänner allmänt, att det är någonting, som är behövt, men någonting skall man väl ändå peka på, och jag kan ej för min egen del tro, att om verkligen en skrivelse nu skulle gå från riksdagen till Kungl. Maj:t och en kommitté skulle tillsättas, denna då skulle få om jag så få säga en sådan inspiration, att den skulle kunna »göra't». Den kan naturligtvis komma med en utredning, en analys. Det har utskottet självt redan gjort så tillvida, som det utsett en delegation, som arbetat på det här både länge och noggrant, och jag kan ej tro, att denna eventuella kommitté skulle kunna komma med något bättre. Meningarna komme nog att gå isär lika mycket där, och det skulle fortfarande finnas de, som vore missnöjda.

Herr Thulin rörde vid statsregleringen, och därmed är jag inne på en annan sida av saken. Varför skall det vara alldeles omöjligt, att vissa saker, som vi kanske ha anledning att påtala, skulle kunna genom praxis modifieras och hjälpas? Det är ett faktum, att så har ägt rum. Före 1914 var det inte så sällsynt. Jag kan säga, att det nästan var regel, — ja, det är kanske för mycket sagt, ty jag har inte gjort så noggrann undersökning om saken — att i själva statsregleringen kom statsutskottet med förslag angående ämnen, som hade bragts under riksdagens prövning. Jag har här ett exempel. Det var 1914, då statsutskottet i själva statsregleringsförslaget tog upp en proposition av Kungl. Maj:t angående statens järnvägar. Regeringen hade föreslagit att 5,000,000 kronor skulle avsättas till en särskild fond att användas till fortsättande av en bestämd järnväg. Första gången detta ärende behandlades var i sammanhang med statsregleringen, och då sade utskottet, att enligt utskottets mening det ej borde ifrågakomma att under nu rådande förhållanden belasta budgeten med avsättning av medel till fonderingar för nya statsändamål, varför utskottet ej kunnat förorda Kungl. Maj:ts förslag etc. Och så yrkade det avslag å detta. Det var ju någonting högst olämpligt, att ett förslag om anslag på 5,000,000 kronor skulle behandlas, när statsregleringen förekom, då ju som bekant endast en handfull folk är närvarande. Men 1915 års konstitutionsutskott pekade på detta missförhållande, och detta ändrades. Varför skulle man ej kunna tänka, att då man visade fram en och annan omständighet, som ej var lämplig, den skulle kunna rätt väsentligt just genom praxis kunna hjälpas upp? 1915 års konstitutionsutskott, som jag nämnde, var väl kanske det utskott, som på senare åren noggrannast har gått in i prövning av just de ifrågavarande frågorna, men detta utskott inskränkte sig till jämförelsevis små reformförslag. Sålunda uttalade sig utskottet för vissa anordningar i avseende å bud-

getärendenas behandling, så att dessa frågor ej skulle utbrytas till särskild behandling, utan att närbesläktade frågor skulle behandlas i ett sammanhang. De förslag, som avsevärt inverkade på budgetens ställning, skulle anstå till ett senare stadium av riksdagsarbetet o. s. v. Ja, alla dessa saker, där det verkligen kan pekas på, att det förekommer olägenheter av en eller annan art, kunna möjligen genom praxis bli ändrade, men det är enligt min mening i en så pass kaotisk situation som den föreliggande ej lämpligt, att man söker lagstifta för mycket. Man vet vad man har, men man vet ej, vad man får.

Herr talman! Då jag sålunda har den uppfattningen, att det är alltför vittgående vad motionärerna här i denna fråga ha begärt, och då jag förmenar, att här finnas möjligheter för riksdagen att i ganska väsentlig mån själv åstadkomma förbättring på de punkter, där det kanske är sämst, och då vad man klagat på först som sist, nämligen riksdagsmännen, enligt min mening icke kan förändras genom lagstiftning utan endast därigenom, att vi reformera oss själva, så finner jag inte någon anledning att i det outredda skick, vari frågan nu befinner sig, giva mig in på att förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets utlåtande.

Häri instämde herr *Strömberg*.

Under herr von Geijers anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Dahl**: Herr talman! Utskottet har framhållit, att första kammaren förilidet år avvisade en framställning i enahanda syfte som det föreliggande, och utskottets ordförande har med särskilt eftertryck erinrat om detta förhållande och härtill fogat, att eftersom inga nya omständigheter hade tillkommit, syntes honom ej föreligga något skäl varför denna kammare skulle intaga en annan ståndpunkt än den intog förilidet år. Jag har för min del mycket svårt att följa detta resonemang. Vad menas här med nya omständigheter? Här har man ju visat på missförhållanden, som sedan många år ha ansetts föreligga. Andra kammaren har förilidet år med stor majoritet anslutit sig till konstitutionsutskottets ståndpunkt samma år. Då kan man ju med större skäl hänvisa till denna kammars ståndpunkt än till första kammarens med, efter vad det säges mig, ringa majoritet uttalade mening.

Därmed må emellertid vara hur som helst. Jag anser, att därest man har den uppfattningen, att det föreligger missförhållanden, så utgör den omständigheten, att första kammaren förilidet år ej ville godkänna en sådan mening, ej något som helst skäl för, att man ej skall följa sin egen uppfattning härutinnan, Jag har under de nu rätt så många år, som jag varit riksdagsman, alltmera stadgats i den meningen, att här föreligga påtagliga missförhållanden, som man ej bör tveka att söka avhjälpa. Jag tror, att det är en alldeles för bekväm ståndpunkt, som utskottets ärade ordförande intog, då han rekommenderade, att vi skola inrikta oss på att förbättra oss själva. Det skola vi naturligtvis göra, men det är en sak, som ligger alldeles utom den föreliggande frågan. Hur utmärkta vi än kunna bli i fråga om möjligheterna att fylla våra arbetsuppgifter, så kunna vi i alla fall ej nå det bästa möjliga resultatet, om vi ej se till, att de arbetsformer, som vi bjuda oss själva, äro tillfredsställande. Och det är härutinnan, som det påtagligen brister.

Utskottet sade förilidet år, att bland de problem, som borde tagas under omprövning i det sammanhang, som var före, framstode särskilt frågan om en förbättrad organisation av de ständiga utskotten, vidare frågan om de tillfälliga utskottens ställning, om en enhetlig behandling av budget och lagstiftningsfrå-

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

gor och slutligen möjligheten att låta så många som möjligt av riksdagens ledamöter deltaga i ärendenas beredning inom utskotten. Jag får säga, att den där detaljen om budgetarbetets bättre anordning är naturligtvis mycket viktig, men tror jag, att man kan avseöndra här. Den reder sig nog; den blir en sak för sig. Mycket viktigare är, att den sakliga prövningen i och för sig av varje spörsmål, som måste föregå samordnandet av själva budgeten, blir ändamålsenligt ordnad, och i det avseendet taga de andra tre problemen ju sikte på svagheter, och jag skulle vilja säga, att den allra väsentligaste betänkligheten enligt min numera bestyrkta erfarenhet, — sedan jag blivit medlem av statsutskottet — är statsutskottets organisation. Här sitta 4 avdelningar, vardera bestående av 6 ledamöter, som först skola behandla budgetfrågorna. Det är för litet med dessa 6 medlemmar för att grundligt genomarbeta dessa svåra och viktiga spörsmål. Men sedan de 6 ha kommit till ett resultat, så går frågan till en delegation på 24 ledamöter. Äro de 6 ense, ja, då är det mycket svårt att få till stånd ett kullkastande av deras mening i utskottets plenum. De övriga 18, som sitta där, de ha var för sig varit sysselsatta med sina egna arbeten i specialfrågor. Det är alltså ej stor sannolikhet för, att dessa andra 18 kunna med sådan grundlighet penetrera de frågor, som behandlats på den avdelning, som de själva ej tillhöra, att de våga sig på att giva sig i kast med ändringar. Det blir således antingen för litet prövning eller också en svårighet med efterprövningen. Efter min tanke borde här bli en uppdelning; statsutskottet borde delas upp. Det finnes ej någon mening i att på detta sätt samordna en massa frågor först till en föga betryggande detaljbehandling och sedermera till en icke betryggande gemensam behandling. Det vore enligt min mening mera ändamålsenligt ifall dessa frågor uppdelades på 3 utskott, på låt oss säga 12 eller 16 medlemmar. Jag kommer alltså tämligen nära den riktning, som herr Roos förordat i sin motion.

Sedermera kommer jag in på frågan om de tillfälliga utskotten. Enligt min mening — och därutinnan är jag också ense med herr Roos — vore det synnerligen ändamålsenligt, om alla frågor finge en någorlunda likvärdig behandling, om jag så får säga. Nu har den uppfattningen gjort sig gällande, att det är frågor av mindre betydelse, som detacheras till de tillfälliga utskotten, vilka ha fått en till antalet mera begränsad sammansättning och där de nykomna ledamöterna i större utsträckning bli placerade och där man således inte har förutsättning för så grundlig och så sakkunnig behandling. Jag delar herr Roos' mening, att det skulle vara önskligt, att de tillfälliga utskotten helt och hållet bortföller, så att alla ärenden bleve fördelade på ordinarie utskott. Sedermera kommer en synpunkt, som ej är minst viktig. Det är den tredje av utskottets i fjol framhållna synpunkter, nämligen den, att man borde bereda möjlighet för alla riksdagens ledamöter — åtminstone alla dem, som ha tillfälle att helt ägna sig åt riksdagsarbetet — att deltaga i den förberedande handläggningen. Nu är det faktiskt så, att kanske halva riksdagen går, under det att särskilt i andra kammaren flere tjog ledamöter äro arbetslösa. Det får väl också antagas, att när en medborgare nått en sådan ställning, att han beklåtts med förtroendet att vara riksdagsman, så besitter han en sådan arbetskompetens, att han ej behöver gå som novis, innan han kan beredas möjlighet att komma med vid ärendenas beredning. Jag kommer således till den slutsatsen, att det även ur synpunkten av riksdagsmännens kvalitativa utnyttjande vore önskligt, att hela utskottsorganisationen bleve väsentligen ändrad.

Den förste ärade talaren har endast periferiskt snuddat vid alla dessa frågor i sitt anförande. Jag skulle ha önskat, att han i sitt anförande här och helst i sin reservation inte nöjt sig med att röra sig med allmänna talesätt utan givit mera utformade riktlinjer för den utredning, som han och hans medreservanter

ha begärt. Nu kan det ju ej nekas, att utskottets ordförande och dess majoritet ha något stöd för sin anmärkning, att reservationen är något vagt och obestämt hållen. Men om man läser den under jämförelse med utskottets yttrande i fjol, så får man bättre grepp på vad reservanternas vilja, och jag är övertygad om, att om reservanternas få majoritet för, att en utredning sättes i gång, så skall man, när man tar del av vad som förekommit vid skilda tillfällen i dessa frågor, ej sakna direktiv för en fruktbar utredning och därav föranledda förslag.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! 1809 års grundlagsstiftare satte i spetsen för konstitutionen såsom vägledare i våra viktigaste förehavanden konstitutionsutskottet. Det skulle således framför alla veta vad det ville. Om emellertid dessa lagstiftare hade läst detta konstitutionsutskottets utlåtande liksom senare tidens utlåtanden i allmänhet, så skulle de nog ha förväntat sig över, att en riksdag kunnat så förändra ansikte. Vad säger nämligen konstitutionsutskottet uti denna fråga? Det säger: »Vid anmärkta förhållanden, då första kammaren förra året avvisat utredningskravet, då enighet om riktlinjer för en utredning icke nu kan vinnas och då de i föreliggande motioner givna upplagen icke synas lämpade att läggas till grund för en sådan, får konstitutionsutskottet, med vidhållande av sin uppfattning, att frågan om riksdagsarbetets omorganisation är förtjänt av den största uppmärksamhet, och i avbidan på att en enhetligare åsiktsbildning angående riktlinjerna för frågans lösning skall framträda, hemställa» — om avslag!

Ja, det är verkligen trevligt att ha ett sådant konstitutionsutskott, som vi nu ha, i spetsen för utvecklingen. Hur skall det kunna bli någon åsiktsbildning, om man aldrig från konstitutionsutskottet får klart framlagda egna meningar inom utskottet? Även om det bleve så många meningar som det finnes ledamöter, vilket ju ej kommer att inträffa, ty alltid är det några, som följa med sina ledare inom utskottet i vått och torrt, men även om de splittrade sig allihop på olika meningar, så finge man i alla fall veta någonting om riktlinjerna och deras sakliga innebörd. Nu skola vi avbida, att en »enhetligare åsiktsbildning» skall framträda! Framträda varifrån? Från luften? Från jorden, eller från historien eller varifrån? Hur länge skola vi sitta och vänta på den åsiktsbildningen? Jag tror, att det är särskilt herr von Geijer, som väntar på det stora undret, men hur länge skola vi underkasta oss en sådan ledning i våra konstitutionella frågor? Det vill jag verkligen fråga.

Jag vill i alla fall framhålla, att här ha några reservanter sagt, att det bör bli en ingående utredning, och vad den skall utmynna i är, att man främjar en sund utveckling av riksdagens arbetsformer. Ej heller där får man veta vad som menas, och den förste talaren gav ej några utpräglade konturer. Jag frågar: menas med »sund utveckling», att vi skola lagfästa den senare tidens uppfattning, att man så långt man kan och vågar, säger: det där sköter nog Kungl. Maj:t om, så att det behöver riksdagen inte sysselsätta sig med? Eller är det meningen, att talmannen skall, såsom också ifrågasatts, i likhet med engelska parlamentets speaker, utse dem, som skola yttra sig från de olika partierna? Är det en »sund utveckling»? Allt detta vilja vi veta, innan vi gå med på reservanternas hemställan. De ha ej sagt någonting om vad de mena.

Nu är det emellertid så, att herr Roos har kommit fram med en genomarbetad och aktningvärd motion om att åtminstone avhjälpa ett missförhållande, nämligen vad jag skulle vilja kalla det tillfälliga utskottseländet, och det förslaget kan man ju reflektera på tills vidare, medan man väntar på konstitutionsutskottets åsiktsbildning ute bland folket. Det är bra att ha någonting att hålla

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

sig till i alla fall, och det har ju utskottet självt sagt, att den tillfälliga utskottsorganisationen är icke fullt tillfredsställande och att detta är allmänt erkänt. Och herr Dahl sade, att naturligtvis duger den ej alls. Men varför kan man då åtminstone ej börja med att ordna denna fråga? Vad är det nu för fason att klassificera frågorna i finare frågor och mera mindervärdiga frågor, som nu är fallet? De finare frågorna skola givetvis gå till kamrarnas gemensamma utskott, men däremot de där mindervärdiga frågorna gå till tillfälligt utskott i varje kammare. De komma till medkammaren endast ifall man har fått till stånd ett bifallsbeslut eller en motion även i medkammaren. Men det är intet samarbete, och när frågorna sedan komma på föredragningslistan, så skola de tillfälliga utskottens utlåtanden stå sist och föredragas, när kammaren är riktigt uttröttad. Herr Holmgren har ju mycket riktigt sagt i en motion i ett följande ärende, att »förhållandena ha utvecklat sig så, att ärendenas utgång i riksdagen allt mer och mer blivit beroende av deras förbehandling i vederbörande utskott. Man kan väl säga, att det regelbundna förloppet är, att riksdagen beslutar i enlighet med utskottets förslag.» Ja, det är riktigt. Så var det dock ej vid sekelskiftet. Men därför kan man också förstå, att det är som det nu är, att det är de tomma bänkarna, som tala i stället för åhras innehavare — och det är så gott det! Jag undrar ej på, att man håller sig borta, när utskottet bestämmer, och vi inte ha någonting att säga.

Vi kunna taga ett exempel på de tillfälliga utskottens verksamhet. Det lär vid denna riksdag ha blivit väckt ett förslag om att nedsätta tullen för kaffe ytterligare, utan att denna fråga förbundits med något slags upplysning om missbruket av kaffe. Detta ärende har skickats till bevillningsutskottet; det är ett förnämligt utskott och en förnämlig fråga, och den kommer tidigt på dagordningen. Men det har också väckts en annan motion, som innehåller ett förslag om bedrivande av upplysningsverksamhet hos folket rörande kaffe-missbruket. Den frågan har hänvisats till tillfälligt utskott, den står också i dag sist på dagordningen, som fallet är med betänkanden från tillfälliga utskott, och den föredrages väl klockan 4 i morgon bittida eller vid någon sådan tidpunkt. Det är alltid de frågors öde, som behandlas av tillfälliga utskott. Men de ärenden, som där behandlas, äro väl lika viktiga som alla andra frågor, så vitt jag förstår. Det ganska demagogiska förslaget om nedsättning av tullen på kaffe, som ökar förbrukningen och folkets fördärv på grund av kaffet, utan att man samtidigt vill bygga upp någonting, det är en förnämlig fråga, men när man vill skapa sunda folkseder genom avskaffande av kaffe-missbruket, då är det en lumpen fråga, som går till tillfälligt utskott.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Roos' motion, men jag gör det under den föreställningen — jag vet inte, om jag befinner mig på konstitutionella avvägar — att i en grundlagsfråga bör inte ett sådant yrkande sättas emot ett yrkande om bifall till reservationen. Vi veta ju, att flera grundlagsfrågor på en gång kunna förklaras vilande, oberoende av det sammanhang, som eventuellt kan förefinnas mellan dem, och då böra också olika skrivelseförslag om grundlagsfrågor kunna samtidigt bifallas. Jag ber således, herr talman, att mitt yrkande inte måtte sättas mot reservanternas, utan att det måtte bli särskilda propositioner på de olika yrkandena. Mitt och herr Roos' yrkande är det enda, som man nu kan taga på och som det är verkligt påtagligt, att det finnes en opinion för. När detta yrkande kanske just därför blir avslaget, så är jag beredd att rösta för reservanternas »sunda» utveckling i den förhoppningen, att man får ett ord med i laget, innan den sunda utvecklingen blir slutgiltigt fastslagen av riksdagen.

Det är en sak här, som är mycket lustig. Herr von Geijer skriver så här: »Att den tillfälliga utskottsorganisationen icke för närvarande är fullt tillfredsställande torde också vara allmänt erkänt, men om bristerna härvidlag

skola avhjälpas genom att avskaffa de tillfälliga utskotten eller tvärtom genom att öka dessas arbetsområde är omtvistat.» Skulle vi fundera på att utvidga de tillfälliga utskotten? Det har jag aldrig förut hört, herr von Geijer. Det är ett förskräckligt påhitt, och det vore verkligen skäl, att det bleve en utskottsmajoritet, som avförde ett sådant alternativ från dagordningen, ty så mycket äro vi väl inne i förhållandena, att vi kunna säga, att ett sådant yrkande inte kan anses som omtvistat.

Jag förenar mig alltså med herr Roos i hans yrkande om bifall till hans motion.

Herr Thulin: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra några reflexioner med anledning av vad som under debatten framkommit i kammaren.

Av konstitutionsutskottets ärade ordförande framhölls till en början emot de motioner, som väckts i frågan, och den reservation, som avgivits, att det inte skulle ha framförts några nya synpunkter, sedan frågan behandlades förra året, vilka kunde motivera ett förnyat upptagande av dessa spörsmål till riksdagsbehandling. Jag skulle i anledning härav vilja framhålla, att förra årets riksdagsbehandling verkligen var sådan, att den gav anledning till dessa frågors upptagande till förnyad prövning. Andra kammaren biföll nämligen med ganska stor majoritet konstitutionsutskottets skrivelseförslag, och första kammaren avslog samma skrivelseförslag med mycket knapp majoritet. Jag menar, att under dylika omständigheter finns det verkligen allt skäl att på nytt taga upp frågan till behandling.

Herr ordföranden i konstitutionsutskottet gjorde mot mig gällande, att jag skulle ha talat om allting, att jag skulle ha bevisat för mycket. I vilka avseenden jag skulle ha bevisat för mycket, angav han emellertid inte. Jag fick närmast det intrycket av hans anförande, att jag inte hade anført tillräckligt och att jag inte hade bevisat tillräckligt för att åtminstone kunna övertyga honom om nödvändigheten av att någonting gjordes. Han gick in för det receptet, att man skulle lita till riksdagsmännens goda vilja. Jag trodde, att jag i mitt anförande tillräckligt klart framhöll, att den saken kan man inte lita på. I det avseendet är verkligen ansvaret alldeles för delat här i riksdagen, för att man skulle kunna hoppas, att den goda viljan hos riksdagsmännen skall taga sig det uttrycket, att riksdagsarbetet börjar i god tid. Det beror inte på riksdagsmännen själva, att riksdagsarbetet undanskjutes och undanskjutes och först kommer i gång med någon fart i början av mars, utan det beror helt enkelt därpå, att den svenska riksdagens utskott sakna vad jag skulle vilja kalla en tillräckligt energisk arbetsledning. Är det så, att man har en hel del arbetslag, som skola arbeta på en sak, så är det inte tillräckligt att skicka vart och ett av de där lagen ut på arbete och låta dem arbeta utan allt sammanhang och utan all plan sinsemellan, så att de få göra, som de tycka är lämpligt, när de vilja, utan om man skall få ut något arbete av de där olika arbetslagen, så är det nog nödvändigt, att man har någon arbetsledare, som ser till, att varje lag verkligen utför sitt arbete. Det är i det avseendet, som jag anser, att det brister så betydligt för närvarande i den svenska riksdagens arbetsorganisation.

Herr von Geijer säger, att det går inte att skriva in någonting dylikt i en författning och där bestämma, hur det skall arbetas. Nej, jag är alldeles ense med herr von Geijer härutinnan. Jag har sagt, att man i stället skall skapa en sådan organisation, att man får ut en ordentlig arbetsprestation.

Det har nu av herr von Geijer ytterligare betonats, vad som redan sagts av konstitutionsutskottet, att det skulle vara nästan omöjligt att finna en linje, kring vilken man skulle kunna ena sig i fråga om en utredning. Ja, det är ju inte annat än vad jag har sagt, men konsekvensen, herr von Geijer, av denna ståndpunkt är icke, att man skall motsätta sig en utredning, utan att man skall

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.

(Forts.)

gå in för en förutsättningslös utredning. Hur många gånger har det inte av riksdagen beslutats utredningar och förutsättningslösa sådana, som inte ha inneburit, att riksdagen har blivit bunden i något avseende, utredningar, som ha varit av mycket stor betydelse för det fortsatta arbetet på ett visst område. Varför skola vi inte nu kunna vara med om en förutsättningslös utredning, varför skall det nu i detalj anges, hur man vill ha det?

Herr Lindhagen har i viss mån anslutit sig till den synpunkten och sagt: vad mena reservanterna med sin reservation? Jag trodde, att jag i mitt anförande hade tillräckligt tydligt framhållit, vad reservanterna vilja med sin reservation. Reservanterna vilja nämligen, att detta utredningsarbete skall anförtrös åt parlamentariskt skolade och parlamentariskt ledande krafter, som få en vid fullmakt att verkställa en utredning. Jag har framhållit, att det är mycket vanskligt att på förhand ange direktiv för utredning av en svår fråga och att det riktiga är, att dessa direktiv komma fram först under utredningen. Jag kan därför inte anse, att det är möjligt, då man vill ha en utredning i detta avseende, att ange några direktiv, och det är därför, som vårt utredningsyrkande har blivit direktivlöst.

Den debatt, som här har förts, har inte kunnat föranleda mig, herr talman, att ändra mening, och jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Jag har begärt ordet för att söka taga de arma tillfälliga utskotten i försvar. Den förste talaren under debatten här uttalade, att för åtskillig tid tillbaka förde de tillfälliga utskotten en förtjänstfull tillvaro och gjorde sin stora nytta; och jag får säga, att jag förstår inte, varför inte denna deras förtjänstfulla tillvaro skulle kunna upplivas genom möjligen i åtskilliga avseenden ändrad praxis.

Det har emot de tillfälliga utskotten särskilt gjorts två anmärkningar. Den ena var, att om man ändrade sammansättningen av dessa utskott, så att de bestode av ledamöter från bägge kamrarna, så skulle man kompromissledes kunna komma fram till resultat, som — om jag fattade herr Roos rätt — hade större utsikter att gå igenom i kamrarna; men han uttalade även, att man skulle ha större förutsättningar att få bättre sakkunskap, om utskotten sammansattes av ledamöter från bägge kamrarna. Jag vill då erinra om, att under den tid, visserligen för många år sedan, då jag var ordförande i ett tillfälligt utskott, var det mycket vanligt, att när likalydande motioner väckts i båda kamrarna och dessa hänvisats till tillfälliga utskott, så sammanträdde de båda kamrarnas respektive utskott till gemensam handläggning av frågan; och kunde man då enas, så ingick man med likalydande eller kanske något skiljaktiga utlåtanden till kamrarna. Jag kan inte heller finna annat, än att 1870 års konstitutionsutskott hade ganska rätt, då detta utskott i fråga, som uppkom om ändring av de tillfälliga utskottens arbete, framhöll, att »för förberedande utredning av större spörsmål, där ett omedelbart resultat, såsom vid beslut i budgetfrågor, ej erfordrades, den successiva behandlingen i kamrarna med särskild beredning inom vardera vore ägnad att befördra behörig utredning och förekomma förhastade beslut i de föreliggande frågorna, varjämte omogna förslag genast vid deras framträdande kunde förkastas». Jag kan inte finna annat, än att dessa skäl fortfarande äro riktiga och talande.

Det har vidare av herr Roos framhållits, att det är svårt, när det till de tillfälliga utskottens behandling kommer alldeles olikartade frågor, att inom de tillfälliga utskotten finna erforderlig sakkunskap. Jag vill då erinra om, att i andra kammaren tillsättes det inte mindre än fem tillfälliga utskott årligen, vilka sammansättas just med hänsyn därtill, att enligt gammal praxis hänvisas vissa frågor till de olika tillfälliga utskotten, och dessa tillsätts i den kammaren just med hänsyn till, att erforderlig sakkunskap skall finnas för behandling

av de olika frågorna. I första kammaren tillsätts som bekant endast två tillfälliga utskott, men jag föreställer mig, att med den tillgång, som finnes på sakkunniga medlemmar i första kammaren, och med den tid, som nog kan förefinnas för ärendenas behandling inom dessa två utskott, det inte skall vara omöjligt att även där finna den erforderliga sakkunskapen. Då herr Roos som exempel på dessa olikartade frågor framhåller motioner om biskopsskåpor, tror jag, att det är ganska svårt att beträffande dylika ärenden finna sakkunskap i något utskott inom riksdagen.

Jag vill här till sist säga, att de anmärkningar, som ha riktats emot de tillfälliga utskotten, förefalla mig mindre ha gällt själva institutionen såsom sådan än den praxis, som i olika avseenden rätt och varigenom de tillfälliga utskottens verksamhetsområden inskränkts. Men detta kan ändras och man kan försöka att återställa det arbetssätt, som förut har förekommit i fråga om de tillfälliga utskottens arbete. Man kan försöka att höja dem från den mindervärdiga tillvaro, som de, efter vad här har förklarats, nu föra, till en mera värdig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Strömberg: Herr talman! Jag skulle gärna kunnat nöja mig med att instämma i det anförande, som utskottets ordförande nyss höll, men jag ber dock att få säga ett par ord med anledning av vad som sedan framkommit. Jag tror nog, att många av oss skola erkänna, att det är en ganska sund konservatism, som tar sig uttryck i det betänkande, vilket utskottet här har framlagt. Visserligen kan det som en nödfallsåtgärd tänkas, att man samlar en hel mängd olika önskemål i en enda säck och så hänvisar dem till en utredning. Så har skett tidigare i ett ärende. Jag syftar på frågan om nykterhetslagstiftningen, där en otalig mängd olika synpunkter och önskemål kastats in i en stor utredningssäck utan några som helst direktiv. Men jag frågar: är det verkligen en utveckling, som är önskvärd i svensk lagstiftning? Jag tror det sannerligen inte. Och jag vill säga herr Lindhagen, när han så skarpt klandrar utskottet, att visst kan det ha sin nytta, att man avbidar en mera enhetlig åsiktsbildning inom riksdagen själv i denna sak.

Nu var det ju så, att förra året kom konstitutionsutskottet på grund av ett par mycket mindre omfattande motioner än dessa till ett annat resultat. Då begärdes en utredning på en motion, som huvudsakligast sysselsatte sig med avskaffandet av de tillfälliga utskotten. Utskottets ärade ordförande, under tecknad m. fl. voro då reservanter, och vi framhöllo i denna kammare, att det skulle vara önskvärt att få några klarare och bättre direktiv, innan man begärde en utredning. Och nu säger herr Dahl alldeles detsamma. Han säger här, att felet med hela denna sak är, att man icke har kommit fram till mera utformade riktlinjer. Men det är icke — det ber jag att få betona — utskottets fel, ty redan tidigt i år tillsattes i utskottet en delegation, som skulle under en riksdag, när konstitutionsutskottet hade relativt litet att göra, försöka att taga under övervägande detta stora problem, och jag får säga, att nu fanns det större anledning, ty nu var det ett helt komplex av motioner. Denna delegation har arbetat, och den har — det vill jag gärna erkänna — presterat ett mycket gott resultat, men den har fullkomligt enhälligt erkänt, att angivande av några klara och utformade riktlinjer är någonting, som man inte är i stånd till. Då undrar jag, om detta inte kan vara ett skäl till att man, som utskottet säger, inväntar en klarare åsiktsbildning i detta avseende.

Härtill kommer, att det måhända icke skulle vara uteslutet, att första kammaren, som i fjol så bestämt tillbakavisade detta utredningskrav, i år skulle gå en annan väg. Det skulle kanske inte vara uteslutet, ty i andra kammaren ha meningarna väsentligt slagit om, sedan föregående års motsvarande förslag

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om refo-
mering av
riksdagens
arbetsformer.
(Forts.)

där behandlades. Mycket inflytelserika män i utskottet ha nu kommit till precis motsatt uppfattning mot föregående år, och då, menar jag, måste man ju erkänna, att det inte är för mycket, om man säger, att allting flyter och att det inte alls skadar, att man i detta avseende avbida en mera klar åsiktsbildning.

Jag vet inte, om jag missförstod min värderade vän herr Thulin, men jag fick den uppfattningen, att han sade, att hans erfarenhet gav vid handen, att det saknades arbetsledning, och det fanns nog anledning misstänka, att han därvid även tänkt på erfarenheter från det utskott, där han själv deltar i arbetet. Jag tror för min del, att detta påstående inte är riktigt. I det ifrågasvarande utskottet har ifrån det nuvarande presidiets sida gjorts allt vad göras kan — det är min bestämda uppfattning — för att bringa arbetet till ett så snabbt slut som möjligt, och jag tror, att om något har brustit, få vi ledamöter inom utskottet i det avseendet taga ansvaret, ty det faller i mycket hög grad på oss själva.

Härmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Winberg: Herr talman! Det var egentligen den senaste ärade talar-
ren, som föranledde mig att begära ordet. Han förklarade nämligen, att enligt hans mening var det »en sund konservatism», som kom till uttryck i här föreliggande utskottsutlåtande. Jag för min del måste säga mig, att jag har sällan sett eller hört ett utskott, som så *in amplissima forma* förklarat sig inkompetent att överhuvud taget bemästra det problem, som förelagts detsamma, som vad fallet är just här. Huruvida det kan kallas sund konservatism eller ej kan jag inte yttra mig om, ty jag är inte så synnerligen bevandrad på konservatismens område, så att det är ju möjligt, att det verkligen är en riktig benämning.

Jag vill samtidigt tillägga, att det är sällan man får läsa ett utskottsutlåtande, som är så kemiskt rent ifrån överensstämmelse mellan motivering och kläm, som det här föreliggande. De ärade kammarledamöterna ha väl läst igenom motiveringen, kan jag tänka mig — den är inte så lång. Där framhåller utskottet i den ena punkten efter den andra, att det är konstaterat, att den nuvarande organisationen av riksdagsarbetet är bristfällig. På den ena punkten efter den andra framhåller utskottet detta, och så kommer det — som herr Lindhagen här redan förut nämnt — fram till det resultatet, att trots dessa anmärkta förhållanden och eftersom första kammaren förra året avslog ett liknande förslag, så vill utskottet nu, ehuru det vidhåller sin uppfattning, att det råder uppenbara brister i fråga om riksdagsarbetets organisation, avslå de föreliggande motionerna.

Ja, min käre herr Strömberg, jag måste upprepa, vad jag sade förut, att visserligen förstår jag inte mycket i fråga om sund eller osund konservatism, men om detta är sund konservatism, hur i all rimlighets namn skall då den osunda konservatismen te sig?

Jag skall inte tillåta mig att vid denna sena timme överhuvud taget ingå på, hur riksdagen skall organisera sitt arbete. Det tillkommer inte mig, ty jag har inte så överväldigande respekt för denna institution. Jag har förut tillåtit mig säga, att det är fara värt, att dess arbete kommer att så stagnera, att den inte längre kan bemästra de spörsmål, som komma att föreläggas densamma. Men därom kan man ha delade meningar. Vad jag emellertid framför allt skulle vilja hemställa till det mäktiga konstitutionsutskottet — det kan inte hjälpas, även om det anses som något slags högförräderi att uttala sig förklenande om en så mäktig institution — är i alla fall, att när det vid kommande tillfälle behandlar så pass viktiga frågor som den här föreliggande, så bör det i all rimlighets namn se till, att det finns något slags sammanhang

mellan motivering och kläm. Sedan må man kalla det vare sig sund eller osund konservatism, det har jag inte någon anledning att här gå in på.

I fråga om yrkandet här är det ju svårt att intaga någon bestämd ståndpunkt. För min del finner jag det litet motbjudande att gå till Kungl. Maj:t och hemställa, att Kungl. Maj:t skall reda ut frågan om, hur riksdagens arbete skall ordnas. Jag tycker, att det är förnedrande, att inte riksdagen själv skall kunna bemästra en sådan sak, och jag undrar, om det är alldeles omöjligt, att riksdagen själv skulle kunna taga initiativ i frågan och tillsätta någon sorts delegation, som finge behandla dessa problem. Sedan, när denna framkomme med alternativa förslag, finge man antingen överlämna dessa till konstitutionsutskottet direkt eller — à la bonne heure, ifall det ovillkorligen så skall vara — låta dem gå via Kungl. Maj:t. Men jag skulle i alla fall anse, att detta vore den riktiga utgångspunkten.

I övrigt vill jag säga, att när man här talar om de brister, som för närvarande vidlåda riksdagsarbetets organisation, är det en sak, som jag har fäst mig vid, och det är, att man alltför mycket och alltför snävt begränsat möjligheterna för de tillfälliga utskotten att taga en hel del ärenden under behandling. Det är inte länge sedan man tänkte sig, att man skulle kunna beskära deras verksamhetsområden ytterligare, och fortsätter man på det sättet, är det ju klart, att de ständiga utskotten snart bli alldeles överhopade med arbete.

För övrigt har jag den uppfattningen, att till sist kunna vi inte komma ifrån, att vi få uppdelat riksdagsarbetet på två perioder, vilket skulle ske genom införande av en höstsession. Den saken skulle naturligtvis också tagas under övervägande. Men även om man inte vill gå in därför, anser jag det föreliggande många utvägar att skapa en mera praktisk organisation. Hur skulle det t. ex. vara, om riksdagen skaffade sig ett organisationsutskott, en organisationsnämnd, eller hur man vill kalla det, som övervakade, att själva arbetet anordnades på det mest effektiva sättet, och som hade en ledande hand över det hela. Det är också en möjlighet, som man skulle kunna tänka sig kunna verka i denna riktning. Men jag skall inte fördjupa mig i dessa detaljer, ty det finns så många kloka huvuden här — även om det inte tycks vara något överflöd på dem inom konstitutionsutskottet — som skulle kunna åstadkomma möjligheter att lösa denna fråga. Jag skall alltså inte ge mig in på dem. Jag vill här endast tillägga, att den behandling, vilken riksdagens förnämsta utskott givit detta ärende, är sådan, att jag tillåter mig i alla fall att ifrågasätta, om denna behandling överhuvud taget är av den kaliber, att man kan anse den vara det förnämsta, som kan framkomma i en dylik fråga här i riksdagen.

Så som frågan för närvarande ligger, herr talman, anser jag mig dock med hänsyn till vad som förekommit och särskilt med hänsyn till utskottets motivering böra yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr *Vennerström*.

Herr Rydén: Herr talman! Det kan ju vara ganska vanskligt att blanda sig i denna debatt, där omdömena om ett utskott falla så stränga och förkrossande, som de gjort beträffande konstitutionsutskottet, men jag undrar ändå, om man, i fall man vill vara saklig och rättvis, vid närmare eftersinnande kan stå för dessa stränga omdömen. Om man ser på de motioner, som konstitutionsutskottet har haft att behandla, och man tillika tänker på att reservationen inte innehåller ett enda direktiv, får man väl säga, att aldrig har en kommitté, om nu någon sådan skulle komma att tillsättas, haft en större och brokigare samling projekt och varandra motsägande projekt, än denna kommitté skulle få att syssla med. I någon mån kan jag tala av erfarenhet, ty jag har

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

en gång i tiden för mycket länge sedan, jag tror det var år 1916, suttit i en kommitté, som hade att behandla frågan om riksdagsarbetets påskyndande och ett bättre ordnande av detsamma. Redan där fick jag ett starkt intryck av hur ofantligt svårt det är att samla människor med mycket skilda uppfattningar omkring en gemensam positiv linje, men den gången var uppgiften egentligen begränsad till spörsmålet om, hur man skulle kunna påskynda riksdagsarbetet. Ser jag nu på denna bukett av yrkanden, som konstitutionsutskottet har haft att behandla, undrar jag egentligen, om ens herr Winberg, som ju säkerligen har stora möjligheter att komma med revolutionerande uppslag, skulle kunna på något sätt finna t. ex. en linje emellan herr Thulins, herr Roos' och herr Osbergs önskemål.

För herr Thulin är det centrala problemet det att kunna få enhetlighet över budgetbehandlingen, att kunna sålunda få budgetbehandlingen mindre splittad än den för närvarande är, då den är delad på fyra utskott, och sålunda därigenom också få den samlade budgeten sedd under en enhetlig och gemensam, större finansiell synpunkt. Alltså vill herr Thulin upptaga en gammal tanke, som, såvitt jag vet, jag kanske i viss mån har fadersrätten till, nämligen den att man skulle lämpligast ordna hela budgetbehandlingen genom att taga en första läsning, d. v. s. att de vanliga besluten i kamrarna ävensom gemensamma voteringarna hade naturen av en första läsning av budgeten, och sedermera att man, innan budgeten definitivt i andra läsningen antogs, hade ett särskilt budgetutskott, som bestod av representanter för de utskott, som hade med budgeten att göra. Jag har uttalat den meningen för åtskilliga år sedan i en riksdagsdebatt, men den stötte med detsamma på mycket stark patrull. En hel mängd av riksdagens ledamöter tyckte, att har man en gång voterat och avgjort en sak i riksdagen, skall den vara definitivt avgjord, och den tanken, att låta besluten vara så att säga förstahandsbeslut, men att sedan hela budgeten skulle behandlas i ett stort sammanhang, stötte för mycket emot hävdvunna uppfattningar i den svenska riksdagen. Jag har också en gång uttalat mig för att den lämpligaste organisationen av våra utskott hade varit den, att statsutskottet endast hade haft huvudtitlarna, men *alla* huvudtitlarna — då hade det haft att göra med dessa — och att bankoutskottet skulle ha utvidgats att ha med sådana frågor att göra, som mera röra statens affärsverksamhet.

Jag tänkte mig då, att frågor rörande utgifterna för kapitalökning plus riksbanken och riksgäldskontoret borde ligga hos bankoutskottet, då man därigenom fick se de affärsdrivande verkens frågor under den större finansiella synpunkt, som ju riksbanken och riksgäldskontoret i viss mån komme att företäda. Den tanken är således den rakt motsatta; det är sålunda ett slags sammanförande till vad det var ungefär före år 1910 utav budgetbehandlingen i stället för den söndersplittring, som då skedde, av budgetbehandlingen genom att flytta ut den på stats-, banko- och jordbruksutskotten.

Tänker man sålunda på utgifterna, är det ett önskemål att försöka få en koncentration av budgetbehandlingen, antingen genom att sammanföra budgetbehandlingen på två utgiftsutskott, statsutskottet och ett slags förstorat bankoutskott, eller att ha dubbel läsning med ett särskilt finansutskott, som slutligen granskade budgeten ungefär på samma sätt, som sker i regeringen, där ju alltid det sista i statsverkspropositionen sker i en stor, gemensam finansberedning, då man har överblick över det hela.

Men i stället för denna koncentration av budgetbehandlingen, som herr Thulin önskar, vill herr Roos, att det skall tillsättas nya utskott, av vilka, såvitt jag kan förstå, åtminstone näringsutskottet och kulturutskottet — jag vet icke vad han menar med administrativutskottet, men det skulle väl icke vara ett budgetbehandlande utskott — skulle bilda ytterligare två budgetbehandlande utskott. I stället för att vi ha utgiftsfrågorna behandlade för närvarande i

stats-, jordbruks- och bankoutskottet, sålunda tre utskott, skulle vi få budgeten behandlad i fem utskott! Jag vill inom parentes säga såsom min personliga uppfattning, att det skulle vara den största olycka, som kunde ske, om man tänker på budgeten, att på detta sätt ytterligare sönderspränga den. Det har varit synnerligen svårt att under årens lopp få enhetliga principer tillämpade bara mellan statsutskottet och jordbruksutskottet i fråga om t. ex. löneprinciper och sådant. Där har, jag höll på att säga, en viss, sannskyldig uppsikt ifrån statsutskottets sida utövats över att icke jordbruksutskottet tillämpade andra principer i lönefrågor och i åtskilliga andra frågor än dem, som kommo till behandling på grund av statsutskottets hemställanden.

Går jag till herr Osbergs motion, finner jag, att han vill ha, om jag minns rätt, elva stycken utskott, tio å elva ständiga utskott, och han tänker sig, att statsutskottet skulle delas upp i fyra utskott; de nuvarande utskottsavdelningarna skola bli var för sig självständiga utskott. Jag tror icke, att man behöver vara gammal ledamot av statsutskottet för att inse — det kan vem som helst inse — att detta är — förlåt mig, herr talman, att jag säger det — alldeles tokigt, om man skall tänka sig, att det skall bli någorlunda ensartade principer, som skola komma att tillämpas vid budgetbehandlingen. Vi, som sitta i utskottet, veta alltför väl, att det är synnerligen nyttigt och nödigt, att de förslag, som komma ifrån de respektive avdelningarna, få underkastas den gemensamma tillsyn, som statsutskottet in pleno företräder och som gör, att det kommer att tillämpas, åtminstone så långt vi förmå, enhetliga principer beträffande dessa.

Sålunda, herr talman, vad begär man av det arma konstitutionsutskottet, om man nu tänker på det? Man begär, att det skall komma fram med positivt förslag, som skall, å ena sidan, genomföra koncentration av budgetbehandlingen efter herr Thulins linje och, å andra sidan, måhända genomföra en söndersprängning av budgetbehandlingen efter herr Roos' och ännu mer efter herr Osbergs principer. Man begär för mycket efter min uppfattning, om man säger, att ett utskott, som har fått att behandla så motstridiga motioner och där sålunda själva initiativet är till den grad splittrat, som i detta fall, skall kunna lägga fram ett förslag här, som skulle kunna på något sätt vara vägledande för en eventuell utredning på detta område.

Jag bestrider ingalunda, att det kan göras förändringar i riksdagsarbetet, och jag har tillåtit mig i 1916 års kommittébetänkande, bland annat, att antyda några utvägar, som efter min mening skulle kunna vara möjliga att beträda. Men det visade sig då stöta på patrull så mycket, att det icke var möjligt att i vare sig kommittén eller riksdagen få något gehör för denna min mening.

Jag vågar uttala den uppfattningen, att meningarna ha synnerligen svårt att stadga sig på detta område. En gammal statsutskottsledamot, som har sin riksdagserfarenhet i främsta rummet samlad ifrån detta utskotts arbete, ser på denna sak på ett helt annat sätt än en, som t. ex. är i ett annat utskott eller i ett tillfälligt utskott. Om man tänker sig genomförd en sådan tanke som den thulinska, som icke direkt är utskriven, men som anses ligga i hans förslag, nämligen tanken på avskaffandet av jordbruksutskottet; att sålunda lägga jordbruksutskottets ärenden under statsutskottet — jag skulle vilja se den mannen eller eventuellt den dam, som möjligen framförde det förslaget eller kom fram till riksdagen och försökte få ett sådant förslag genomfört. Det går icke! Men jag skulle rysligt gärna vilja se det, därför att jag tillhörde statsutskottet, redan innan jordbruksutskottet kom till, och vet att på den tiden hade vi den s. k. inkomstavdelningen i statsutskottet, som bestod nästan uteslutande av mycket framstående lantmannarepresentanter, och att jordbruksärendena på den tiden undergingo en fullt lika god och högkvalifice-

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.

(Forts.)

rad behandling, som de kommit att få nu, men jag skulle vilja se den, som verkligen ville på allvar göra det förslaget! Det komme att stöta på ett alldeles oöverbanneligt motstånd.

Om man nu tänker sig ett bifall till reservationen här såsom en opinionsyttring, och att andra kammaren gör detsamma, vad skall man då egentligen komma till för direktiv för den kommittén? Sätt ihop tio stycken av våra kunnigaste och starkaste män att arbeta ut ett förslag, så kommer det, efter min erfarenhet ifrån ett tidigare medlemskap i en dylik utredning, aldrig att bli va den samlingen och den endräkten över deras förhandlingar och de positiva förslag, som föreligga, att det blir något positivt resultat av arbetet! Det blir en liten eller kanske, rättare sagt, större polsk riksdag, som kommer att sitta rätt rådvill om vad som egentligen skall göras, ty man har icke fått riktlinjer vare sig av Kungl. Maj:t eller av riksdagen. Detta gör, att jag tycker det är ganska meningslöst att kosta på sig den gesten att fatta ett beslut utan motivering och utan underlag i en motion, som ger en vägledning för det hela. Jag tror icke, att vi äro så färdiga nu, att det kommer något positivt ur det. I annat fall skulle jag icke motsätta mig detta utredningskrav, ty jag erkänner, att det behövs en eller annan ändring, men då vi skola komma till ändringarna, mina herrar, så stöta vi på alla de olika synpunkter och alla de intressen och alla de, höll jag på att säga, fördomar också, som tyvärr — eller kanske dess bättre, om jag tänker på intressena — äro företrädade i riksdagen. Här äro vi ju alla sakkunniga, så att vi ha icke så lätt att frånträda vår mening, och det gör, att resultatet blir så mycket sämre.

Jag tror, uppriktigt sagt, herr talman, att konstitutionsutskottet i detta fall sett sanningen i ögonen och sett förhållandena sådana de äro, och när vi icke någorlunda veta, vad vi vilja inom riksdagen, är det meningslöst att skriva till Kungl. Maj:t och be om att få en utredning och en vägledning för denna. Det gör, herr talman, att jag tror, att vi kunna hålla detta arma konstitutionsutskott på det sättet om ryggen, att vi säga, att det i varje fall icke behöver hemfalla under de stränga domar, som här fällt. Jag kommer för min del i det föreliggande läget att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Herr Roos: Herr talman! Den siste ärade talaren redogjorde litet smått för mina yrkanden, men det vore synd att säga, att den redogörelsen var riktig. Den var tvärtom fullständigt missvisande.

Han sade, att mitt förslag går ut på ett söndersprängande av budgetbehandlingen genom att man gjorde bl. a. två eller tre nya budgetbehandlande utskott, nämligen näringsutskottet, kulturutskottet och administrativa utskottet.

Jag har till min motion fogat en fullständig förteckning på de ärenden, som jag ansåg böra tillkomma dessa utskott. Samtliga dessa ärenden ha behandlats av lagutskott eller tillfälliga utskott, och för att det icke skulle uppkomma något missförstånd i det hänseendet, skrev jag i motionen: »Med avseende å statsutskottet torde någon förändring icke böra vidtagas. Visserligen ha vid flera tillfällen förslag väckts att ändra utskottsbehandlingen av budgetärenden. Meningarna ha dock icke stadgat sig, huruvida en sådan ändring bör vidtagas och än mindre hur denna ändring lämpligen borde ske.» Herr Rydén hör sålunda, att det är icke så fullständigt riktigt som han sade, och då kan det ju hända, att han kommer att få en annan uppfattning och ändra ståndpunkt.

Herr Lindhagen: Jag begärde ordet för att den »sunda konservatism», som genomsyrade herr Rydéns anförande, icke skall bli det sista ordet åtminstone i denna fråga. Jag medger, att frågan om riksdagens arbetssätt blivit myc-

ket komplicerad genom en tidsföreteelse, som brukar kallas krisen i det parlamentariska systemet. Det är en tidssjukdom, och den kan icke botas genom några formella föreskrifter. I den punkten är jag enig med herr von Geijer, att vi få avvakta och bida på att krisen skall få sitt förlopp på ett naturligt sätt utan några särskilda ordningsföreskrifter. Men det skall kanske visa sig i alla fall att, om man undersöker vår arbetsordning, i den mån som den är oberoende ännu av den parlamentariska krisen, så skall man finna, säger jag, att det därvidlag är åtskilligt att göra.

Herr Roos har ju dock sysslat i sin motionskläm endast med tillfälliga utskott. Om dem yttrade sig herr Rydén icke alls. Men jag vill verkligen fråga: varför kan man icke taga upp den frågan att få ständiga utskott även för de frågor, som nu slumpvis slängas till ett tillfälligt utskott med ett mindre antal ledamöter och med bara ledamöter från en enda kammare?

Sedan kommer också därtill den omständigheten, att det ju är ett ständigt bråk om denna sak. Riksdagens tid upptages nästan varje riksdag med denna angelägenhet, och utskottet säger självt, »att frågan om riksdagsarbetets omorganisation är förtjänt av den största uppmärksamhet». Här säges det nu varenda riksdag, att något bör göras, men så skall det samtidigt förklaras, att ingenting kan göras. Det kanske skulle visa sig, om man verkligen tog upp den frågan på allvar, att det vore en hel del saker, som man tror behöva göras om, som icke behövde göras något åt. Jag anser, att ganska mycket skulle kunna avföras från dagordningen på det sättet.

Men om man har klart för sig, att något måste göras, skall man åtminstone icke säga, att man är oförmögen att göra något, ty var det finnes en vilja, finnes oftast också en väg. Hade jag plats i konstitutionsutskottet, skulle jag förmodligen försöka göra vad jag kunde och skriva hela avhandlingar om den saken från början till slut och komma till ett resultat. Det är denna avhandling vi vänta på ifrån konstitutionsutskottet, i vilken man tager upp frågorna systematiskt, i ordning och, både vetenskapligt och praktiskt, går igenom hela problemet!

Jag medger gärna, att hänvändelsen till Kungl. Maj:t om att vi icke själva kunna göra det bara är en omskrivning, därför att riksdagen har ju inte rättighet, märkvärdigt nog, att utse delegationer vid sidan av dem, som grundlagen föreskriver. Och därför måste vi gå till regeringen och be den hjälpa oss utse oss själva i en sådan kommitté för att på det sättet komma fram till en riksdagens egen utnämning! Klart är att om Kungl. Maj:t utser kommittén, så blir det nästan idel riksdagsmän, som sättas i densamma. Olägenheten är då den, att partiledningarna få ännu större inflytande och sätta till var och en sina män. På det sättet blir det ju en ensidig utredning och en ganska konservativ utredning, men vi ha nu ingen annan metod att tillämpa, och därför få vi resignera inför den saken. Det kommer att gå långsamt på det sättet, men det blir i alla fall något resultat.

Att det således här varenda riksdag skall sägas att här måste något göras, men samtidigt också säges, att vi äro fullkomligt inkompetenta att göra något, det måste taga ett slut någon gång! Antingen skola vi säga, att det icke är något att göra, eller skola vi försöka göra klart för oss vad som behöver göras och vad det bottnar i; jämföra vår riksdags konstitution med andra parlaments och bibehålla det som är bra i vår riksdags konstitution till skillnad ifrån andra parlaments konstitutioner.

Det är många, som föreställa sig, att vi, därför att vi ha ett annat arbetssätt, grundat på vår individuella frihet, böra göra om det också. Men då kunna vi svara, att detta är det svenska parlamentets förstfödsrätt och att den saken skall man vara mycket varsam med.

De föregående kommittéerna, som behandlat dylika frågor, ha icke heller

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

inlätit sig allvarligt på dessa frågor, utan de kommo till den slutsatsen att de inskränkte på motionstiden. Det var deras stora käpphäst, och de trodde, att de därmed åstadkommo något, men de åstadkommo icke något annat än att motionerna blevo sämre skrivna. De kommo fram ändå, och så fingo utskottet mera besvär genom att motionärerna fingo mindre tid att tänka på sina motioner, innan de väcktes.

Jag ber således, herr talman, att fortfarande få vidhålla, att yrkandet i herr Roos' motion är en färdig sak, som vi kunna vara beredda att åtminstone taga upp till lösning och genomförande, och jag skall också till nöds rösta med reservanterna, även om vi nu ej kunna giva några direktiv. Eftersom, såsom herr von Geijer och herr Rydén talat om, vi själva sakna förmåga att ge direktiv, så få väl våra kommitterade skaffa sig egna direktiv. Det är en manligare vägledning än att få direktiv utifrån, vilka kanske strida emot den uppfattning man själv har.

Det är här konstaterat, herr talman, att riksdagens medlemmar icke vilja förstå något i denna sak. Då är det bra, att det blir andra, som försöka förstå något, och därför kan jag verkligen också rösta för bifall till reservationen.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag har icke deltagit i denna frågas behandling inom utskottet och det var det, som var anledningen till att jag tilllät mig vanvördnaden att instämma i herr Winbergs skarpa uttalande om utskottets formulering. Jag är emellertid såsom gammal ledamot av detta »arma utskott», för att tala med herr Rydén, ingalunda okänslig för hans vid detta tillfälle ådagalagda vänliga sinnesstämning emot utskottet i fråga. Jag tackar honom för hans välgärning såsom den barmhärtige samariten gentemot detta utskott, som råkat falla i rövarhänder. Jag är honom å utskottets vägnar i detta fall hjärtligt tacksam, men jag nödgas erinra min värderade vän Rydén om att vid ett annat tillfälle har herr Rydén farit väl så hårdhänt fram i ett liknande ärende gentemot samma utskott.

I dag har min vän Rydén susat såsom ett milt västanväder och icke velat utskottet något illa alls, emedan utskottet nu icke ville någonting. Men vid ett annat tillfälle i samma ärende var det just vännen Rydén, som förde förlan med samma skärpa som herr Winberg nu gjort i eftermiddag, och detta emedan utskottet då ville någonting. Jag nödgas emellertid även erinra herr Rydén där-om, att när man från statsutskottets sida vid varje tillfälle försäkrat att här kan och får icke något göras, tror jag, att ifrån samma mäktiga och ingalunda arma utskott man kan hämta en mängd exempel ifrån de allra sista dagarna på att arbetsformerna till och med inom detta utskott kunna behöva en ganska ordentlig justering.

Jag vill erinra om det tillfälle för icke så länge sedan, då just det utskottet vid handläggningen av frågan om länsresidenset i Malmö visade exempel på den polska riksdag, om vilken herr Rydén nyss talade. Och jag vill erinra honom också om att vid behandlingen av åttonde huvudtiteln hade vi en del lysande exempel på att just inom detta särdeles framstående utskott, med en mängd av starka karlar, handlägger man, såsom även herr Dahl ärligt erkänt, spörsmålen i många fall på ett sådant sätt, att icke ens de förkättrade tillfälliga utskotten skulle behandla frågorna med den, jag höll på att säga, nonchalans, som vid i varje fall behandlingen av åttonde huvudtiteln kommit i dagen.

Jag har velat erinra om detta gentemot statsutskottet. Men dessutom vill jag tillägga gentemot herr Rydén, att då han föreställde sig, att det gällde att vid en utredning finna någon kompromissformel, någon enighet mellan fullständigt oförenliga meningar, mellan en koncentration av budgetbehandlingen och en söndersprängning av budgetbehandlingen, är detta självfallet en orimlig sak. Men

man kan genom en utredning eventuellt utgallra vissa förslag, som visa sig omöjliga att realisera, och man kan åtminstone genom ett sådant, jag höll på att säga, negativt resultat få fram vissa bestående reformkrav, som det kan vara skäl i att titta litet närmare på, och ur vilka man eventuellt — och det tror jag gäller herr Rydén's egna förslag — kan få fram vissa praktiskt realiserbara saker. Detta gör, att jag för min del emot herr Rydén vill säga det att bara genom att påpeka reformerna, genom att ställa upp själva problemen, kan man nå fram till ganska betydande resultat. Och jag tror, att om ett dussin starka karlar av herr Rydén's läggning — jag vet icke, om det finns ett dussintal så starka karlar till men *om* det finns det — tror jag att om de, säger jag, finge tillfälle att gemensamt gnugga frågorna, skulle de åtminstone kunna utgallra de omöjliga förslagen. Redan detta vore ett bestående arbetsvärde, och man skulle säkerligen även få fram en del rent praktiska, positivt realiserbara resultat.

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Herr Rydén: Jag har suttit här och med en viss förvåning åhört herr Vernerströms anförande. Men såvitt jag förstår, hade det icke med denna sak att skaffa. Att det inom statsutskottet liksom i alla politiska församlingar finns olika meningar i vissa sakfrågor, hör icke hit. Det är väl icke meningen, att reformen skall kunna tvinga utskotten att bli eniga om allting. Då skulle väl åtminstone icke herr Lindhagen vilja vara med om reformen på detta område.

Det jag tillåtit mig framhålla är det, att det ligger ofantligt stor vikt på att, när det gäller likartade frågor, t. ex. frågor om placering i lönegrad, frågor om anslags natur, förslagsanslag o. s. v., det blir enhetliga principer för hela budgeten. Det har gång på gång inträffat, och jag skulle kunna ur minnet upp-räkna åtskilliga exempel därpå, att t. ex. statsutskottet haft en grundstats och genomfört den beträffande de huvudtitlar, som ankomma på dess behandling, medan jordbruksutskottet haft en annan i samma sak. Vi ha t. ex. många år haft olikhet i fråga om anslagets natur, när det gällt folkhögskolorna, som kommit från statsutskottet, och lantmannaskolorna, som komma från jordbruksutskottet, fastän de rimligen måste vara av samma natur, många andra anslag att förtiga. Det är detta jag menar är faran med att splittra budgetbehandlingen. Den ligger framför allt i detta, att genom denna splittring kommer det olikartade principer in, och det vet var och en av gammal erfarenhet, att befinnes det bara, att på ett enda ställe det kommit in en avvikande princip i tillämpningen, åberopas detta som prejudikat sedan för det hela. Det är därför jag säger detta.

Beträffande herr Roos' anförande vill jag säga, att jag icke gått ut från att han tänkt sig, att man skulle ha ett kulturutskott, som behandlade icke-anslagsfrågor, och ett annat, som behandlade anslagsfrågor, utan den förändring, som skedde för några år sedan genom talmännens ingripande, var den att man sökte få till samma utskott frågor av samma natur, där det i det ena fallet gällde anslag och i det andra skrivelser, som icke för detta tillfälle ifrågasatte anslag men som i verkligheten kanske inneburo en början till mycket, mycket stora anslagskrav. Det skulle jag vilja betrakta som ett tillbakasteg ur synpunkten av en sakbehandling, om man verkligen skulle gå in för att *ett* utskott skall behandla de frågor, som röra anslag, och ett annat frågor, som icke beröra anslag, men äro av samma vikt. Vi ha haft så många exempel på detta, innan talmännen ändrade remisspraxis. När t. ex. statsutskottet fick behandla en anslagsfråga, och det väcktes en motion, som gick till ett tillfälligt utskotts behandling och berörde precis samma sak, så hände det, att det tillfälliga utskottet kom fram med rakt motsatt ståndpunkt mot den som vid statsutskottets föregående behandling hade hävdats. Det kom alldeles nyss på våra bord ett exempel, som är precis aktuellt för ögonblicket. Från statsutskottet kom frågan om fortsätt-

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

ningsskolorna. Där har den tagits upp i den ordningen, att den kommer i samband med frågan om anslaget till fortsättningsskolorna. Det delades nyss ut på borden ett utlåtande från andra kammarens första tillfälliga utskott, som berör samma sak, men går i väsentliga delar på en annan linje än den statsutskottet följt. Detta kan medföra, åtminstone teoretiskt och kanske även i praktiken, ifall det är många borta från ett plenum, att man i denna fråga först kommer att fatta ett beslut, som förberetts i statsutskottet, och att sedermera på grund av det tillfälliga utskottets utlåtande man fattar ett beslut, som avviker från det första eller går i annan riktning. Det var därför jag gick ut från att det aldrig efter mitt sätt att se kan bli tal om att bilda ett kulturutskott, som icke har samband med anslagsfrågorna beträffande kulturändamålen och det andra, som jag omnämnde.

Herr Vennerström: Jag ber att få instämma i vad herr Rydén yttrade om budgetbehandlingen. Jag är av samma mening som han i koncentrationsfrågan. Men jag vill mot herr Rydén erinra, att jag klandrade icke statsutskottet, därför att det icke var enigt i vissa frågor, utan därför att det med den nuvarande organisationen brister i ordning, i reda och noggrannhet vid frågornas behandling, alldeles såsom herr Dahl fullt riktigt erinrat. Vid behandlingen av åttonde huvudtiteln jagade man, efter vad det nämnts, igenom förslaget från avdelningen på en enda dag och med den snabbhet, att icke ens herr Rydén själv, som varit gammal ledamot av den avdelning, som behandlar skolorna, men nu icke längre är det, hann med i svängen, utan såsom ensam reservant kunde med ett i kammaren presterat sakligt inlägg kasta hela det för övrigt fullständigt enhälliga utskottets förslag över styr. Det är detta jag velat påpeka. Det är så det går till vid behandlingen av statsutskottets frågor. Även där brister det med den nuvarande organisationen.

Herr Pauli: Med anledning av det senaste yttrandet av herr Vennerström ber jag få säga ett par ord. Jag tillät mig nyligen att i det sammanhang, som han åsyftade, rikta en anmärkning mot det av honom nämnda tillvägagångssättet. Men jag passade på att samtidigt säga ifrån, att det *icke* kunde anses bero på utskottets arbetsformer, utan uteslutande på att enskilda medlemmar hade tagit en alltför stark hänsyn till utskottets och riksdagens tid och därför av något slags modesti hade underlåtit att i utskottet tillräckligt tydligt motivera sina avvikande meningar. Herr Rydén avgav, såvitt jag minnes, en fullt tydlig förklaring i det avseendet. Jag ber att få protestera mot att saker, som faktiskt icke kunna skrivas på arbetsformernas konto, ha framförts på detta sätt mot ett utskott, och jag vill också tillägga, vilket herr Rydén redan påpekat, att det knappast kan anses höra till det här behandlade ämnet.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o), av herr *Roos*, att kammaren skulle med bifall till den av honom väckta motionen I: 1 i övrigt bifalla vad utskottet hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Thulin* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 52.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om rätt för riksdagsman att deltaga i överläggning i utskott, som han ej tillhör.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 58, hade herr *Israel Holmgren* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående, och förslag till, sådana ändrade bestämmelser, att riksdagsman finge rätt att deltaga i överläggning inom annat riksdagsutskott än det han själv tillhörde.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Holmgren**: Jag ber kammaren om ursäkt för att jag säger några ord i denna fråga, men jag skall ej bli mångordig. Tankegången i min motion är den, att det är eftersträfvansvärt att söka ordna det så, att varje enskild ledamot av riksdagen har möjlighet att göra sin erfarenhet gällande och säga sin mening i de frågor, som riksdagen har under behandling, på ett sådant stadium av frågornas behandling, att det *tjänar något till* och kan ha någon inverkan på frågornas utgång. Så är det ju icke nu, ty de tillfällen, då en enskild ledamot har att yttra sig i frågor, liggande utom det utskott, han eventuellt tillhör, äro förekommande plena, och där vet ju var och en, att det ej tjänar mycket till och har mycket liten inverkan på frågornas utgång.

På detta svarar nu konstitutionsutskottet, att riksdagen har möjlighet att bilda sammansatta, särskilda och tillfälliga utskott och förstärka ledamotsantalet i de ständiga utskotten, samt att utskotten ha rättighet att för upplysningar vända sig till den de vilja och även till andra riksdagsmän. Det är emellertid icke någonting, som egentligen har att göra med den fråga, jag väckt. Det är ju bra för utskotten att ha denna rättighet, men de enskilda ledamöternas möjlighet att göra sin erfarenhet, sin mening gällande, som jag talat om, beröres ej av detta. Då anser emellertid konstitutionsutskottet, att på dessa grunder det icke behöves några vidare lagbestämmelser, men det säger också, att förslaget dessutom icke är till någon stor fördel utan i stället till olägenhet eller, såsom det står här i utskottets utlåtande: »Den i motionen

Om reformering av riksdagens arbetsformer.
(Forts.)

Ang. rätten att deltaga i överläggning i utskott.

Ang.
rätten att
deltaga i
överbäggning
i utskott.
(Forts.)

föreslagna rätten för riksdagsmän att efter egen önskan deltaga i utskottens överbäggningar synes icke kunna bliva till gagn för riksdagsarbetet utan snarare kunna verka desorganisierande på detsamma.» När man läser detta, såsom det är formulerat, skulle man ju kunna tro, att meningen med motionen hade varit, att riksdagsmännen skulle ha rätt att i den utsträckning, som de själva önska, och på det sätt de själva önska få deltaga i utskottens överbäggningar. Det är klart, att om man skulle tänka sig en sådan ordning, skulle det verka mycket desorganisierande på utskottens arbete, men det har jag ej heller föreslagit, utan min motion går ut på en skrivelse med begäran om utredning, vilken utredning skulle ha till uppgift att klarlägga *på vilket sätt* och *i vilken utsträckning* ett sådant frivilligt deltagande i utskottens överbäggningar skulle kunna medges. Om det kommer att verka skadligt eller desorganisierande, beror just av på vilket sätt och i vilken utsträckning denna rätt skulle komma till tillämpning.

Det är nog en av de svåraste saker att få människor att ändra tekniken för sitt arbete. Såsom ledare av ett sjukhus, där betydligt över tusen människor dagligen röra sig och ha sin varelse, har jag haft rikt tillfälle att göra erfarenheter om hur utomordentligt svårt det är att få människor att ändra sin arbetsteknik och sina dagliga vanor. Vid försök till detta, svaras det alltid, dels att det är onödigt, dels att det är omöjligt att göra arbetet på annat sätt. Men om man ändå, såsom sig bör, genomför förändringen, finner man i allmänhet snart nog, att de äro mycket nöjda med den. Det faller såsom fjäll från deras ögon, när de se fördelarna med det förändrade arbetssättet och vid en jämförelse inse olämpligheten i det gamla arbetssättet. Jag tror, att saken ligger till på ett något liknande sätt här. Det är en ganska fysiologisk företeelse, att konstitutionsutskottet så enhälligt avstyrkt bifall till motionärens framställning. Det ligger i sakens natur, att så måste vara, men jag hyser ingen tvekan om att, ifall en lämplig sådan ändring i arbetssättet skulle genomföras, skulle man också snart nog finna, att det visst icke var så olämpligt utan till stor fördel för arbetet.

Herr talman, såsom jag i motionen sagt, tjänar det ej mycket till att vid kammarens plenum tala för saken, ty det ändrar ändå icke utgången. Med anledning härav vill jag icke framställa något yrkande.

Herr **Lindhagen**: Då utskottet säger, att man kan förstärka de ständiga utskottens ledamotsantal och även anlita den i praxis erkända och använda rättigheten för utskotten att tillkalla riksdagsmän, vilka ej tillhöra vederbörande utskott, lika väl som andra personer o. s. v., så vill jag anmärka, att det förekommer ju sällan eller aldrig, herr talman, och då kan man icke instämma i utskottets yttrande, att detta är tillräckligt för det syfte, som motionären antytt.

Motionären har ju pekat på ännu en öm punkt i våra förhandlingar liksom i de flesta parlamentsförhandlingar, och det är att enväldet sitter vid makten i de olika utskotten och i de olika organisationerna. Och man har svårt att finna några utvägar för att bryta detsamma. Men det är ju alldeles givet, att arbetet skulle vinna på att de olika intressena på ett mera mångsidigt sätt finge göra sig gällande. Och att detta, begränsat inom ett visst omfång, också skulle vara till gagn för det hela, är alldeles otvivelaktigt. Om man vill tillkalla riksdagsmännen, när gör man det? På sin höjd, då majoriteten vet, att den ifrågavarande riksdagsmannen sitter inne med en åsikt, som stämmer med majoritetens. Då får han tillkallas, gärna, men jag vill se den utskottsmajoritet, som tillkallar en riksdagsman av motsatt mening! Jag tror, att det aldrig inträffat. Men det är just det som är meningen, herr talman, att det skulle inträffa någon gång. Det är det som strider mot våra grundsatser så mycket.

Därför vilja vi icke låtsa om att det är en riktig grundsats, som motionären påpekat.

Jag ber att få instämma i motionärens anförande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Ang.
rätten att
deltaga i
överläggning
i utskott.
(Forts.)*

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar rörande vissa anslag till avskedsersättning jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorde framställningar rörande anslag till semester åt arbetare anställda vid försvarsväsendet jämte en i ämnet väckt motion.

*Anslag
till semester
åt arbetare
vid försvars-
väsendet.*

Punkten 1.

I den till riksdagen den 4 januari 1929 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1929/1930 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att upptaga ordinarie förslagsanslaget till semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare med oförändrat belopp, 160,000 kronor.

Vidare hade uti en inom andra kammaren av herr *E. Andersson* i Stockholm väckt motion (nr 244) hemställts bl. a. att riksdagen måtte besluta, att semester till arbetare vid försvarsväsendet skulle utgå med samma antal dagar som för extra ordinarie tjänsteman; att det i statsverkspropositionen föreslagna förslagsanslaget, 160,000 kronor, till bestridande av kostnaderna för semester åt vid armén anställda arbetare måtte höjas till 320,000 kronor; samt att semester med motsvarande antal dagar borde av respektive verksamheter tilldelas andra arbetare i statens tjänst.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

a) att herr Anderssons i Stockholm föreliggande motion, II:244, i vad den avsåge semester till arbetare vid försvarsväsendet och andra arbetare i statens tjänst, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda,

b) att riksdagen måtte, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å nämnda motion II: 244, i vad den avsåge förevarande anslag, upptaga ordinarie förslagsanslaget till semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare med oförändrat belopp, 160,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Törnkvist* i Karlskrona ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen med anledning av motionen II:244 måtte uttala, att semester åt arbetare vid försvarsväsendet borde fastställas i enlighet med de grunder, som gällde för semester åt extra ordinarie tjänsteman vid försvarsväsendet;

b) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts framställning och med bifall till motionen II:244 måtte öka ordinarie förslagsanslaget till semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare, nu 160,000 kronor, till 320,000 kronor.

*Anslag
till semester
åt arbetare
vid försvars-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Östergren: Herr talman! Då i samband med frågan om anslag till semester för arbetarna vid försvarsverken även föreligger till behandling en av herr Andersson i Stockholm väckt motion om utökad semesterrätt för dessa arbetare, ber jag att få säga några ord med anledning av nämnda motion och den vid utlåandet fogade reservationen.

Försvarsverkens arbetare ha nu den rätten till semester, att de efter två års tjänstgöring ha sex dagars semester, när de icke uppnått en ålder av 40 år, men efter 40 levnadsår och två tjänsteår ha de tolv dagars semester. Denna bestämmelse blev av riksdagen antagen 1919, därvid ett kungl. förslag förelåg om tolv dagars semester för samtliga åldersgrupper, men statsutskottet fann för gott att pruta på Kungl. Maj:ts förslag till vad jag nu antytt gäller för dessa arbetare som semesterförmån.

Statsutskottet grundade detta sitt förslag på de bestämmelser, som gällde i ett avtal mellan telegrafverkets arbetare och telegrafverket. Dessa arbetare hade sex dagars semester före 40 år och därefter tolv dagar, men redan påföljande år, 1920, erhöles telegrafverkets arbetare förbättrad semesterrätt, i det att de som hade uppnått 30 levnadsår erhöles de tolv dagarnas semester. För försvarsverkens arbetare har det däremot icke blivit någon ändring, ehuru väl beslutet 1919 egentligen gjordes på den överenskommelsen, som då var gällande med telegrafverket. Nu har herr Andersson i sin motion yrkat, att de bestämmelser, som gälla för extra ordinarie tjänstepersonal vid försvarsverken, skola tillämpas för arbetarna. Dessa bestämmelser äro av följande innehåll: De erhålla åtta dagars semester under de två första tjänsteåren, sexton dagar efter två tjänsteår, intill 40 levnadsår, och vid sex tjänsteår och 40 levnadsår och därutöver ha de 24 semesterdagar. I dessa semesterdagar äro även medräknade helgdagar, som infalla under semestertiden, varemot icke helgdagar äro inräknade i den förmån, som försvarsverkens arbetare ha, respektive sex och tolv dagar, vari endast arbetsdagar räknas. På grund av den skiljaktighet, som är rådande, och på grund av det behov, som många gånger förefinnes för dessa arbetare att erhålla rekreation och vila, anser jag, att det är behöfligt, att en förbättring sker på detta område, och jag delar därför den åsikt, som motionären framhållit i motion II: 244, och som reservanten gjort sig till tolk för i detta utskottsutlåtande.

Jag ber därför att nu få instämma och yrkar bifall till reservantens förslag i berörda punkt.

Herr Widell: Vad först beträffar den fråga, som den föregående talaren började med, nämligen huruvida den längre semestern skall inträda vid 30 eller 40 år, så förhåller det sig, som han nämnde så, att man anknutit till de bestämmelser, som 1919 gällde för telegrafverkets personal, och att dessa bestämmelser redan följande år blevo ändrade. Emellertid har det strax efteråt varit en kommitté, som utarbetat förslag till bestämmelser för semesterna, och denna kommitté återgick i sitt förslag till de 30 åren. Någon ändring har icke skett, och det torde knappast vara rimligt, att ett avtal mellan telegrafstyrelsen och dess arbetare skulle kunna påverka förhållandet mellan försvarsverken och deras arbetare. Dessa saker få nog bedömas var för sig. För övrigt om det anses behöfligt att göra en ändring här, har ju utskottet icke satt sig emot det utan sagt, att därest en ändring är behöflig, får Kungl. Maj:t taga det under omprövning, och det gör naturligtvis Kungl. Maj:t efter framställning av vederbörande verk, om ändringen är påkallad.

Vad så beträffar herr Edoff Anderssons motion och den reservation, som är anförd vid utskottsbetänkandet, så går den ut på något helt annat. Den går ut på att arbetare skola beträffande semesterrätten jämföras med de e. o. tjänstemännen. Men om man jämför arbetarna med de e. o. tjänstemännen beträff-

fande semester, böra de väl jämföras också i andra avseenden och framför allt skola de väl då ha tjänstemäns skyldigheter. De kunna icke få något kollektivavtal, och framför allt kunna de då icke ha någon strejkrätt. Vi veta ju, att strejkrätten just för försvarsväsendets arbetare varit aktuell för icke så länge sedan. Därtill kommer, att det är ytterst angeläget, att avlöningsförhållandena — och till dem hör ju även semesterrätten — vid försvarsverket liksom i fråga om hela statsförvaltningens arbetare i möjligaste mån ansluta sig till de förhållanden, som råda inom den privata industrien, ty en statsdrift är ju knappast möjlig, om staten skall gå in för att bevilja så betydligt större förmåner än vad den privata industrien kan göra. Ett bifall till reservanternas förslag skulle medföra en dubbelt så lång semester som den arbetarna ha i den privata industrien. Redan nu torde semestern för arbetare i statstjänst vara längre än semestern i den privata industrien.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertäglighet ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 105, i anledning av väckt motion angående anställning av arbetare för byggnadsarbete vid flottans varv i Stockholm, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets memorial nr 106, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 8, punkt 55:o) angående bidrag till inköp av en fastighet för svenska sjömanskyrkan i London.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i sitt utlåtande nr 8 punkten 55 hemställt, att riksdagen måtte åt svenska kyrkans missionsstyrelse såsom bidrag till kostnaderna för inköp av en fastighet för svenska sjömanskyrkan i London anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 30,000 kronor.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Olof Olsson* m. fl. vilka ansett, att utskottet bort hemställa om avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna återförvisat ärendet till utskottet för ny behandling.

Av vad vid ärendets behandling i kamrarna förekommit framgick, att återremissen föranletts däraf, att ett förnyat övertäglighet av ärendet ansetts önskvärt med hänsyn till lämnade uppgifter om att föreningen för skandinaviska sjömanshem planerade upprättandet av ett nytt sjömanshem i London.

Efter att hava tagit ärendet i förnyat övertäglighet hade utskottet i det nu föreliggande memorialet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte åt svenska kyrkans missionsstyrelse såsom bidrag till kostnaderna för inköp av en fastighet för svenska sjömanskyrkan i London anvisa för budgetåret 1929/1930 ett extra anslag av 30,000 kronor.

Första kammarens protokoll 1929. Nr 29.

Anslag till semester åt arbetare vid försvarsväsendet.
(Forts.)

Anslag till inköp av fastighet för svenska sjömanskyrkan i London.

Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblad, Olof Olsson, Nilsson* i Malmö, *Asplund, Walles, Carlsson-Frosterud, Törnkvist* i Karlskrona, *Wigforss, Olofsson* i Digernäs och *Jonsson* i Eskilstuna, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet vill icke förneka, att sjömanskyrkan utövar en nyttig verksamhet bland de svenska sjömännen i London, men anser, med hänsyn till konsekvenserna, det icke vara tillrådligt, att staten lämnar anslag för här ifrågakomna ändamål. Utskottet har därför funnit sig icke kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag utan får hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke måtte vinna riksdagens bifall.»

Herr Olsson, Olof: När det nu föredragna ärendet, herr talman, förra gången var före här i kammaren, gav en av kammarens ledamöter en rätt detaljerad bild av den verksamhet, som bedrivs i London på detta område. Han visade upp allt vad man gjorde, hur man tog hand om sjömännen o. s. v., och det hela mynnade egentligen ut i ett lovprisande av det arbete, som där nedlades. Jag tror, att bilden var riktig. I varje fall är jag personligen benägen att tro allt gott, som säges om det arbete, som utföres. Men jag tycker på samma gång, att detta inte bör vara någon anledning för statsmakterna att gå ifrån en gammal god ståndpunkt, som de länge ha intagit, just därför att den är god, och som består däri, att man inte vare sig skänker bort tomtor till enskilda eller halverar kostnaden för sådana, då det gäller enskilda. Vi som stå här som reseranter ha egentligen bara följt ett till propositionen fogat yttrande av statskontoret, samt dragit de konsekvenser, som man bör draga av detta yttrande. Statskontoret säger nämligen: »Statskontoret kan icke undgå att hysa vissa betänkligheter mot att statsverket skulle genom anslag utan återbetalningsskyldighet inlåta sig på att understödja anskaffandet av lokaler för de svenska sjömanskyrkorna i utlandet.» Det torde nämligen enligt statskontorets mening »vara ganska tänkbart, att den nu föreliggande framställningen, i händelse av en tillmötesgående behandling, kommer att efterföljas av motsvarande ansökningar beträffande andra sjömanskyrkor och att dymedelst kostnaden för den religiösa och sociala omvårdnaden av sjömännen, som hittills i huvudsak burits av enskilda personer och sammanslutningar, skulle komma att till väsentlig del överflyttas på statsverket.» Det är den principiella uppfattning, som statskontoret har, och statskontoret hänvisar i det sammanhanget till något som hände för så lång tid tillbaka som år 1904, då Kungl. Maj:t i stället för att ge ett anslag gav anvisning på ett räntefritt lån för en tid på tio år.

Inom utskottet sökte jag först driva den uppfattningen, att man i detta fall borde gå samma väg, som rekommenderades 1904, d. v. s. att ge ett räntefritt lån under en viss bestämd tid, men jag kunde inte samla tillräcklig anslutning till det förslaget, och då såg jag ingen annan utväg än att gå på rent avslag. Jag resonerade nämligen helt enkelt så här. Det gäller nu en tomt. Uppenbarligen skall den tomten bebyggas. Man tänker säkerligen därvid inte bara på en predikolokal, utan man tänker sig väl någonting mera modernt — någonting med alla bekvämligheter så att säga — och man har ingen aning om hur mycket det kommer att kosta. Man kan möjligen få en liten aning om det, ifall man tänker på vad Norge har måst betala för sin kyrka, som väl är den sist byggda av dem, som äro samlade i denna del av London. Det var en summa, som inte stannade vid mindre än 700,000 kronor. För att kunna bygga har man emellertid i London inte att tillgå mer än en liten fond på 30,000 kronor, och vi ha hört sägas från londonhåll, att det är den högsta summa, som man kan tänka sig frambringa där borta.

Jag har lagt märke till en sak — bland många andra — nämligen att de oli-

ka tingen ofta ha sin egen logik. Om man nu får en tomt, måste den ju byggas, och om man inte orkar bygga själv, skulle det högeligen förvåna mig, därest man inte hänvänder sig till staten. Jag tycker nämligen, att man kommer att ha rätt utmärkta skäl. Man kan säga, att har staten sagt A, så får väl staten också vara så snäll och säga B, ty det kunde väl inte vara statens mening att vara med om att köpa in en tomt för att sedan låta denna tomt ligga obebyggd. Jag skulle tro, att man mycket väl kan använda det gamla talesättet, att sanna mina ord — nog kommer staten en gång att få märka, att den blir av med åtskilligt flera pengar än dem, som det just nu är fråga om.

Den betänksamhet, som jag hyste, när ärendet första gången behandlades, den ökades, när man efter återremissen på utskottsavdelningen fick nya upplysningar om vad som var i görningen på den fläck i London, som vi nu satsat oss med. Där finns det för närvarande en norsk kyrka, en dansk, en finsk och så denna här svenska. Men så upplystes det, att den förening, som man för korthetens skull kan kalla Skandinaviska sjömanshem, har för avsikt att inom samma jämförelsevis lilla område bygga ett nytt sjömanshem. Inte annat vi kunde förstå på avdelningen skulle den saken vara tämligen klar. Nu säger utskottet, att tillkomsten av ett nytt skandinaviskt sjömanshem inte kan göra sjömanskyrkans arbete mindre behövt än förut, enär ju sjömanskyrkan och sjömanshemmet ha skilda uppgifter att fylla. Ja, det kan man ju säga. Det är klart, att sjömanskyrkan inte för detta bygges skull blir obehövt, men nog kan man väl säga, att byggnadsfrågan kommer i ett alldeles nytt läge. Vad är det nämligen, som sjömännen närmast behöva? Jag tänker knappast, att det närmast är en kyrka, fastän jag å andra sidan förmenar, att de andaktstunder, som här kunna upplevas, många gånger kunna vara till en verklig nytta. Men vad de närmast behöva, är väl att kunna vara någonstans, att kunna träffas någonstans. Man behöver något ställe, där man kan läsa tidningar från hemlandet, där man kan få mottaga brev och skriva brev och där man också kan få vara med om någonting, som friskar upp sinnet eller ger en kunskaper — ger en förströelse över huvud. Men det är just detta senare, som sjömanshemmet alldeles särskilt är ägnat att tillgodose. När man läser och hör talas om den fördelning av arbetet, som äger rum mellan sjömanskyrkan och sjömanshemmet, får man lätt den uppfattningen, att sjömanshemmet huvudsakligen skulle bestå av »rum för resande». Men det är inte på det sättet. Sjömanshemmet innehåller visserligen rum att bo i och ett kafé, där sjömännen kunna förfriska sig, men det innehåller också — och framför allt gäller detta i hög grad de moderna sjömanshemmen — just de lokaler, som sjömännen behöva för de ändamål, som jag nyss nämnde. Jag frågar mig därför: är det verkligen nödvändigt, att två så lika organisationer skola bygga nytt för precis samma ändamål och på alldeles samma ställe? Låter det verkligen inte tänka sig, att dessa båda sammanslutningar skulle kunna komma till ett samarbete? Jag menar därför, att även de, som äro av den uppfattningen, att någonting här bör ges, ändå skulle kunna tänka sig, att det vore klokt, att man än så länge väntade och såge, huruvida inte föreningen för skandinaviska sjömanshem och missionsstyrelsen eventuellt skulle kunna samarbeta på ett eller annat sätt.

Man säger, att det arbete, som missionsstyrelsen uträttar runt omkring i hamnarna, där den har sina sjömanskyrkor, är synnerligen gott. Jag har personligen den uppfattningen, att man nog inte på det hållet alldeles förstår, vad våra sjömän behöva. Jag tror, att det brister mycket på den punkten. Men å andra sidan kan man nog säga, att detta är rätt likgiltigt, ty det arbete, som utföres, innebär så mycket allvar, så mycket uppoffringar, så mycken god vilja och framför allt så mycken god anda, att resultatet under alla omständigheter måste bli någonting gott. Allt detta är jag villig att erkänna. Men

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.*

(Forts.)

Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)

jag måste å andra sidan säga, att detta arbete måste sammanslutningen utföra på egen risk. Jag menar, att man inte skall behandla denna sammanslutning eller förening på något annat sätt än man behandlar alla andra av liknande slag. När vi behandlade den åttonde huvudtiteln här i kammaren, hade vi en parallell, som gick kammarens ledamöter förbi utan att någon egentligen uppmärksammade någonting av den. Det finns en förening, som kallas De blindas förening — en förening, om vilken man väl också kan säga, att den i sin bing samlar många goda gärningar. Denna förening hade gått in till Kungl. Maj:t och begärt att få ett engångsanslag på 75,000 kronor, som den ansåg sig behöva för sin verkligt välsignelsebringande verksamhet. Statskontoret hade också yttrat sig över denna sak och kommit till det resultatet, att statskontoret inte för sin del kunde rekommendera en hjälp i annan form än som ett lån — alldeles som vi hörde förut i fråga om detta ärende. Departementschefen ansåg sig inte kunna göra något åt saken. En motionär — eller kanske det var flera, det minns jag inte nu — framträdde och sökte beveka riksdagen. Utskottet sade nej, och personligen ansåg jag också, att man borde säga nej. Nu medger jag, att denna parallell i hög grad är formell, ty reellt sett var det mera nödvändigt, att man gick De blindas förening till mötes, än att man går missionsstyrelsen till mötes, därför att våra blinda äro mycket mera beroende av vår välvilja och vår hjälp, än någonsin sjömännen i London vare sig äro eller nånsin kunna bliva. Jag menar således, att när vi i detta fall uppträdde, såsom vi då gjorde, är det inte mer än rimligt och rätt, att vi i detta andra fall, som inte är på långt när så behjärtansvärt, också följa den kloka regel, som man hitintills har följt, nämligen att låta alla dessa saker och ting, hur välsignelsebringande de än må vara, skötas av de olika föreningarna på deras egen risk. De bli då bäst skötta.

Det är på grund därav, herr talman, som jag ber att få hemställa om bifall till den reservation, som är fogad vid detta utskottsutlåtande.

Herr Bergqvist: Herr talman! Svenska kyrkans missionsstyrelse har i tjugufyra år bedrivit sjömansmission i London i den fastighet, varom här är fråga. Denna fastighet har missionsstyrelsen förhyrt av en korporation i London, och hyreskontraktet utgår år 1933. Emellertid har fastigheten nu hembjudits åt missionsstyrelsen till inköp för ett belopp av 3,000 pund, d. v. s. 55,000 kronor. Detta utgör ungefär två tredjedelar av det uppskattade värdet och är sålunda ett mycket billigt pris. Priset är satt så lågt, därför att fastigheten skulle komma att tjäna ett så behjärtansvärt ändamål även i fortsättningen, sedan den förvärvats med äganderätt av missionsstyrelsen. Nu har missionsstyrelsen inkommit till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte söka hos riksdagen utverka ett anslag för inköpande av fastigheten, nämligen ett belopp av 55,000 kronor. Kungl. Maj:t har emellertid tillstyrkt allenast 30,000 kronor, och den nedsättning, som är skedd, är grundad på att Kungl. Maj:t räknat med att missionsstyrelsen skulle kunna få inteckningslån i fastigheten och på det sättet kunna själv bestrida det belopp, som överskjuter 30,000 kronor. De byggnader, som finnas på tomten, ha, om jag minns rätt, förut utnyttjats som bibliotek, men sedan ha de av missionsstyrelsen använts till predikolokal och samlingsrum för sjömän. De äro nu tämligen förfallna och behöva undergå en grundlig reparation och delvis även någon utvidgning. För detta ändamål ha svenskarna i London hopsamlat ett belopp av omkring 30,000 kronor. Detta skulle då användas för att sätta byggnaderna i stand och de medel, som ytterligare skulle behövas, finge dels utgå av vad man kunde få in på inteckningslån utöver vad som går åt till inköpet, och dels är det väl att räkna med att man för ändamålet kan få en rikskollekt här i Sverige.

Nu har emellertid inom utskottet icke denna framställning blivit enhälligt tillstyrkt, utan det finns några reservanter, som hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke måtte vinna riksdagens bifall. Jag vill emellertid säga, att i denna reservation dock skymtar fram en välvilja mot själva förslaget, ty reservanterna föreslå följande formulering: »Utskottet vill icke förneka, att sjömanskyrkan utövar en nyttig verksamhet bland de svenska sjömännen i London.» Detta är ett erkännande, och hörde man noga på den ärade talare, som försvarade reservationen här, fann man hans anförande präglad av en underton av välvilja. Därför är jag viss, att om kammaren här skulle följa utskottets förslag, herr Olsson säkert icke skulle taga det alltför djupt.

Vad beträffar statskontorets yttrande i saken, är det sant, att det har uttalat sina betänkligheter mot att lämna ett dylikt bidrag för ifrågavarande ändamål utan återbetalningsskyldighet, och det har ifrågasatt, om icke i stället ett räntefritt lån borde beviljas. Herr Olsson och övriga reservanter voro också hågade att gå med på att lämna ett räntefritt lån. Utan tvivel vore även en sådan åtgärd tacknämlig, men med ett lån följa ju också åtskilliga formaliteter. Man skall ställa borgen och styrka sin vederhäftighet o. s. v., och det torde väl bli ganska svårt att prestera allt detta. Jag tycker, att om staten ändå skall understödja detta företag, som ändå onekligen är behjärtansvärt, det är mera värdigt att giva understödet såsom ett bidrag utan återbetalningsskyldighet.

Det nämndes här av den ärade talaren, att den norska sjömanskyrkan har kostat 700.000 kronor, och dessa medel äro väl att märka beviljade av den norska staten. Men här ifrågasättes icke större belopp än 30.000 kronor, som svenska staten skulle tillskjuta för en sjömanskyrka i London. Efter vad jag har inhämtat hos missionsstyrelsen, kommer det aldrig i fråga, att missionsstyrelsen kommer att begära ett enda öre därutöver för detta ändamål. Detta har ärkebiskopen högtidligen försäkrat, och jag tror, att man får taga det för kontant. Jag tror därför, att konsekvensen åtminstone beträffande det här ifrågavarande företaget icke kan bli, att riksdagen behöver ikläda sig några ytterligare kostnader.

Sedan talade herr Olsson något om sjömanskyrkan och dess verksamhet i förhållande till sjömanshemmet. Som bekant har det funnits ett svenskt sjömanshem i London, det s. k. Welinska hemmet. Detta har nu nedlagts. I förbigående vill jag nämna, att föreståndaren för detta hem är en av de ivrigaste förespråkarna för att staten skall ge ett bidrag till inköp av den här ifrågavarande fastigheten för sjömansmissionens räkning. Emellertid är det tal om inrättande av ett skandinaviskt sjömanshem i London. Denna fråga befinner sig ännu endast på ett förberedande stadium, och man vet icke bestämt, när denna plan kan komma att genomföras. Men även om den kommer att genomföras, äro dessa tvenne verksamheter så skilda, att de behövas sida vid sida. Sjomanskyrkan och dess verksamhet har att göra med sådana sjömän, som ha hyra på fartyg, vilka anlöpa hamnen och ligga där, medan de avlasta eller pålasta, varefter de fara sin väg. De bo under tiden på fartyget, men när de äro i land, besöka de sjömanskyrkan och dess lokaler. Sjömanshemmet återigen har huvudsakligen till syfte att taga vara på de sjömän, som avmönstrat och som ligga kvar en tid i hamnen och söka ny hyra. Detta är en verksamhet för sig. Dessa båda institutioner kunna samverka och böra samverka och ha samverkat, men de utesluta varandra icke. Detta har ju också herr Olsson berört. Jag vill fästa uppmärksamheten på att den svenska sjömanskyrkan årligen i runt tal besökes av 18.000 personer, och jag vill också erinra om att det är 900 sjömän, som ha skrivit under en petition just om att staten skall träda emellan här och hjälpa till, att denna sjömanskyrka sättes i stånd. Den har ett utomordentligt bra läge nära dockorna, och det är sålunda bekvämt för sjö-

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.*

(Forts.)

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)*

männen att komma dit. Där finns en stor mängd tidningar. Jag tror, att det finns ett trettiotal dagliga svenska tidningar, och sjömanspastorn sade bl. a., att den enda möjligheten för en svensk sjöman att i London få läsa svenska Socialdemokraten är att komma till läsrummen där. Man har naturligtvis inte bara Socialdemokraten. Det finns högertidningar och alla möjliga tidningar. Men det sagda vittnar om att verksamheten är lagd på en bred basis.

Jag vill hoppas, att första kammaren skall behjärta denna verksamhet och bevilja det anslag, som här är begärt. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Bergqvists yttrande instämde herrar *Karl Andersson, Widell, Lindgren, Lundell, Tamm, Martin Svensson och Boberg.*

Herr Holmgren: Herr talman! Då jag anser, att religionen bör vara en privatsak och att därför statskyrkan i sinom tid bör avskaffas, kan jag inte finna det lämpligt, att staten nu gör utgifter för nya kyrkliga ändamål, särdeles då, som i detta fall synbarligen mycket sannolikt kommer att ske, likartade framställningar kunna komma från andra håll och således ganska vittutseende ekonomiska konsekvenser kunna väntas följa därav.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Strömberg.*

Herr Pauli: Herr talman! Beträffande det, som biskop Bergqvist, avdelningens ärade ordförande, nyss anfört, skulle jag först vilja framhålla, att det av de i propositionen tillgängliga handlingarna framgår, att inköpet av den här ifrågakvarande fastigheten ingalunda är någon så absolut nödvändighet, som det här framställles. Det heter tvärtom i svenska ministerns skrivelse, att man har ifrågasatt att antingen på en lägre tid förnya förhyrandet av denna fastighet eller också inköpa den. Det förefaller mig ganska egendomligt, att man här hela tiden endast har talat om att ett *inköp* skulle vara den enda möjliga utvägen. Herr Bergqvist säger nu, att det närmast ifrågasättes en grundlig reparation och möjligen någon utvidgning, men det står i handlingarna, att det skulle bli en genomgripande om- och nybyggnad; man kan kanske därför hävda den meningen, att det enda lönande vore att inköpa tomten för all framtid. Jag är icke i stånd att bedöma, hur pass omfattande och genomgripande denna nybyggnad skall bli, men jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på att det dock här finns ett alternativ till det föreslagna inköpet, och att man alltså mycket väl kan fortsätta, som man hittills gjort, och förhyra fastigheten i fråga.

Man framhåller häremot, att vederbörande kommunala myndighet i London har kommit med ett så ytterst fördelaktigt anbud. Men det är väl i alla fall inte något skäl för att svenska staten ovillkorligen skall satsa köpesumman, att missionsstyrelsen fått ett relativt fördelaktigt köpeanbud.

Jag skulle också vilja sätta ett frågetecken vid den — utan tvivel fullkomligt bona fide framställda — förmodan av herr Bergqvist, att herr Olof Olsson och alla övriga reservanter vore böjda för att lämna ett räntefritt lån. Jag är alls inte säker på att denna mening omfattades av samtliga reservanter. Det var en tanke, som kastades fram från något håll i utskottet, men man fick aldrig tillfälle att konstatera, att reservanterna voro eniga om den saken, och för min del betvivlar jag det starkt.

Vad som för mig är den huvudsakliga synpunkten här, är den ekonomiska. Jag medger, att man inte kan betrakta detta företag uteslutande som en kyrklig inrättning. Det är ju i mycket hög grad också en social inrättning, och jag vill ingalunda förneka, att dess sociala verksamhet kan vara av stor bety-

delse. Men jag kan inte underlåta att ytterligare starkt understryka den avisande hållning, som statskontoret här har intagit. Om riksdagen tager detta steg och går in på Kungl. Maj:ts förslag att bevilja ifrågavarande anslag, äro vi inne på en väg, vilken vi, såvitt jag vet, förut icke hava beträtt. Jag förstår inte, att man då med någon utsikt till framgång skall kunna säga nej, när det kommer framställningar om motsvarande anslag från andra håll, där man kan visa, att vederbörande sjömanskyrkor utöva en betydelsefull verksamhet bland de svenska sjömännen. Hur skall man då kunna säga: »Ja, men det var en alldeles särskild sak med sjömanskyrkan i London.» Departementschefen har velat göra gällande, att här föreläge alldeles säregna omständigheter, och vi få kanske tillfälle längre fram under debatten att höra, vad det är han menar med dessa säregna omständigheter. Jag har svårt att tro, att man skulle kunna säga, att London är en så särskilt *stor* stad och att det är därför vi måste bygga denna sjömanskyrka, fastän vi ha en svensk kyrka där förut, men att vi inte kunna ge några statsanslag till sjömanskyrkor på andra håll. Jag tror, att vi måste tänka oss för mycket noga, innan vi här gå in för en sak, som har mycket betänkliga konsekvenser, vilka dessutom ligga så öppet i dagen, att det rakt inte lönar sig att förneka dem.

Utöver de nu nämnda finns det även en annan konsekvens. Det gäller nämligen, huruvida man inte kan förvänta även en framställning om bidrag till byggnadskostnaderna. Herr Bergqvist försäkrade, att han hade hört muntligen från missionsstyrelsen, att man där inte hade någon sådan avsikt, och det är ju gott och väl. Men människonaturen är skröplig, och även den svenska riksdagen, som är en så värnadsvärd och solid institution, tar sig dock för att ändra åsikter från det ena året till det andra. Det ha vi exempel på i frågor, som herr Bergqvist just nyss haft tillfälle att syssla med på sin avdelning inom statsutskottet. Och vad som kan hända inom svenska riksdagen, kan nog också hända inom missionsstyrelsen. Jag tror, att det blir ganska svårt att få till stånd en ny insamling bland londonsvenskarna och på det sättet få ihop en trettiotusen kronor till. Det skulle inte alls förvåna mig, om man fingo motse en ny framställning efter några år om att riksdagen, som varit så snäll och vänlig, när det gällde tomten, också skall ge ett bidrag till att bygga på den där tomten. En ärad ledamot av andra kammaren, som representerar det frisinade partiet i utskottet, föreföll att vara alldeles tvärsäker på att så skulle ske, och jag vill minnas, att han avböjde ett förslag inom utskottet av herr Bergqvist, som gick ut på att till utskottsförslaget foga en sorts spärrhake i det här fallet.

Vi ha alltså här att tänka på konsekvenser både av det ena slaget och av det andra. Jag kan inte tycka annat än att statskontoret här har sagt ett klokt och försiktigt ord. Jag skulle vilja varna kammaren för att här på grund av de tjänster, som ifrågavarande institution kan ha gjort svenska sjömän, taga ett steg, vars ekonomiska följder faktiskt icke kunna överblickas, utan kunna få dimensioner, om vilka vi för närvarande icke ha någon aning.

Jag ber att på dessa grunder, herr talman, få yrka bifall till reservationen.

Herr Thelin: Herr talman! Då jag vid behandlingen av detta ärende i kammaren den 13 april hade tillfälle att yttra mig i frågan, skall jag nu bli mycket fåordig.

Det, som uppkallade mig, var herr Holmgrens yttrande nyss, då han motiverade sin anslutning till reservationen därmed, att han icke vill vara med om att staten engagerar sig för religiösa ändamål. Jag vill då erinra om att den svenska sjömanskyrkan i London visserligen i första hand har en religiös uppgift, men jämte denna religiösa uppgift har den också sociala och kulturella uppgifter, något som ju tydligt framgår av handlingarna i ärendet. Vid sjö-

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.*

(Forts.)

Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)

manskyrkan finns det ju t. ex. skrivrum, där det enligt uppgifter under förra året skrevs en ofantlig massa brev av sjömän och emottogs en massa brev, där det dessutom anordnades fester, föredrag, föreläsningar o. s. v. Vidare har sjömansprästen i London varit angelägen om att hjälpa och vårda sjuka sjömän. Han har ordnat utflykter och små nöjestillställningar för sjömännen. Beträffande bildningsarbetet där har professor Malte Jacobsson, som vid en studiereesa i England besökte föreläsningar vid den svenska sjömanskyrkan, yttrat följande: »Det var något av det bästa under hela mitt englandsbesök, ty jag fick här göra bekantskap med ett svenskt kulturarbete, om vars tillvaro jag förut icke haft en aning.»

Alltså har den svenska sjömanskyrkan i London icke uteslutande att sörja för sjömännens religiösa vård, utan den tager sig också an dem i socialt och kulturellt hänseende. Sjömanskyrkan är visserligen i första hand en gudstjänstlokal, men den är också sjömannens klubb, hans postkontor och hans bank. Det skickas nämligen genom pastorn hem en hel del pengar av de svenska sjömän, som besöka London.

När man så är rädd för konsekvenserna av ett beslut i överensstämmelse med regeringsförslaget, tycker jag, att man kunde låta de konsekvenserna fara, då utskottet tydligt säger ifrån, att utskottets ståndpunkt i nu förevarande fall icke får tagas till intäkt för ytterligare krav på staten om anslag för detta eller liknande ändamål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Lindskog**: Herr talman, mina herrar! Jag skall blott tillåta mig att i allra största korthet vädja till kammaren, att den här måtte gå på bifall till den kungl. propositionens framställning. Jag kan icke neka till att det är med mycket stor tillfredsställelse, som jag hört även herrar opponenter, herrar Olof Olsson och Pauli, med sådan tydlig välvilja — jag vill därvidlag instämma med herr Bergqvist — tala om detta ändamål. Man märker mycket väl, att de gärna erkänna det mycket stora sociala värde, som ifrågavarande svenska kyrka har, och man måste emot herr Israel Holmgren säga, att det ju icke är för de kyrkliga ändamålen, som pengarna begäras, utan det är med tanke just på det sociala ändamålet. Om man med ett enda ord skulle söka karaktärisera detta sociala ändamål, skulle jag vilja säga, att denna svenska kyrka är den enda verkliga tillflyktsort, som vår svenska sjöman ha, när de komma till London. Det är verkligen en tillflyktsort för dem, för att de där liksom skola komma undan ofantligt mycket elände och i stället komma fram till det kulturella goda, som denna sjömanskyrka har att bjuda på.

Liksom herr Bergqvist och herr Thelin tycker jag, att man inte bör vara så ängslig för de konsekvenser, som här frammanats, att man därför skall gå emot förslaget. Riksdagen har dock i sin hand att säga stopp till alla konsekvenser. Jag måste säga, att det i London är särskilda förhållanden. Det är verkligen så, herr Pauli, jag drar mig inte för att säga det, att det just i London på grund av dess säregna beskaffenhet råder rätt säregna förhållanden. Sjömännen behöva därför här i högre grad liksom omhändertagas i detta svenska sjömanshem eller denna svenska kyrka, hur vi nu vilja kalla det.

Jag ber därför, med tanke på den långt framskridna tiden, i största korthet att få rikta denna vädjan till kammaren om bifall till propositionen.

Herr **Lindley**: Herr talman, mina herrar! Jag måste säga: Gud hjälpe de svenska sjömännen, om sjömanskyrkan i London vore deras enda räddningsankare, deras enda tillflyktsort, ty denna kan säkerligen icke fylla de mått, som detta uttalande skulle innebära. Vi veta ju, att det bara i England finnes cirka fyrtio större hamnplatser. En sjömanskyrka i London kan ju inte fylla beho-

vet på alla de andra platserna. Den skulle endast vara av betydelse för dem som komma till London och därvid komma till Surrey-sidan, ty sjöfolket går väl knappast över floden för att söka rätt på ett sådant ställe som sjömanskyrkan på södra sidan av Themsen. Alltså är det bara den del av det svenska sjöfolket, som eventuellt kommer in i någon docka på Surrey-sidan, som skulle kunna ha någon nytta av den. Emellertid finns det ju över hela England och även på kontinenten en mycket stor och vittomfattande organisation, som jag tror kallas »Seamen's mission institute» eller något i den stilen. Den har anordnat läsrum och dylikt över hela världen, t. o. m. i vårt eget land, och dessa äro öppna för alla nationers sjömän, som ha lust att gå in dit och skriva brev eller läsa tidningar o. s. v. Det må vara, såsom här sagts — och detta skulle i så fall vara den enda förmånen — att man i den svenska sjömanskyrkan i London skulle ha tillgång till svenska tidningar, till Social-Demokraten. Ja, det kunde sjömännen ha mycket stort nöje av, det är inte tu tal om det, men är det tillräckligt för att vi här skola vara med om ett sådant anslag, som det nu är fråga om? Såsom förut har yttrats, skulle det vara ett fastslående av en ny princip och innebära ett prejudikat, som betydde, att det skall bli en fortsättning. Med vilken rätt skulle ett sådant anslag givas bara till London, där vi i själva verket ha de rikaste svenskar, som överhuvud finnas i utlandet. De ha mycket större förutsättningar och möjligheter att kunna själva bestrida de kostnader, som här skulle påkallas, än utomlandssvenskarna på något annat ställe på jorden, såvitt jag vet.

Alla dessa skäl tala väl ändå för att riksdagen i detta fall icke skall behöva engagera sig och lämna ett sådant anslag. Det finns säkerligen platser, där behovet kan vara mycket större, än det kan vara i London. Jag anser alltså, att reservanternas ståndpunkt här är den riktiga.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag tycker, att man har talat alldeles för mycket om min välvilja. Det förefaller, som om man ville mynta litet pengar av den, och det kan jag inte vara med om. Jag känner mig sympatisk mot all uppoffrande verksamhet, och jag tror, att det ligger mycket av det slaget i vad som bedrives vid den svenska sjömanskyrkan i London, men detta kan inte hindra mig, och jag försöker ju också övertyga kammaren, så gott jag kan, att det inte får hindra kammaren att se, hur saken ligger. Och till på köpet förvånar det mig, att annars kloka människor inte förstå, hur det faktiskt förhåller sig. Man säger så här: missionskyrkans verksamhet är visserligen religiös — naturligtvis; man skall inte försöka inbilla oss någonting annat — men vid sidan därom är den så mycket annat. Herr Thelin tog fram igen litet av det, som han meddelade för någon tid sedan i denna sak. Men var och en förstår väl, att allt detta, som på senare tiden kommit till, det har kommit till av nödvändighet. Man har helt enkelt måst anpassa sig. Men hela denna anpassning blir meningslös i och med detsamma som det bygges ett sjömanshem, som övertar alla de sociala och kulturella funktioner, som herr Thelin talat om. Dessa funktioner bli stadda på avskrivning för sjömanskyrkans del den dag det bygges ett sjömanshem.

Herr Bergqvist försökte att bagatellisera de konsekvenser, som reservanterna ha varnat för. Jag säger om dessa konsekvenser, som jag säger om alla andra: man tar konsekvenser, om man vill ta dem, och följaktligen spelar ordet konsekvenser under sådana omständigheter ingen roll. Men när man uppträder här och säger, att man inte vill några konsekvenser, och således befinner sig på den sidan, där man bestämt vill avböja, att ytterligare statsmedel gå till denna inrättning i London, då tror jag, att man inte har penetrerat det ekonomiska spörsmål, som måste uppstå den dag, då tomten skall bebyggas. Man har trettiotusen kronor. Det har förklarats, att dessa trettiotusen kronor äro nått upp det

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)*

Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)

högsta man kan tänka sig insamlat i London. Herr Bergqvist säger: man kan tänka sig en rikskollekt. Herr Bergqvist vet lika väl som jag, att kollekterna numera äro många och svåra att placera. Han vet lika väl som jag, att de inte inbringa några större summor. Jag har kontrollerat så många kollekter i mina dagar, att jag vet, hur de se ut, och när därför herr Bergqvist en gång viskade i mitt öra, att en rikskollekt skulle ge så där en 25,000 kronor, satte jag inte ett frågetecken utan en lång rad av frågetecken efter denna uppgift. Det skall glädja mig, om jag en gång får se, att svenska folket — d. v. s. de som även lägga annat än knappar i kollekterna — verkligen kan bringa upp den summan. Men tills vidare står jag som den store skeptikern, ja, jag säger till och med, att kan ingenting annat än de 30,000 kronorna och den nämnda rikskollekten komma in i kassan, då blir kyrkan i London aldrig byggd.

Herr Holmgren: I anledning av de anmärkningar, som gjorts mot mitt förra yttrande, ber jag att få säga några ord till. Det står i utskottets utlåtande, att anledningen till återremissen var, att det hade lämnats uppgift om att föreningen för skandinaviska sjömanshem planerade upprättandet av ett nytt sjömanshem i London. Det var således detta som föranledde kammarens tveksamhet. Nu har man fått veta, att det skall upprättas ett nytt sjömanshem. Man tycker då, att tveksamheten borde tilltaga genom denna nya upplysning.

Det sades av herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att det inte är för den *kyrkliga* verksamhet, som sjömanskyrkan utövar, som anslaget skulle utgå, utan det är för dess sociala verksamhet. I utskottets utlåtande står det följande: »Under det att sjömanskyrkan inriktar sig på en religiös och social omvårdnad om de svenska sjömän, som befinna sig ombord å i hamnen liggande fartyg, äro sjömanshemmen avsedda för sådana sjömän från de skandinaviska länderna, vilka avmönstra från fartygen och, under det de vistas i hamnstaden i väntan på ny anställning, äro i behov av logi å sjömanshemmet och den omvårdnad, detta eljest kan erbjuda.»

Nu förefaller det mig, som om den sociala omvårdnad, som behövs för de sjömän, som vistas ombord på fartyg, inte på långa tag kan vara av den betydelse som den sociala omvårdnaden om de sjömän, som ha avmönstrat och som befinna sig i London, utsatta för alla de svårigheter och frestelser, som där finnas. Men med denna senare kategori av sjömän skall enligt utskottets utlåtande sjömanskyrkan icke befatta sig. Då kan jag inte förstå annat än att det, då det är fråga om att giva anslag till en social omvårdnad här, skulle vara sjömanshemmet, som vore berättigat att få sådana, och icke sjömanskyrkan och att det alltså vore mycket större skäl att på de premisser, som här föreligga, giva anslag till sjömanshemmet än till sjömanskyrkan.

Jag ber att på dessa grunder, herr talman, få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Bergqvist: Herr talman! Det har framhållits, att den plan för inrättande av ett skandinaviskt sjömanshem, som nu är å bane, skulle göra sjömanskyrkans sociala verksamhet överflödig. Jag vill då erinra om, att under hela den tid, varunder svenska kyrkans missionsstyrelse bedrivit sjömansmission i London, har det funnits ett svenskt sjömanshem. Detta sjömanshem har emellertid icke gjort svenska kyrkans sociala verksamhet överflödig, utan de båda institutionerna hava samverkat med varandra. Från båda hållen vitsordas, att denna samverkan varit till nytta och gagn för sjömännen, och — jag upprepar det ännu en gång — föreståndaren för det nu nedlagda svenska sjömanshemmet, Welin, är en av dem, som kraftigast befrämjat insamlingen till byggnadsarbetena på den svenska sjömanskyrkans tomt. Vidare vill

jag nämna, att det nya sjömanshem, som är avsett att inrättas, icke skall bliva svenskt utan skandinaviskt, sålunda ej blott för sjömän från Sverige utan även från Norge, Danmark och Finland. Man kan förstå, att om det svenska sjömanshemmet ersättes av ett annat, som skall tjäna fyra nationer, måste väl kyrkans sociala verksamhet få så mycket större utrymme vid sidan av detta sjömanshem.

Sedan talade herr Olsson om en rikskollekt och tycktes föreställa sig, att jag sagt, att en sådan kollekt skulle inbringa 25,000 kronor. Den siffran har jag aldrig nämnt. I regel brukar en sådan kollekt inbringa omkring 10,000 å 12,000 kronor. Är det ett synnerligen behjärtansvärt ändamål, kan den stiga till ett något högre belopp, men även ett sådant belopp som 10,000 å 12,000 kronor är ju en avsevärd hjälp för iordningställandet av dessa byggnader.

Slutligen vill jag säga, att vården om sjömännen i utländska hamnar väl må anses vara en sak, som bör ligga ej blott enskilda personer om hjärtat utan jämväl vara ett värdigt föremål för statens omsorg. När sjömännen komma till utländska hamnar, äro de utsatta för många frestelser, och det är bra, om det då finnes någon institution eller några anstalter, som kunna taga hand om dem och åtminstone i någon mån skydda dem för de mångahanda frestelser och faror, som möta dem där ute. Detta är en sak, som icke ligger utanför statens intressesfär.

Herr Pauli: Herr talman! Jag har tillåtit mig framhålla konsekvenserna av ett anslag av denna natur. Man har invänt, att det icke kan bli några konsekvenser, därför att här föreligga sådana säregna omständigheter. Jag tillät mig interpellera herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, vilka dessa säregna omständigheter voro, och fick då till svar, att London är en stad »av säregen beskaffenhet». Jag ber att få erinra om, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet under många år utövat en säkerligen berömvärd noggrann och kritisk verksamhet såsom censor — varvid han helt säkert lyssnat mera uppmärksamt, än han gör just nu — men om han såsom censor råkat få bevittna en sådan circulus in demonstrando, som den han här gjort sig skyldig till, så är jag rädd för att han skulle kuggat ifrågavarande lärjunge i filosofisk propedeutik. Jag kan verkligen icke känna mig övertygad av *det* argumentet, och jag styrktes i mina farhågor, då jag hörde herr Bergqvist i sitt sista anförande framhålla, att vården om svenska sjömän i utländska hamnar är ett värdigt föremål ej blott för enskilda personers välvilja utan även för svenska statens intresse. Ja, här se vi den allmänna motivering, som kommer att förebringas, när vi nästa gång få en framställning av detta slag att behandla här i kammaren. Herr Bergqvist kommer då att med precis samma pondus och värme som nu i fråga om sjömännen i London anför denna argumentering. Men jag förstår icke, varför just dessa sjömän skola behöva vårdas i två kyrkor och åtskilliga sjömanshem delvis på svenska statens bekostnad, medan svenska staten icke gör någonting motsvarande för sjömän på andra, som jag skulle tro, lika farliga ställen. Vi kunna ju t. ex. tänka på de av en ledamot av Svenska akademien besjungna »Amsterdams glädjekvarter», som jag tror kunna behöva en moralisk motvikt lika bra som Londons.

När det slutligen har talats så mycket om den välvilja, som skymtat genom herr Olssons och mina anföranden, så vill jag säga, att välviljan finnes kvar, men att jag måste liksom herr Olsson opponera mig mot, att man försöker om-sätta den i klingande mynt. Jag har mycket stor sympati t. ex. för den internationella frälsningsarméns sociala verksamhet bland fattigt folk i olika län-

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)*

*Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.*

(Forts.)

der, men jag kan icke anse det som en omedelbar och nödvändig konsekvens därav att genast yrka på statsanslag till denna verksamhet.

Jag ber alltså, herr talman, att få ännu en gång understryka den våda för framtida konsekvenser av skilda slag, som här faktiskt föreligger.

Herr Bergman: Herr Pauli efterlyste, vad det var för märkvärdigt med London, eftersom där skulle finnas ett så starkt behov av en sådan verksamhet, som det nu diskuteras om, mera än i andra städer. Det är nog säkert, att även i andra städer finnes behov av sådan verksamhet, men förhållandena i avseende å ekonomiska möjligheter, personliga insatser o. s. v. kunna vara olika på olika ställen. I London föreligger just nu det särskilda förhållandet, att man där fått ett erbjudande av ovanligt förmånlig beskaffenhet, ett erbjudande av den kommunala myndigheten för den del av London, inom vilken svenska sjömanskyrkan är belägen. Denna lokala myndighet består, om jag inte är oriktigt underrättad, till sin majoritet av medlemmar av Labour Party, d. v. s. det parti, som står herr Pauli närmast i politiskt avseende. De engelska socialdemokrater, som givit detta erbjudande, ha på nära håll sett det arbete, som utförts av svenska sjömanskyrkan; de ha blivit imponerade av verksamheten och funnit den prisvärd och nyttig. Därför ha de med icke ringa uppoffring förklarat sig vilja sälja tomten till ett pris, långt under vad de annars kunde få för den. Att då avböja att själv göra en så liten uppoffring, som det här gäller, när man samtidigt ser, att norska staten ger ut hela 700,000 kronor för en ny sjömanskyrka, tycker jag knappast vore svenska staten värdigt. Det skulle också därute taga sig ganska egendomligt ut.

Vi hörde nyss av herr Lindley, hurudana förhållandena äro, hur många olika kajplatser sjömännen kunna komma till där i London. Det är ju världens största stad, och det är bra verklighetsfrämmande att säga, att om det längre fram blir ett nytt skandinaviskt sjömanshem i London, som övertar vissa sociala funktioner, skulle det bli överflödigt att ha svenska kyrkans sjömansmission därute. Sjömanshemmet och kyrkan äro ju icke belägna på samma ställe, och i London finns minsann tillräckligt utrymme för bägge två. Att göra något för sjömännen i främmande hamnar är ett så behjärtansvärt ändamål, att jag måste beteckna det som högst förvånansvärt, att man kan motsätta sig ett så blygsamt bidrag som här ifrågasättes, när det gäller en så central och omfattande sjömansstad som London.

Det sades av herr Olof Olsson, att man på det statskyrkliga håll, som det nu gällde — Svenska kyrkans missionsstyrelse — inte riktigt tycktes förstå vad sjömännen behövde. Det föreföll som, menade han, att svenska kyrkans sjömansmission vore av någon fanatisk propagandakarakter. Jag tror, att man minst av allt kan göra den förebråelsen mot denna institution. Såvitt jag känner den, — och jag känner den från olika tillfällen och från åtskilliga städer, där jag under senare tid haft anledning följa dess verksamhet i någon ringa mån — får jag säga, att verksamheten är till den grad allmänt och kulturellt lagd, att det överraskar den, som bildat sig en uppfattning därom endast genom vad han förut känner från äldre tider. Där utövas social hjälpverksamhet, och där hållas historiska och sociala föredrag och där tillhandahålles bildande läsning, där givas gedigna aftonunderhållningar o. s. v. Detta är huvudsaken i det arbete, som utföres. I somras hade jag nöjet att vara närvarande vid några dylika aftonunderhållningar där det var fullt av sjömän, som med stort nöje och god behållning deltog. Där höllos föredrag utan det allra ringaste inslag av religiös agitation. Det enda religiösa inslag, som förekom på hela aftonen den ena gången, var att man till avslutning sjöng: »Så går en dag än från vår tid.» Vid ett annat tillfälle förekom visst, att sjömanspastorn läste välsignelsen.

Jag har givetvis ingen invändning att göra mot att en kyrka även bedriver religiös verksamhet. Jag vill endast påpeka för dem, som tyckas vara rädda för sådan verksamhet, att den i detta fall upptar ett mycket obetydligt rum.

Man säger kanske, att det beror på anpassning, därför att man icke får dit sjömännen på annat sätt, men jag har icke heller haft det intrycket, att motiven varit sådana, utan man har ansett denna kulturella verksamhet bland sjömännen vara nyttig i och för sig. Jag tror ej, att jag överdriver, om jag säger, att man faktiskt inte utövar någon speciell omvändelseverksamhet, utan man betraktar det som den enskilde sjömannens sak att själv avgöra, hur han vill ställa sig till de rent religiösa frågorna. Man vill endast bereda honom möjlighet att befinna sig i en god och bildande omgivning. Man kan ju säga, att även detta är en religiös verksamhet i ordets allra vidaste betydelse, att försätta människor i en förädlade och lyftande kulturell miljö, men någon sådan religiös agitation, som herr Holmgren tycktes vara rädd för, ser man mycket litet till i svenska kyrkans sjömansverksamhet.

Jag ber att på det livligaste få tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande memorialet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid memorialet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Olof*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt memorial nr 106, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid memorialet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 107, i anledning av kamrarnas återremiss av statsutskottets utlåtande nr 8, punkt 285:o) angående det under åttonde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anslag till
inköp av
fastighet för
svenska sjö-
manskyrkan
i London.
(Forts.)

Vid föredragning av den vid sammanträdets början avlämnade kungl. propositionen, nr 238, blev densamma på begäran bordlagd.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.19 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
